

**TRETJE PERIODIČNO POROČILO REPUBLIKE SLOVENIJE
O URESNIČEVANJU EVROPSKE LISTINE O REGIONALNIH
ALI MANJŠINSKIH JEZIKIH**

Ljubljana, marec 2009

KAZALO

Uvodni del	3
I. del	13
II. del	24
III. del	46
8. člen - Izobraževanje	47
9. člen - Sodne oblasti	61
10. člen - Upravni organi in javne službe	69
11. člen - Javna glasila	87
12. člen - Kulturne dejavnosti in ustanove	98
13. člen - Gospodarsko in družbeno življenje	106
14. člen - Čezmejne izmenjave	110
Priloga 1	114
Priloga 2	124
Priloga 3	126

UVODNI DEL

1. Slovanski etnos prevladuje na območju današnje slovenske države in v nekaterih nanjo mejecih deželah od konca 6. stoletja dalje. Slovenski narod je posebna narodna entiteta iz slovanske jezikovne skupine. Predniki današnjega slovenskega naroda so bili pretežni del zgodovine sestavni del drugih državnih tvorb. Na podlagi prvih demokratičnih volitev aprila 1990 in plebiscita decembra 1990 je Republika Slovenija po razpadu Socialistične federativne republike Jugoslavije svojo neodvisnost razglasila 25. junija 1991.

Državna ureditev: Ustava RS je bila sprejeta 23. decembra 1991 in zagotavlja parlamentarni sistem upravljanja. Je najvišji pravni akt, ki ga sprejema in dopolnjuje Državni zbor po posebnem postopku (potrebna je dvotretjinska večina). Drugi pravni akti v hierarhičnem zaporedju so: zakoni, ki jih sprejema Državni zbor, odloki vlade za izvajanje zakonov, predpisi, smernice in odredbe ministrstev za izvajanje zakonov in vladnih odlokov; predpisi lokalnih samoupravnih organov, ki jih le-ti sprejemajo za urejanje zadev v okviru svojih pristojnosti.

Predsednik republike predstavlja Republiko Slovenijo in je vrhovni poveljnik njenih obrambnih sil. Predsednika se izvoli na neposrednih volitvah za največ dve petletni obdobji. Najvišji zakonodajni organ je Državni zbor (90 poslancev), ki sprejema zakone. Državni svet (40 članov) opravlja svetovalno vlogo in zastopa nosilce socialnih, gospodarskih, poklicnih in lokalnih interesov. Vlada predstavlja izvršilno oblast in je odgovorna Državnemu zboru.

Sodstvo: Sodniki so pri opravljanju svoje funkcije neodvisni. Vezani so na ustavo in zakon. Sodišča so okrajna in okrožna; višja sodišča so pritožbena sodišča, Vrhovno sodišče pa je najvišje sodišče v sodnem sistemu.

Ustava RS, sprejeta decembra 1991, je v slovenski pravni red vpeljala institucijo varuha človekovih pravic. Varuh človekovih pravic o svojem delu poroča Državnemu zboru. Prvi slovenski varuh človekovih pravic je bil izvoljen septembra 1994.

Lokalna samouprava: Prebivalci Slovenije uresničujejo lokalno samoupravo v občinah in drugih lokalnih skupnostih. V Sloveniji je 210 občin, od teh jih ima 11 status mestne občine.

Na državnem ozemlju Republike Slovenije tradicionalno, zgodovinsko živita italijanska in madžarska narodna skupnost ter romska etnična skupnost. Položaj in posebne pravice navedenih treh skupnosti so zaščitene z ustavo in področno zakonodajo. Pripadniki drugih narodov v Sloveniji so Albanci, Avstrijci, Bošnjaki, Črnogorci, Hrvatje, Makedonci, Muslimani, Nemci, Srbi,... Kot narodno neopredeljene je Statistični urad Republike Slovenije ob popisih prebivalstva izkazoval Jugoslovane in regionalno opredeljene. Ob zadnjem popisu je iz regionalno opredeljenih izdvojil in posebej prikazal tudi skupino Bosanci.

Uradni jezik je slovenščina, na narodnostno mešanih ozemljih tudi madžarščina in italijanščina.

2. Republika Slovenija je ob deponiranju listine o ratifikaciji Listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih (v nadaljevanju Listine) generalnemu sekretarju Sveta Evrope sporočila, da sta na ozemlju Republike Slovenije regionalna ali manjšinska jezika v smislu te Listine italijanski in madžarski jezik. Prav tako je sporočeno, da se bodo določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena smiselno uporabljale tudi za romski jezik.

Poselitveni prostor govorcev italijanskega jezika obsega narodnostno mešana območja naselij (ta so določena v posameznih občinskih statutih) v treh obalnih občinah:

- **Koper/Capodistria** (7. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine, kjer živijo pripadniki avtohtone italijanske narodne skupnosti in ki obsega naselja Ankaran/Ancarano, Barizoni/Barisoni, Bertoki/Bertocchi, Bošamarin/Bossamarino, Cerej/Cerei, Hrvatini/Crevatini, Kampel/Campel, Kolomban/Colombano, Koper/Capodistria, Prade, Premančan/Premanzano, del naselja Spodnje Škofije (Valmarin), Šalara/Salara in Škocjan/San Canziano sta uradna jezika slovenščina in italijanščina.«¹);
- **Izola/Isola** (tretji odstavek 4. člena: »Na narodnostno mešanem območju (dvojezično območje), ki obsega mesto Izola/Isola, Dobrava pri Izoli, Jagodje, Livada in Polje pri Izoli, sta v javnem in družbenem življenju slovenski in italijanski jezik enakopravna.«²);
- **Piran/Pirano** (3. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine, na katerem živijo pripadniki italijanske narodne skupnosti in ki obsega območja naselij: »Piran/Pirano, Portorož/Portorose, Lucija/Lucia, Strunjan/Strugnano, Seča/Sezza, Sečovlje/Sicciole, Parecag/Parezzago in Dragonja (dvojezično območje), je v javnem življenju italijanski jezik enakopraven s slovenskim jezikom.«³).

Govorci madžarskega jezika pa živijo v petih občinah v Prekmurju, v vzhodnem predelu Slovenije ob meji z Madžarsko:

- **Hodoš/Hodos** (1. člen: »Občina Hodoš je samoupravna lokalna skupnost, ustanovljena z zakonom na območju naslednjih narodnostno mešanih naselij, na katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti: Hodoš/Hodos, Krplivnik/Kapornak.«⁴);
- **Šalovci** (2. člen: »Del območja občine, v katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti, je narodnostno mešano. Narodnostno mešano območje obsega naselje Domjanšovci/Domonkosfa.«⁵);
- **Moravske Toplice** (drugi odstavek 1. člena: »V naseljih Čikečka vas/Csekefa, Motvarjevci/Szentlászló, Pordašinci/Kisfalu,

¹ Statut Mestne Občine Koper (Primorske novice, Uradne objave, št. 40/2000, 30/2001, 29/2003 in Uradni list RS, št. 90/2005, 67/2006, 39/2008).

² Statut Občine Izola (Primorske novice, Uradne objave, št. 15/1999).

³ Statut Občine Piran (Primorske novice, Uradne objave, št. 10/1999, 15/2004, 46/2007).

⁴ Statut Občine Hodoš (Uradni list RS, št. 136/2006).

⁵ Statut Občine Šalovci (Uradni list RS, št. 38/2006).

*Prosenjakovci/Pártosfalva in Središče/Szerdahely živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti.*⁶);

— **Dobrovnik/Dobrovnak** (2. člen: »*Del območja občine, na katerem živijo pripadniki madžarske narodne skupnosti, je narodnostno mešano. Narodnostno mešano območje zajema naselji Dobrovnik/Dobronak in Žitkovci/Zsitkóc.*«⁷);

— **Lendava/Lendva** (1. člen: »*Občina Lendava je samoupravna lokalna skupnost, ustanovljena z zakonom na območju naslednjih naselij: Banuta/Bánuta, Benica, Čentiba/Csente, Dolga vas/Hosszúfalva, Dolgovaške gorice/Hosszúfaluhegy, Dolina pri Lendavi/Völgyifalu, Dolnji Lakoš/Alsólakos, Gaberje/Gyertyános, Genterovci/Göntérháza, Gornji Lakoš/Felsőlakos, Hotiza, Kamovci/Kámaháza, Kapca/Kapca, Kot/Kót, Lendava/Lendva, Lendavske gorice/Lendvahegy, Mostje/Hidvég, Petišovci/Petesháza, Pince/Pince, Pince Marof/Pince major, Radmožanci/Radamos, Trimlini/Hármasmalom, Brezovec del. Narodnostno mešano območje občine, na katerem živijo tudi pripadniki madžarske narodne skupnosti, obsega navedena naselja razen naselij Benica, Hotiza in Brezovec del.*«⁸).

3. Po podatkih popisa prebivalstva iz leta 2002 se je po načelu pripadnosti za italijansko narodnost opredelilo 2258 oseb, po maternem jeziku, ki je pravzaprav predmet konvencije, o kateri se daje tretje poročilo, pa je oseb, ki jim je materni jezik italijanščina, 3762.

Za madžarsko narodnost pa se je opredelilo 6243 oseb, da je njihov materni jezik madžarščina, pa 7713 oseb.

Za primerjavo: ob popisu v letu 1991 se je za italijansko narodnost izreklo 2959 oseb, po maternem jeziku 3882 oseb; za madžarsko narodnost se je opredelilo 8000 oseb, po maternem jeziku pa 8720 oseb.

Način zbiranja podatkov o narodni pripadnosti je bil ob Popisu 2002 v primerjavi s popisom v letu 1991 nekoliko spremenjen. Po določbah 10. člena Zakona o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS, št. 66/2000 in 26/2001) se je morala o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi vsaka oseba, stara 14 let ali več, opredeliti SAMA. Za otroke, mlajše od 14 let, so odgovor lahko posredovali starši, posvojitelji oziroma skrbniki.

Za primerjavo: ob popisu leta 1991 so za otroke, mlajše od 15 let, odgovor o narodni pripadnosti posredovali starši ali drugi zakoniti zastopniki (skrbniki, posvojitelji). Za osebe, ki so bile med obiskom obiskovalca odsotne, je v preteklih popisih (tako na primer tudi leta 1991) odgovor o narodni pripadnosti popisovalcu lahko posredoval polnoletni član gospodinjstva.

Posredovanje podatkov o maternem jeziku in pogovornem jeziku je bilo, tako kot ob popisu 1991 tudi ob popisu 2002, obvezno.

Za člane gospodinjstva, ki so kritičnega trenutka ob popisu (31. marca 2002) dopolnili vsaj 14 let starosti, vendar so bili v času popisovanja oziroma v času

⁶ Statut Občine Moravske Toplice (Uradni list RS, št. 11/1999).

⁷ Statut Občine Dobrovnik (Uradni list RS, št. 35/2007).

⁸ Statut Mestne Občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999, 119/2000, 69/2002).

obiska popisovalca odsotni ali se v navzočnosti drugih članov gospodinjstva oziroma popisovalca o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi niso želeli opredeliti, so se podatki o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi zbirali z Izjavo o narodni/etnični pripadnosti, veroizpovedi (vprašalnik P-3/NV), ki jo je popisovalec skupaj s kuverto za odgovor pustil v gospodinjstvu. Na ta način je bilo vsaki osebi omogočeno, da Izjavo o narodni/etnični pripadnosti, veroizpovedi izpolni sama in jo pošlje po pošti Statističnemu uradu RS. Pošiljanje Izjave o narodni/etnični pripadnosti, veroizpovedi ni bilo obvezno. Upoštevane so bile samo tiste prispele Izjave o narodni/etnični pripadnosti, veroizpovedi, ki so bile podpisane.

Odgovori so se, kot je bilo že navedeno, zbirali le neposredno od oseb, starih 14 ali več let (ob zadnjem popisu je bil torej uporabljen metodološki pristop, da sme na vprašanje o narodni/etnični pripadnosti in veroizpovedi sama odgovoriti vsaka oseba, stara 14 let ali več, ki na vprašanje želi odgovoriti). To je posledično pomenilo, da so vse osebe, ki med popisovanjem niso bile navzoče v gospodinjstvu oz. niso želele odgovarjati v navzočnosti drugega člana gospodinjstva ali popisovalca, prejele poseben vprašalnik in pisemsko ovojnico z vnaprej plačano poštnino. Razdeljenih je bilo blizu 250.000 vprašalnikov, vrnjenih in obdelanih pa jih je bilo okrog 75% ali približno 188.000. Veliko število takih oseb vprašalnikov ni vrnilo Statističnemu uradu RS, kar je avtomatično pomenilo, da so v vseh tabelah prikazani kot neznani.⁹

Ob popisu leta 2002, drugače kot je bilo to leta 1991, se ni popisalo zdomcev, oseb, ki imajo sicer stalno prebivališče v Sloveniji, pa so odšli v tujino za več kot tri mesece.

Ob vsaki primerjavi podatkov o narodnosti med letoma 1991 in 2002 se je potrebno zavedati, da je bilo leta 1991 v kategorijah »niso želeli odgovoriti« in »neznan« 42.355 oseb, leta 2002 pa 174.913 oseb, kjer se dopušča možnost, da je tudi veliko oseb iz t.i. mešanih zakonov. Iz tega je razvidno, da se je drastično povečalo število tistih, ki na vprašanje o narodni pripadnosti niso želeli odgovarjati ali je odgovor ostal neznan¹⁰.

Problematika dejansko le statističnega upada števila pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti in s tem govorcev posameznega manjšinskega jezika v Republiki Sloveniji oz. uporaba maternega jezika pri nacionalnih manjšinah po zadnjem popisu prebivalstva je bila izpostavljena v okviru nekaterih teles: delovnega omizja za vprašanje manjšin, ki deluje v okviru Mešane komisije med Republiko Slovenijo in Avtonomno deželo Furlanijo-Julijsko krajino za obravnavo skupnih razvojnih vprašanj ter v okviru Komisije za spremljanje Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

S tem vprašanjem se je ukvarjala tudi Komisija Državnega zbora za narodni skupnosti, Komisija Vlade RS za narodni skupnosti, Urad Vlade RS za narodnosti in seveda tudi Statistični urad RS.

⁹ Analiza o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj (Sklep Vlade RS št. 018-02/2001-2 z dne 29. julija 2004).

¹⁰ Statistične informacije, št. 93/2003, Statistični urad RS.

Glede na analizo Statističnega urada RS so možni vzroki za statistični upad pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji po kriteriju nacionalne pripadnosti predvsem statistične, demografske in sociološke narave:

- manjša nataliteta;
- staranje prebivalstva;
- mešani zakoni;
- nov metodološki pristop (obveznost izjavljanja samih otrok, starejših od 14 let);
- dejstvo, da se edini prisotni član gospodinjstva ni smel izjasniti za ostale člane.

Nadalje se da sklepati, da se je število Italijanov in Madžarov (statistično gledano – neobvezna opredelitev) zmanjšalo predvsem zaradi sprememb narodne opredelitve, neopredeljevanja in menjave generacij. Pri zadnjem popisu je bila tudi bolj poudarjena možnost neizrekanja za narodno pripadnost (kar ni bilo obvezno tudi v prejšnjem popisu, vendar ta opcija ni bila toliko poudarjena). Novost glede metodološkega pristopa predstavlja tudi dejstvo, da leta 2002 prvič niso bili v popis zajeti »zdomci« (ki imajo stalno prebivališče v Republiki Sloveniji – na narodnostno mešanem območju – živijo, delajo ali študirajo pa v Italiji oziroma na Madžarskem).

Iz analize Vlade RS, ki jo je sprejela 29. julija 2004, dalje izhaja ugotovitev, da opazamo tako v Sloveniji, kot tudi drugod po Evropi trend opuščanja etničnih oz. jezikovnih identifikacij.

V potrditev navedenemu gre dejstvo, da je v Popisu 2002 v Republiki Sloveniji močno upadlo tudi število prebivalcev, ki so se narodno opredelili kot Slovenci, njihovo število se je, kot je bilo že navedeno, znižalo za 58.294 oseb, kar je doslej največji, predvsem nepričakovan in težko razumljiv upad.

V istem obdobju je drastično upadlo tudi število pripadnikov slovenske nacionalne manjšine v Avstriji (na Koroškem) in Slovencev na Hrvaškem; v sosednji državi Hrvaški se je močno znižalo tudi število Italijanov (za 1667 oseb) in Madžarov (za 5760 oseb).¹¹ Skoraj identično je z upadom slovenske manjšine v Italiji. Vse to se seveda nanaša tudi na uporabo določenega manjšinskega jezika kot maternega jezika.

V nasprotju z golimi statističnimi podatki o številu pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji oz. o osebah, ki jim je materni jezik eden od obeh priznanih manjšinskih jezikov, ki so bili pridobljeni na podlagi fakultativnega odgovarjanja, pa je Vlada RS v analizi, sprejeti 29. julija 2004, ugotovila, da je dejansko število pripadnikov italijanske narodne skupnosti na narodnostno mešanem področju celo opazno večje, 2970 oseb. Ko pa k temu prištejemo še pripadnike italijanske narodne skupnosti, ki živijo izven narodnostno mešanega področja (418 oseb), se pokaže, da živi na celotnem ozemlju Republike Slovenije 3388 oseb italijanske narodnosti ali 14,50% več kot glede na popis prebivalstva leta 1991 (2959 oseb).

¹¹ Analiza o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v RS v luči izvajanja zakonskih, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj (Sklep Vlade RS št. 018-02/2001-2 z dne 29. julija 2004).

Podobno je pri madžarski narodni skupnosti: število pripadnikov madžarske narodne skupnosti na narodnostno mešanem območju je tako 7297 oseb, če k temu prištejemo še pripadnike iste skupnosti izven narodnostno mešanega področja (1031 oseb), pa se pokaže, da gre za 8328 oseb, kar je več za 4,10% kot leta 1991 (8000 oseb).

Analogno temu in opirajoč se na statistične podatke pa je število oseb, ki uporablja oz. šteje italijanski ali madžarski jezik kot materni jezik, še nekoliko večje od že navedenega števila.

V prid gornjim navedbam govorijo tudi podatki iz evidence volivcev ob parlamentarnih volitvah v Republiki Sloveniji, dne 3. oktobra 2004. Po podatkih Republiške volilne komisije¹² je bilo namreč v posebne volilne imenike narodnih skupnosti vpisanih 2767 pripadnikov italijanske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter 6610 pripadnikov madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji. Ob parlamentarnih volitvah v Republiki Sloveniji, dne 21. septembra 2008, je bilo po uradnih podatkih Državne volilne komisije v posebne volilne imenike državljanov Republike Slovenije – pripadnikov italijanske narodne skupnosti vpisanih 2739 volivcev, v posebne volilne imenike državljanov Republike Slovenije – pripadnikov madžarske narodne skupnosti pa 7063 volivcev.¹³ Ti podatki se seveda nanašajo le na osebe, stare 18 let in več. Če k tem številkam iz parlamentarnih volitev prištejemo še pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti oz. govorce italijanskega in madžarskega jezika kot maternega jezika, ki so mlajši od 18 let, je slika za italijansko in madžarsko narodno skupnost oz. govorce obeh manjšinskih jezikov zelo optimistična in kaže na velike rezultate posebne zaščite obeh manjšinskih jezikov.

Glede na ugotovljeno situacijo je možno sklepati, da je število pripadnikov obeh narodnih skupnosti, ko se odloča o konkretnih interesih (volitve svetnikov, podžupanov, volitve v Državni zbor itd.), višje kot v zadevah, kjer ni posebnega interesa. Gre za določene sociološke razloge, ki bi jih bilo potrebno raziskati znotraj posamezne narodne skupnosti s posebno raziskavo.

Tudi obe narodni skupnosti v Republiki Sloveniji do zdaj nista izrazili nezadovoljstva ali drugih tehtnih pomislekov, zaradi katerih bi se posamezna narodna skupnost čutila zapostavljeno ali bi se iz drugih razlogov zaskrbljenostjo udeležila popisa prebivalstva. Pritožb glede kakršnih koli pritiskov s strani države tudi ni bilo zaslediti.

Da je splošna družbena klima za obe narodni skupnosti in druge etnične skupnosti in skupine v Sloveniji ugodna, kaže tudi porast števila oseb, ki so se glede na popis leta 1991 in 2002 opredelile za Nemce (67,45% porast), za Avstrijce (43,65% porast) ali za pripadnike romske skupnosti (43,69% porast), ki so v marsikaterem lokalnem okolju celo stigmatizirani.

Na obstoj tolerance, strpnosti in znake evropskega modela sožitja, vsaj glede avtohtonih narodnih skupnosti, kažejo tudi nekatera druga dejstva, npr. v Prekmurju, na narodnostno mešanem področju, se tudi večinsko prebivalstvo,

¹² Javna objava Republiške volilne komisije št. 10-2/00-11/04 z dne 1. 9. 2004 (9. in 10. volilna enota).

¹³ Spletna stran Državne volilne komisije

(Uradni izid glasovanja narodnih skupnosti: http://volitve.gov.si/dz2008/rezultati/izidi_skupnosti.html).

samoumevno in brez opaznih nasprotovanj, izobražuje v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah, na obalnem področju pa sta bila ob državnozbornih volitvah 2004 dva pripadnika italijanske narodne skupnosti izvoljena za poslanca predvsem z glasovi večinskega prebivalstva.

Vloga ter naloga države je, da zagotovi vse pogoje in ugodne razmere za življenje pripadnikov narodnih skupnosti, da se le-ti čutijo svobodno izražati svojo narodno pripadnost ter da jim je dejansko omogočeno celostno izvajanje posebnih pravic, ki jih določa Ustava RS. Država mora torej z vsemi možnimi ukrepi poskrbeti, da se v praksi vsi zakoni in ostali predpisi dejansko izvajajo ter se tako zagotovi ugodna klima.

4. Republika Slovenija »jezikov brez ozemlja« (non-territorial languages) ni posebej določila.
5. Zaščito in razvoj regionalnih ali manjšinskih jezikov v Sloveniji je mogoče razdeliti v več segmentov. Izhodišče za zaščito teh jezikov je Republika Slovenija opredelila v Temeljni ustavni listini o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije¹⁴ k Ustavi RS, v poglavju III.: »Italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji in njunim pripadnikom so zagotovljene vse pravice iz Ustave Republike Slovenije in mednarodnih pogodb«. Položaj in posebne pravice avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji so tako opredeljene v 64. členu Ustave Republike Slovenije, kot temeljnem pravnem aktu države.

64. člen Ustave RS¹⁵ določa:

- »avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole«;
- »za ohranjanje svoje narodne identitete ustanovljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva«;
- »v skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njuni pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja te vzgoje in izobraževanja« (zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno);
- »narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama« (Republika Slovenija gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic);
- »na območjih, kjer ti skupnosti živita, ustanovijo njuni pripadniki za uresničevanje svojih pravic samoupravne skupnosti« (»na njihov predlog lahko država pooblasti samoupravne narodne skupnosti za opravljanje določenih nalog iz državne pristojnosti ter zagotavlja sredstva za njihovo uresničevanje«);
- »narodni skupnosti sta neposredno zastopani v predstavniških organih lokalne samouprave in v državnem zboru« (80. člen Ustave RS v tretjem odstavku določa, da se v Državni zbor vedno izvoli po en poslanec italijanske in madžarske narodne skupnosti; za razliko od ostalih poslancev Državnega zbora RS, ki so izvoljeni po

¹⁴ Uradni list RS, št. 1-4/91-I, 25. julij 1991.

¹⁵ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, ..., 68/2006).

proporcionalnem sistemu, se predstavnika narodnih skupnosti volita po večinskem načelu);

- »zakon ureja položaj in način uresničevanja pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer živita, obveznosti samoupravnih lokalnih skupnosti za uresničevanje teh pravic, ter tiste pravice, ki jih pripadniki te skupnosti uresničujejo tudi zunaj teh območij«;
- »pravice obeh narodnih skupnosti ter njunih pripadnikov so zagotovljene ne glede na število pripadnikov teh skupnosti«;
- Ustava RS v 5. odstavku 64. člena določa, da: »zakoni, drugi predpisi in splošni akti, ki zadevajo uresničevanje v ustavi določenih pravic in položaja zgolj narodnih skupnosti, ne morejo biti sprejeti brez soglasja predstavnikov narodne skupnosti«; na podlagi ustavnega določila pa nadalje Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/94) v 2. odstavku 15. člena določa, da: »kadar državni organi odločajo o zadevah, ki se nanašajo na položaj pripadnikov narodnih skupnosti, morajo predhodno pridobiti mnenje samoupravnih narodnih skupnosti«.

Pomembnejše določbe Ustave RS so za uresničevanje pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti zapisane tudi v 11. členu Ustave RS, ki pravi: »Uradni jezik v Sloveniji je slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina«; poleg tega pa sta še 61. in 62. člen Ustave RS, ki jamčita vsem državljanom RS pravico do svobodnega izražanja pripadnosti svojemu narodu ali narodni skupnosti, da gojijo in izražajo svojo kulturo ter pravico do uporabe svojega jezika in pisave.

Organiziranost in temeljne pravice italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji so konkretizirane v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), v katerem 1. člen določa: »Za uresničevanje posebnih pravic, ki jih zagotavlja Ustava Republike Slovenije, za uveljavljanje svojih potreb in interesov in za organizirano sodelovanje pri javnih zadevah, ustanovijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti na območjih, kjer avtohtono živijo, samoupravne narodne skupnosti«. S tem je dodatno operacionalizirano uresničevanje ustavno določenih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti.

Pripadnikom italijanske in madžarske narodne skupnosti so nekatere pravice zagotovljene tudi izven narodnostno mešanega območja (vpis v posebni volilni imenik za izvolitev poslanca v Državni zbor RS, pravica do učenja jezika izven območja pod določenimi pogoji).

Predstavniki italijanske in madžarske narodne skupnosti so zastopani tudi v Programskem svetu nacionalne RTV Slovenija, vsak z enim predstavnikom. Poleg tega Programski svet RTV Slovenija imenuje tudi Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program, v katerih sta dve tretjini članov iz vrst pripadnikov obeh narodnih skupnosti.

Glede doslednega upoštevanja zakonskih določil za narodni skupnosti je generalni sekretar Vlade RS v navodilu št. 023-12/2001 z dne 3. marca 2003 ter ponovno v navodilu št. 02300-17/2005/12 z dne 8. junija 2007, glede vključevanja narodnih

skupnosti v postopke sprejemanja odločitev, ki se nanašajo na položaj njihovih pripadnikov, pozval vse državne organe (vlada, ministrstva, drugi državni organi) k doslednemu upoštevanju poslovniških in ustreznih zakonskih določil.

S podpisom koalicijske pogodbe z dne 23. novembra 2004 se je tedanja koalicija v 11. poglavju zavezala k obravnavanju problematike italijanske in madžarske narodne skupnosti z doslednim uveljavljanjem osamosvojitvenih dokumentov, Ustave Republike Slovenije in sprejetih mednarodnih obveznosti (mednarodnih sporazumov in ratificiranih mednarodnih listin).

Pri tem je poudarila, da dosedanja raven financiranja posebnih pravic narodnih skupnosti predstavlja izhodišče za njihov nadaljnji razvoj.

Koalicija se je zavezala, da bo izvajala ukrepe proti asimilaciji na vseh področjih, ki so življenjskega pomena za obstoj in razvoj obeh narodnih skupnosti, vključno s spodbujanjem gospodarskega in infrastrukturnega razvoja narodnostno mešanih območij, s poudarkom na odpiranju novih delovnih mest in na ustvarjanju gospodarske podlage za narodni skupnosti.

Posebna pozornost velja krepitvi institucij narodnih skupnosti, njunih jezikov in kultur. Koalicija se je zavezala k ustvarjanju ugodnega družbenega ozračja za uveljavitev politik v zvezi z italijansko in madžarsko narodno skupnostjo.

Tedanja koalicija se je zavezala tudi, da bo pripravila osnutek resolucije o italijanski in madžarski narodni skupnosti.

Vlada Republike Slovenije je dne 22. junija 2006 sprejela sklep o imenovanju delovne skupine za pripravo Resolucije o italijanski in madžarski narodni skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je pripravila predlog Resolucije o položaju italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

Predlog, ki ga je delovna skupina ob naknadnem dopolnjevanju in usklajevanju pripravila, je obravnavala Komisija Vlade RS za narodni skupnosti na svoji drugi seji, 1. junija 2007. Predlog je usklajen z obema krovnicama organizacijama italijanske in madžarske narodne skupnosti, tj. Pomursko madžarsko samoupravno narodno skupnostjo ter Obalno samoupravno skupnostjo italijanske narodnosti.

Vlada Republike Slovenije je na 131. redni seji dne 19. julija 2007 določila besedilo Predloga resolucije o položaju italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji in ga predložila Državnemu zboru Republike Slovenije v obravnavo.

Cilji resolucije so sledeči:

- omogočiti preglednost dela državnih organov, ki v svojem poslovanju kakor koli prihajajo v stik z obema narodnima skupnostima;
- zagotoviti dosledno uresničevanje opredeljenih posebnih ustavnih pravic narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji;
- podati pregled obstoječih mehanizmov, ki omogočajo izvajanje posebnih pravic narodnih skupnosti in njihovo uresničevanje;
- ovrednotiti pomen prispevka narodnih skupnosti h kulturni raznolikosti na območju Republike Slovenije;
- poglobiti sodelovanje med narodnima skupnostima in državo v smeri učinkovitejšega črpanja finančnih sredstev iz evropskih skladov;

- prizadevati si za kakovostno vključevanje narodnih skupnosti v družbeno življenje na območju Slovenije ob ohranjanju njihovih posebnosti;
- spodbujati medkulturni dialog v prostoru, v katerem živijo in delujejo pripadniki narodnih skupnosti;
- pri postopku ustanovitve pokrajin kot druge ravni lokalne samouprave predlagati zastopstvo narodnih skupnosti v predstavniškem telesu pokrajine;
- vzpostaviti partnerski odnos med državo, lokalnimi skupnostmi in narodnima skupnostima zaradi uresničitve prioritarnih projektov.

V Koalicijskem sporazumu o sodelovanju v Vladi Republike Slovenije za mandat 2008 – 2012 je del poglavja, ki se nanaša na demokracijo in aktivno državljanstvo, namenjen tudi skrbi za položaj avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti ter njihovih pripadnikov v duhu medkulturnega sožitja.

Koalicijski partnerji se zavezujejo, "da bodo pravice, ki jih ustava in področni zakoni zagotavljajo italijanski in madžarski narodni skupnosti, dosledno spoštovane in dosledno uresničene. Če bosta poslanca obeh skupnosti ocenila, da za ustrežnejšo zaščito in uresničevanje teh pravic Slovenija potrebuje krovni zakon in/ali druge sistemske zakonske rešitve ter spremembe, bo vlada pripomogla k njihovi izdelavi in uskladitvi ter jih bo na njun predlog podprla v parlamentarni proceduri."

Koalicijski partnerji se zavezujejo, da bodo "pri pripravi proračuna izhajali iz že zagotovljene ravni financiranja ter aktivno sodelovali s poslancema italijanske in madžarske narodne skupnosti, tako da bodo v skladu z možnostmi upoštevana tudi njuna pričakovanja glede zagotavljanja finančnih sredstev za delovanje in razvoj obeh skupnosti ter njihovih ustanov.

Če bosta poslanca narodne skupnosti menila, da gre za pomembna vprašanja, ki zadevajo interese skupnosti, ki ju predstavljata, se predsednik vlade obveže, da bo v neposrednem dialogu z njima, po potrebi pa tudi z vključitvijo pristojnih ministrov ali drugih uradov pripomogel h konkretnim rešitvam.

Za uresničevanje navedenega se koalicijski partnerji zavezujejo, da bodo skupaj s poslancema narodnosti v roku šestih mesecev po izvolitvi Vlade RS sestavili podrobnejši seznam zadev, ki jih je treba urediti na področju ustvarjanja in izvajanja politik do narodnih skupnosti v okviru medkulturnega sožitja, ter v ta namen določili ustrezen rokovnik."

Poleg omenjenih določil Ustave RS ter Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih je položaj narodnih skupnosti opredeljen še v čez 90 področnih zakonih in drugih predpisih, v odlokih in statutih občin na narodnostno mešanih območjih, v drugih pravnih aktih, v meddržavnih pogodbah ali sporazumih, ter v mednarodnih konvencijah, ki jih je ratificirala Republika Slovenija.

Najpomembnejši so: Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih. Osimski sporazumi iz leta 1977 so pomembni za italijansko narodno skupnost. Gre za dvostranski sporazum med prejšnjo skupno državo SFRJ in Republiko Italijo. Republika Slovenija se je ob osamosvojitvi leta 1991 z aktom o nasledstvu obvezala k nadaljnjemu spoštovanju teh sporazumov. Osimski sporazumi

povzemajo tudi bistvena določila Posebnega Statuta kot priloge k Spomenici o soglasju iz leta 1954.

Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (ratificiran 1993) je meddržavna pogodba, pomembna za madžarsko narodno skupnost v Sloveniji in za slovensko manjšino na Madžarskem.

Slovenija je Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih podpisala 3. julija 1997, ratificirala 19. julija 2000, v Uradnem listu je bila objavljena 4. avgusta 2000. Ob deponiranju ratifikacijskih listin 4. oktobra 2000 je Slovenija izjavila, da bodo sprejeta določila začela veljati 1. januarja 2001.

I. DEL

1. Zakonodaja, ki se nanaša na izvajanje Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih:

Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih

(Ur. l. RS, št. 65/1994)

Zakon o ratifikaciji sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji

(Ur. l. RS-MP, št. 6/1993 (RS, št. 23/1993))

Zakon o medijih

(Ur. l. RS, št. 35/2001, ..., 36/2008)

Zakon o Radioteleviziji Slovenija

(Ur. l. RS, št. 96/2005, ..., 105/2006)

Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija

(Ur. l. RS, št. 106/2006)

Zakon o gimnazijah

(Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 1/2007)

Zakon o maturi

(Ur. l. RS, št. 15/2003, 115/2006, 1/2007)

Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja

(Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 36/2008)

Zakon o osnovni šoli

(Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 102/2007)

Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju

(Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 79/2006)

Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja

(Ur. l. RS, št. 35/2001, 102/2007)

Zakon o vrtcih

(Ur. l. RS, št. 12/1996, ..., 25/2008)

Odlok o ustanovitvi Univerze na Primorskem

(Ur. l. RS, št. 13/2003, ..., 67/2008)

Zakon o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti

(Ur. l. RS, št. 1/1996, ..., 56/2008)

Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo

(Ur. l. RS, št. 96/2002, ..., 56/2008)
Zakon o varstvu kulturne dediščine
(Ur. l. RS, št. 16/2008)
Zakon o knjižničarstvu
(Ur. l. RS, št. 87/2001, 96/2002)
Pravilnik o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe
(Ur. l. RS, 73/2003, 70/2008)
Zakon o državnem tožilstvu
(Ur. l. RS, št. 63/1994, ..., 94/2007)
Zakon o sodiščih
(Ur. l. RS, št. 19/1994, ..., 45/2008)
Sodni red
(Ur. l. RS, št. 17/1995, ..., 16/2008)
Zakon o kazenskem postopku
(Ur. l. RS, št. 63/1994, ..., 68/2008)
Kazenski zakonik
(Ur. l. RS, št. 55/2008 (66/2008 popr.))
Zakon o državni upravi
(Ur. l. RS, št. 52/2002, ..., 126/2007)
Zakon o policiji
(Ur. l. RS, št. 49/1998, ..., 14/2007)
Zakon o matičnem registru
(Ur. l. RS, št. 37/2003, 39/2006, 59/2006)
Zakon o notariatu
(Ur. l. RS, št. 13/1994, ..., 45/2008)
Zakon o osebnem imenu
(Ur. l. SRS, št. 16/1974, ..., 20/2006)
Zakon o osebni izkaznici
(Ur. l. RS, št. 75/1997, ..., 44/2008)
Zakon o potnih listinah
(Ur. l. RS, št. 65/2000, ..., 44/2008)
Zakon o splošnem upravnem postopku
(Ur. l. RS, št. 80/1999, ..., 65/2008)
Uredba o vodenju in vzdrževanju centralnega registra prebivalstva ter postopku za pridobivanje in posredovanje podatkov
(Ur. l. RS, št. 70/2000, 28/2002)
Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb
(Ur. l. RS, št. 25/2008)
Zakon o varstvu potrošnikov
(Ur. l. RS, št. 20/1998, ..., 126/2007)
Zakon o zavodih
(Ur. l. RS, št. 12/1991, ..., 127/2006)
Zakon o javni rabi slovenščine
(Ur. l. RS, št. 86/2004)
Zakon o javnih uslužbencih
(Ur. l. RS, št. 63/2007, 65/2008)
Zakon o sistemu plač v javnem sektorju
(Ur. l. RS, št. 95/2007, ..., 80/2008)
Zakon o lokalni samoupravi
(Ur. l. RS, št. 72/1993, ..., 100/2008)

Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v devetletni dvojezični osnovni šoli in devetletni osnovni šoli z italijanskim učnim jezikom
(Ur.l. RS, št. 35/2006)

Pravilnik o preizkusu znanja učnega jezika na narodno mešanih območjih
(Ur. l. RS, št. 100/2006)

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in osnovnih šolah z italijanskim učnim jezikom
(Ur. l. RS, št. 73/2008)

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih v dvojezični srednji šoli
(Ur. l. RS, št. 67/2008)

Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o normativih in standardih v srednjih šolah z italijanskim učnim jezikom
(Ur. l. RS, št. 67/2008)

Zakon o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij
(Ur. l. RS, št. 60/1994, ..., 108/2006)

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja
(Ur. l. RS, št. 93/2005, 127/2006)

Zakon o društvih
(Ur. l. RS, št. 60/1995, ..., 61/2006)

Zakon o financiranju občin
(Ur. l. RS, št. 123/2006, 57/2008)

Zakon o pravniškem državnem izpitu
(Ur. l. RS, št. 13/1994, ..., 111/2007)

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji
(Ur. l. RS, št. 33/2007)

Zakon o šolski inšpekciji
(Ur. l. RS, št. 29/1996, 91/2005, 114/2005)

Zakon o pravdnem postopku
(Ur. l. RS, št. 26/1999, ..., 111/2008)

Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002
(Ur. l. RS, št. 66/2000, 26/2001, 22/2002)

Zakon o gospodarskih družbah
(Ur. l. RS, št. 42/2006, ..., 68/2008)

Uredba o upravnem poslovanju
(Ur. l. RS, št. 20/2005, ..., 31/2008)

Uredba o izobešanju zastave Republike Slovenije v vzgojno-izobraževalnih zavodih
(Ur. l. RS, št. 47/2008)

Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnost v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost
(Ur. l. RS, št. 78/2008)

Pravilnik o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju
(Ur. l. RS, št. 64/2004)

Navodilo o načinu izvajanja javnih prireditev, na katerih se uporablja tudi tuji jezik
(Ur. l. RS, št. 93/2005)

Sklep o določitvi skupnega števila pripravniških mest na posameznih sodiščih za sodniške pripravnike
(Ur. l. RS, št. 25/2008)

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko
(Ur. l. RS, št. 43/2007)

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004-2007
(Ur. l. RS, št. 28/2004)

Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2008-2011
(Ur. l. RS, št. 35/2008)

Poslovnik Državnega zbora
(Ur. l. RS, št. 40/1993, ..., 60/2002)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko
(Ur. l. RS-MP, št. 6/1993)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Madžarske o vzajemnem priznavanju spričeval in diplom
(Ur. l. RS, št. 44/2000)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Svetom ministrov Bosne in Hercegovine o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti
(Ur. l. RS, št. 69/2000)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Makedonije
(Ur. l. RS, št. 25/1997)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške
(Ur. l. RS, št. 51/1994)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Albanije o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti
(Ur. l. RS, št. 36/1994)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Republike Jugoslavije o sodelovanju v kulturi in izobraževanju
(Ur. l. RS, št. 47/2002)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma med Vlado Republike Avstrije in Republike Slovenije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti
(Ur. l. RS, št. 5/2002)

Zakon o ratifikaciji Sporazuma o sodelovanju v kulturi med Vlado Republike Slovenije in Vlado Zvezne republike Nemčije s protokolom
(Ur. l. RS-MP, št. 9/1994)

Zakon o lokalnih volitvah
(Ur. l. RS, št. 12/1993, ..., 45/2008)

Zakon o zdravniški službi
(Ur. l. RS, št. 98/1999, ..., 58/2008)

Zakon o zdravstveni dejavnosti
(Ur. l. RS, št. 9/1992, ..., 77/2008)

Zakon o opravljanju zdravstvenih poklicev v RS za državljane drugih držav članic
(Ur. l. RS, št. 86/2002, 2/2004)

Zakon o pacientovih pravicah
(Ur. l. RS, št. 15/2008)

Pravilnik o oglaševanju zdravil

(Ur. l. RS, št. 105/2008)

2. V uveljavljenem modelu varstva narodnih skupnosti je za varovanje, promocijo in razvoj manjšinskih jezikov dolžna skrbeti predvsem država in organi lokalnih skupnosti. Pri tem bi veljalo posebej omeniti: Ministrstvo za zunanje zadeve RS, Urad Vlade Republike Slovenije za narodnosti in Samoupravne narodne skupnosti, ki so politični organi narodnih manjšin. Naslovi omenjenih institucij so:

URAD VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA NARODNOSTI

Erjavčeva 15
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 478 13 65; Fax: +386 1 478 13 66
Direktor: mag. Stane Baluh
e-naslov: stane.baluh@gov.si

MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE

Prešernova cesta 25, P.P. 481
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 478 2000; Fax: +386 1 478 23 40, 386 1 478 2341
Minister: Samuel Žbogar
e-naslov: info.mzz@gov.si

**POMURSKA MADŽARSKA SAMOUPRAVNA NARODNA SKUPNOST
MURAVIDÉKI MAGYAR ÖNKORMÁNYZATI NEMZETI KÖZÖSSÉG**

Glavna ulica 124 / Fő utca 124.
SI-9220 Lendava / Lendva
Tel: +386 2 575 1449; Fax: +386 2 575 1419
Predsednik: Jožef Kocon
e-naslov: pmsns@muravidek.si

**OBALNA SAMOUPRAVNA SKUPNOST ITALIJANSKE NARODNOSTI
COMUNITÀ AUTOGESTITA COSTIERA DELLA NAZIONALITÀ
ITALIANA**

Župančičeva 39 / via Župančič 39
SI-6000 Koper / Capodistria
Tel: +386 5 627 9150; Fax: +386 5 627 4091
Predsednik: Flavio Forlani
e-naslov: cna_costiera@siol.net

SVET ROMSKE SKUPNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

Lendavska 16/a
SI-9000 Murska Sobota
Tel/Fax: +386 2 526 1304
Predsednik: Jožek Horvat Muc
e-naslov: rskupnost@tmail.si

MINISTRSTVO ZA KULTURO

Maistrova ulica 10
SI-1000 Ljubljana

Tel: +386 1 369 59 00; Fax: +386 1 369 59 01
Ministrica: Majda Širca
e-naslov: gp.mk@gov.si

MINISTRSTVO ZA VISOKO ŠOLSTVO, ZNANOST IN TEHNOLOGIJO

Kotnikova 38
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 478 46 00; Fax: +386 1 478 47 19
Minister: Gregor Golobič
e-naslov: gp.mvzt@gov.si

MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

Masarykova cesta 16
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 400 5400; Fax: +386 1 400 5329
Minister: prof. dr. Igor Lukšič
e-naslov: gp.mss@gov.si

MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

Štefanova ulica 2
SI-1501 Ljubljana
Ministrica: Katarina Kresal
Tel: +386 1 428 40 00; Fax: +386 1 251 43 30
e-naslov: gp.mnz@gov.si

MINISTRSTVO ZA JAVNO UPRAVO

Tržaška cesta 21
SI-1000 Ljubljana
Ministrica: Irma Pavlinič Krebs
Tel: +386 1 478 8330; fax: +386 1 478 8331
e- naslov: gp.mju@gov.si

MINISTRSTVO ZA PRAVOSODJE

Župančičeva 3
SI-1000 Ljubljana
Minister: Aleš Zalar
Tel: +386 1 369 52 00; Fax: +386 1 369 57 83
e-naslov: gp.mp@gov.si

INŠTITUT ZA NARODNOSTNA VPRAŠANJA

Erjavčeva 26
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 1 200 18 70; Fax: +386 1 251 09 64
V.d. direktorja:izr. prof. dr. Miran Komac
e-naslov: INV@inv.si

EDIT RIJEKA

Zvonimirova 20/a
HR-51000 Rijeka
Tel: +385 51 672-119; Fax: +385 51 672-151

Direktor: Silvio Forza
e-naslov: edit@edit.hr

ZAVOD ZA KULTURO MADŽARSKE NARODNOSTI
MAGYAR NEMZETISÉGI MŰVELŐDÉSI INTÉZET
Glavna ulica - Fő utca 124
SI-9220 Lendava - Lendva
Tel: +386 2 577 66 60, Fax: +386 2 577 66 68
Direktorica: Kepe Lili
e-naslov: magyar.lendva@siol.net

ZAVOD ZA INFORMATIVNO DEJAVNOST MADŽARSKE NARODNOSTI
MAGYAR NEMZETISÉGI TÁJÉKOZTATÁSI INTÉZET
Glavna ulica - Fő utca 124
SI-9220 Lendava - Lendva
Tel: +386 2 577 61 80, Fax: +386 2 577 61 91
Direktor: Horváth Ferenc
e-naslov: nepujsag@siol.net

PROMOCIJSKO, KULTURNO, IZOBRAŽEVALNO IN RAZVOJNO
ITALIJANSKO SREDIŠČE CARLO COMBI - KOPER
CENTRO ITALIANO DI PROMOZIONE, CULTURA, FORMAZIONE E
SVILUPPO CARLO COMBI- CAPODISTRIA
Kettejeva ulica/Via D. Kette 1
6000 Koper Capodistria
Tel. : ++386 (0) 59 96 09 3, Faks : ++386 (0) 5 627 21 93
Zastopnik: Tremul Maurizio
e-naslov: mojca.centroocombi@siol.net

DRŽAVNI ZBOR RS
Poslanska skupina italijanske in madžarske narodne skupnosti
g. Roberto Battelli, poslanec italijanske narodne skupnosti
g. László Göncz, poslanec madžarske narodne skupnosti
Šubičeva 4
SI-1000 Ljubljana
Tel: +386 478 94 00, Fax: +386 478 98 45
e-naslov: gp@dz-rs.si

3. Komisija Vlade RS za narodni skupnosti kot posvetovalni organ spremlja uresničevanje ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije do narodnih skupnosti. Komisija oblikuje predloge in pobude, ki se nanašajo na zaščito narodnih skupnosti, Vladi RS in posameznim ministrstvom v smeri pridobitve njihovih uradnih stališč. Komisija, katere člani so predstavniki ministrstev in vladnih služb ter narodnih skupnosti, tudi skrbi za izmenjavo mnenj med predstavniki narodnih skupnosti in državnih organov o vseh vprašanjih, ki zadevajo položaj narodnih skupnosti.
Pomembno vlogo pri varstvu uresničevanja ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije do narodnih skupnosti predstavlja tudi stalna Komisija Državnega zbora RS za narodni skupnosti, katere predsednik in

podpredsednik sta vedno člana narodnih skupnosti. Komisija obravnava vprašanja, ki zadevajo uresničevanje pravic narodnih skupnosti in predlaga ukrepe. Urad Vlade RS za narodnosti, ki za Komisijo Vlade RS za narodni skupnosti opravlja strokovne, organizacijske in administrativne naloge in se udeležuje sej Komisije Državnega zbora RS za narodni skupnosti, tudi drugače redno vzdržuje stike z narodnimi skupnostmi (npr. ob podpisovanju letnih pogodb o sofinanciranju ustavnih in drugih pravic narodnih skupnosti se na terenu – obisku občin – srečuje s predstavniki lokalnih skupnosti (župani) ter predsedniki občinskih samoupravnih narodnih skupnosti). Na srečanju tako župani kakor predsedniki predstavijo potrebe narodnih skupnosti, za katere želijo, da se poiščejo ustrezne rešitve.

Redne stike s predstavniki drugih etničnih skupin v Republiki Sloveniji pa vzdržuje Ministrstvo za kulturo RS.

Glede na navedeno menimo, da posebno posvetovanje pri sestavi poročila ni potrebno.

Tretje periodično poročilo je pripravljeno v sodelovanju z Uradom Vlade RS za narodnosti, Ministrstvom za kulturo RS, Ministrstvom za šolstvo in šport RS, Ministrstvom za pravosodje RS, Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve RS, Ministrstvom za notranje zadeve RS, Ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo RS, Ministrstvom za javno upravo RS, Ministrstvom za gospodarstvo RS, Ministrstvom za zdravje RS, Službo Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko in Ministrstvom za zunanje zadeve RS. Poročilo obravnava Medresorska delovna komisija za človekove pravice in sprejme Vlada RS, kar pomeni, da so s poročilom seznanjena vsa ministrstva, organi v sestavi vlade in ostale relevantne institucije.

4. Prvo fazo obveščanja javnosti, tako pripadnikov večinskega naroda kot tudi pripadnikov narodnih skupnosti, o pravicah in dolžnostih, ki izhajajo iz Listine, so slovenski državni organi izvedli v procesu priprave prvega poročila in v obdobju priprave različnih dodatnih pojasnil k Poročilu RS o uresničevanju Listine. Inštitut za narodnostna vprašanja pa je v tem vmesnem času nekatere glavne dokumente Sveta Evrope (npr. Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, Okvirna konvencija za zaščito narodnih manjšin, Protokol št. 12 h Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin) prevedel v slovenski, madžarski, italijanski, hrvaški, nemški ter romski jezik. Zbrano in prevedeno gradivo je bilo objavljeno v publikaciji z naslovom: »Slovenija & evropski standardi varstva narodnih manjšin«. Omenjeno publikacijo je možno najti tudi na spletnih straneh Informacijskega urada Sveta Evrope v Ljubljani (http://www.coe.si/sl/dokumenti_in_publicacije/).

Drugo periodično poročilo, kot tudi Drugo poročilo Odbora strokovnjakov Listine in Priporočila Odbora ministrov, so objavljeni na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve RS. Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK v Ljubljani je novembra 2005 izdal zbornik dokumentov "Uresničevanje Listine Sveta Evrope o regionalnih ali manjšinskih jezikih v RS", v katerem je med drugim objavljeno tudi Drugo periodično poročilo, in poskrbel za posredovanje zbornika predstavnikom govorcev manjšinskih jezikov.

Državni zbor RS je na svoji seji dne 26. aprila 2007 sprejel Zakon o spremembi Zakona o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS – MP, št. 7/2007 (Uradni list RS, št. 44/2007). Postopek spremembe zakona o ratifikaciji je bil dolgotrajen in zapleten, zahteval je organiziran in enoten nastop vseh vladnih resorjev v vseh fazah postopka na vladni ravni kot tudi v Državnem zboru, vendar je vodil k cilju, ki je bil v skupnem interesu vseh, ki so pri tem sodelovali. Ob tem je potrebno izpostaviti, da sta bili s pravilno oz. novo izbiro obveznosti med določbami III. dela Listine seznanjeni obe narodni skupnosti, saj je Predlog zakona o spremembi Zakona o ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih obravnavala na svoji 6. seji, dne 17. oktobra 2006, tudi Komisija DZ RS za narodni skupnosti, katere predsednik in podpredsednik sta vedno pripadnika narodne skupnosti, na sejo pa sta bili vabljeni krovni organizaciji obeh narodnih skupnosti (Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost, Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti).

5. V kolikšni meri so upoštevana priporočila Odbora strokovnjakov Listine, je razvidno tudi iz drugih delov Tretjega poročila Republike Slovenije o uresničevanju Listine.

Priporočili 1 in 2

Republika Slovenija pozdravlja dialog s predstavniki drugih etničnih skupin o ustvarjanju pogojev za kulturno raznolikost kot izraza kulturnega bogastva. Nekdanji minister za kulturo dr. Vasko Simoniti je tako 6. junija 2006 sprejel Koordinacijski odbor t.i. novih manjšin, z njimi pa je bil aprila 2007 organiziran tudi sestanek v Kabinetu predsednika Vlade.

Urad Vlade RS za narodnosti je leta 2001 pri Inštitutu za narodnostna vprašanja z namenom, da se ugotovi položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji, naročil izdelavo raziskave »**Položaj in status pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji**«. Navedeno raziskavo je Urad tudi objavil na svojih spletnih straneh:

http://www.uvn.gov.si/fileadmin/uvn.gov.si/pageuploads/pdf_datoteke/Raziskava_Polozaj_in_status_pripadnikov_narodov_nekdanje_Jugoslavije_v_RS.pdf.

Stališče do obravnavanja oz. nadaljnega urejanja položaja in statusa pripadnikov narodov nekdanje Jugoslavije v Republiki Sloveniji med avtorji navedene raziskave ni enotno. Predlogi gredo v tri smeri:

- nadaljnje urejanje te tematike v okviru zdajšnje ureditve 61. in 62. člena Ustave RS;
- dopolnitev Zakona o statusu državljanov drugih držav naslednic nekdanje SFRJ v Republiki Sloveniji ter sprejetje ustrezne resolucije v Državnem zboru RS;
- sprememba ustave in na tem temelju sprejetje ustreznega zakona, s čimer bi se pripadniki narodov nekdanje skupne države kot imigranti novejšega časa izenačili s klasičnimi narodnimi manjšinami, ki so v Sloveniji sicer ostale oz. nastale kot posledica spreminjanja državnih mej na tem področju ter nastajanja novih državnih tvorb.

Raziskava »**Percepcija slovenske integracijske politike**«, ki je rezultat širše interdisciplinarne raziskave Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani, Inštituta za narodnostna vprašanja ter Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je objavljena na spletnih straneh Inštituta za narodnostna vprašanja: <http://www.inv.si/>.

Med vprašanji, na katera so avtorji raziskave skušali poiskati odgovor, je bilo tudi, ali si prebivalci v belokranjskih vaseh Bojanci, Marindol, Paunoviči, Miliči statusa (avtohtone) narodne manjšine sploh želijo. Rezultati raziskave so pokazali, da v tem trenutku močno prevladuje prepričanje, ki je nasprotno posebnemu manjšinskemu statusu.

Po ugotovitvi potrebe po preverjenih informacijah glede narodne/etnične vitalnosti pripadnikov srbske, hrvaške in nemške narodne skupnosti na njihovem zgodovinskem poselitvenem ozemlju je Urad za narodnosti leta 2008 pri Inštitutu za narodnostna vprašanja naročil izdelavo projektne raziskave »**Ugotavljanje narodne/etnične vitalnosti srbske, hrvaške in nemške narodne skupnosti na njihovem zgodovinskem poselitvenem ozemlju – Analiza imigracijskih procesov v Slovenijo in držav članic EU**«.

Cilji projektne raziskave so med drugim:

- ugotavljanje stališča prebivalcev v naseljih Bojanci, Marindol, Miliči, Paunoviči o metodah in poteh ohranjanja etno-kulturne dediščine »uskoških« teritorijev in ugotavljanje objektivnih pokazateljev etnične vitalnosti prebivalstva na tem ozemlju v luči odpravljanja zaščitne »diskriminacije« med različnimi manjšinskimi populacijami v Sloveniji;
- ugotavljanje stališč prebivalcev vasi na prostoru ob slovensko hrvaški meji, ki se omenja tudi v poročilu Odbora strokovnjakov Listine;
- ugotavljanje stališča prebivalcev zgodovinskih nemških naselbin (Baška grapa, Apaška kotlina, Kranjska gora z okolico, ...).

V zvezi s priporočilom, naj se navedeni regionalni in manjšinski jeziki obravnavajo kot izraz kulturnega bogastva (in da to ne zahteva ustavnega priznanja manjšinskih skupnosti) je treba zapisati, da slovenska vladna politika že posveča pozornost tudi tem jezikom prek podpore jezikovnim projektom, prijavljenim na javni poziv Ministrstva za kulturo RS. Na ta način jih obravnava in priznava kot prispevek h kulturni raznolikosti in s tem k bogastvu kulturnega življenja na območju Republike Slovenije. Res pa je, da niso uradno opredeljena območja, na katerih se tradicionalno govorijo omenjeni jeziki. Prav tako ni izdelanih celovitih strokovnih podlag za odločanje o tem. Glede na dejstvo, da so se v letu 2005 za 100% povečala finančna sredstva za posebni program manjšinskih skupnosti na Ministrstvu za kulturo RS, v katerem se prednostno obravnavajo prav jezikovni projekti, lahko poročamo o napredku pri ustvarjanju finančnih pogojev tudi za jezikovno raznolikost. V Informacijsko dokumentacijskem centru za varstvo kulturne dediščine se povečuje zbirka del v različnih jezikih, ki jih je podprlo Ministrstvo za kulturo RS. Dostopna so tudi prek sistema COBISS.

Priporočilo 3

Ministrstvo za šolstvo in šport od leta 2005 sprejema letne akcijske načrte za uresničevanje strategije, kjer so opredeljena tudi finančna sredstva ter konkretni projekti, ki bodo izvedeni v določenem letu. Tako so bili izdelani in izvedeni že akcijski načrti za leta 2005, 2006, 2007 in 2008. Finančna sredstva za izvedbo akcijskega načrta se zagotavljajo iz proračuna, v letu 2008 pa tudi s finančnimi sredstvi Evropskega socialnega sklada.

Priporočilo 4

K izvajanju dvojezičnosti so na dvojezičnih območjih zavezani državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil s sedežem na teritorialno točno določenem območju. V kolikor bi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil izven narodnostno mešanega območja poslovali tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku, to ne bi bilo v skladu z Ustavo RS, saj je uradni jezik v Republiki Sloveniji slovenščina.

Nadzor nad izvajanjem zakonov, drugih predpisov in aktov opravlja pristojna inšpekcija; kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti, ki jo mora na narodnostno mešanih območjih zagotavljati institucija in ne posameznik, v preteklih letih ni bila uradno zaznana.

Priporočilo 5

Dva uradna jezika se v skladu z 11. členom Ustave Republike Slovenije uporabljata na določenem narodnostno mešanem območju, to je na območju, kjer zgodovinsko (avtohtono) živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, območja pa so določena z Zakonom o ustanovitvi občin ter določitvi njihovih območij.

Priporočilo 6

Kot smo najavili že v Komentarju Republike Slovenije na Drugo poročilo Odbora strokovnjakov Listine o Sloveniji, v nadaljevanju podajamo odgovore na zastavljena vprašanja Odbora strokovnjakov. Tako npr. prispevek o uresničevanju 12. člena Listine natančno prikazuje delovanje posebne organizacijske enote Ministrstva za kulturo RS na področju varovanja kulturne raznolikosti in kulturnih pravic oseb različne etnične pripadnosti, ki živijo na območju Republike Slovenije, prispevek o uresničevanju 13. člena Listine pa odgovarja na vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z gospodarskim in družbenim življenjem.

- 6.,7. Po prejemu Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine o Sloveniji je Ministrstvo za zunanje zadeve RS z mnenjem in priporočili seznanilo vse relevantne institucije, ki so sodelovale pri pripravi drugega periodičnega poročila, in v sodelovanju z njimi pripravilo Komentar Republike Slovenije na Drugo poročilo Odbora strokovnjakov Listine. Ko dokument sprejme Vlada RS, je le-ta javen in imajo do njega dostop vse zainteresirane institucije, saj je dostopen na spletu.

II. DEL

1.1.

Republika Slovenija v praksi uresničuje določila 7. člena Listine, saj tako pri tvorbi politik, zakonodajne kot vsakdanje prakse zasleduje določen nabor ciljev in načel. Ti cilji in načela so zapisani v 7. členu Listine in so naslednji:

- priznanje regionalnih ali manjšinskih jezikov kot izraza kulturnega bogastva;
- spoštovanje zemljepisnega območja vsakega regionalnega ali manjšinskega jezika, da bi s tem zagotovili, da že obstoječe ali nove upravne delitve niso ovira za spodbujanje rabe posameznega regionalnega ali manjšinskega jezika;
- potreba po odločnem ukrepanju za spodbujanje rabe regionalnih ali manjšinskih jezikov, da se varujejo;
- boljše omogočanje in/ali spodbujanje ustne ali pisne rabe regionalnih ali manjšinskih jezikov v javnem in zasebnem življenju;
- vzdrževanje in razvoj vezi na področjih, ki jih vključuje ta listina, med skupinami, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik in drugimi skupinami v tej državi, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik v enaki ali podobni obliki, kakor tudi vzpostavitev kulturnih odnosov z drugimi skupinami v državi, ki uporabljajo različne jezike;
- zagotavljanje primernih oblik in sredstev za poučevanje in študij regionalnih ali manjšinskih jezikov na vseh ustreznih stopnjah;
- zagotavljanje možnosti osebam, ki ne govorijo regionalnega ali manjšinskega jezika in živijo na območju, kjer se tak regionalni ali manjšinski jezik uporablja, da se ga učijo, če tako želijo;
- pospeševanje študija in raziskovanja regionalnih ali manjšinskih jezikov na univerzah ali enakovrednih ustanovah;
- pospeševanje primernih oblik transnacionalnih izmenjav na področjih, ki jih vključuje ta Listina za regionalne ali manjšinske jezike, ki se uporabljajo v enaki ali podobni obliki v dveh ali več državah.

Poleg že omenjenih ustavnih določb in zakonskih aktov, ki neposredno urejajo položaj narodnih skupnosti (madžarske in italijanske) v Sloveniji in s priznavanjem njihovih manjšinskih jezikov, ki bogatijo njihovo lastno kulturo, je potrebno v slovenskem modelu varstva narodnih manjšin omeniti pomembno posebnost: varstvo narodnih skupnosti se neposredno nanaša tudi na pripadnike večinske narodne skupnosti. Na primer, tudi pripadniki večinskega naroda so dolžni imeti dvojezične dokumente, saj v javnih šolah velja načelo učiti se jezika in kulture manjšin, kar pomeni »tolerirati« dvojezično toponomastiko. Od vsakega posameznika, pripadnika narodne skupnosti, je odvisno, kdaj in kako bo uporabljal »podeljene« posebne narodne pravice. Na področju varovanja manjšinskih pravic pa velja omeniti spoznanje, da je kulturna in duhovna dediščina narodnostno mešanega ozemlja skupna lastnina vseh njegovih prebivalcev ne glede na njihovo narodnostno pripadnost in/ali socialni status, ki so ga imeli v različnih zgodovinskih obdobjih. Pri tem pa velja ponovno poudariti določitev pravic, ki jih pripadniki narodnih skupnosti uresničujejo tudi zunaj narodnostno mešanih območij. Med te pravice je slovenska država uvrstila pravico pripadnikov narodnih skupnosti do vpisa v posebni volilni imenik

narodnosti za izvolitev poslanca narodnosti v Državni zbor tudi, če ne živijo na narodnostno mešanem ozemlju, in pravico do učenja jezika narodnih manjšin tudi zunaj narodnostno mešanega ozemlja. Izpostaviti je potrebno, da je slovenska manjšinska zakonodaja nadstandardna, saj v veljavni zakonodaji prevladuje načelo kulturnega pluralizma, ki tudi pripadnike večinskega naroda seznanja z jezikom in kulturo narodnih manjšin. Uveljavljena zasnova izobraževanja v Sloveniji pa je dosegla, da so v Sloveniji med uporabniki manjšinskih jezikov tudi drugi prebivalci na narodnostno mešanih območjih, ne samo pripadniki manjšine.

1.2.

Na področju doseganja ciljev in načel v skladu s prvim odstavkom 2. člena Listine je potrebno podati nekatere najnovejše spremembe predpisov.

1.2.1.

V maju 2004 je bil sprejet **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov** (Uradni list RS, št. 51/2004), ki v prvem odstavku 2. člena določa, da mora podjetje s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti.¹⁶ Isti zakon v 5. členu določa, da morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa so lahko v jeziku narodne skupnosti. S tem se pojem dvojezičnosti iz javnega sektorja razširja na privatni sektor.

V aprilu 2006 je Ustavno sodišče v postopku za oceno ustavnosti, ki so ga vložile družbe Petrol, Slovenska energetska družba, d. d., Ljubljana, Poslovni sistem Mercator, d. d., Ljubljana, in drugi, soglasno odločilo (odločba US št. U-I-218/04-31 z dne 20. aprila 2006, objavljena v Uradnem listu RS, št. 46/2006), da prvi odstavek 2. člena Zakona o varstvu potrošnikov (Uradni list RS, št. 51/2004), ki se glasi: »Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti ...«, ni v neskladju z Ustavo. Ugotovilo pa je, da je v neskladju z Ustavo celoten Zakon o varstvu potrošnikov, saj ne določa roka za prilagoditev poslovanja gospodarskih subjektov. Državni zbor mora ugotovljeno neskladje odpraviti v roku šestih mesecev po objavi odločbe v Uradnem listu Republike Slovenije, do takrat se podaljša učinkovanje sklepa Ustavnega sodišča št. U-I-218/04 z dne 13. oktobra 2004 (Uradni list RS, št. 117/2004) o zadržanju izvrševanja izpodbijane določbe.

Državni zbor Republike Slovenije je 17. decembra 2007 sprejel **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov**.

Navedeni zakon glede narodnih skupnosti spreminja sledeče:

1. Prvi odstavek 2. člena se spremeni tako, da se glasi:

»(1) Podjetje mora s potrošniki poslovati v slovenskem jeziku, na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, pa tudi v jeziku narodne skupnosti. Pri tem mora v pisnih sporočilih uporabljati celotno ime svoje

¹⁶ Komisija za gospodarstvo Državnega sveta Republike Slovenije se je na svoji 20. seji dne 19. maja 2004 odločila, da od zakonodajalca zahteva obvezno razlago tega člena.

firme in sedež. Pri označevanju izdelkov mora potrošniku posredovati potrebne informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, uporabe in namembnosti izdelka. Te informacije morajo biti v jeziku, ki je potrošnikom na območju Republike Slovenije lahko razumljiv. Namesto besednega jezika lahko podjetje pri označevanju izdelkov uporablja tudi splošno razumljive simbole in slike.«

Doda se nov drugi odstavek, ki se glasi:

»(2) Procese poslovanja, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, uporabljati tudi jezik narodne skupnosti, podrobneje določi minister, pristojen za gospodarstvo.«

Dosedanji drugi in tretji odstavek postaneta tretji in četrti odstavek. (3. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov)

2. (1) Podjetja, ki poslujejo na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, morajo svoje poslovanje uskladiti z določbo prvega stavka prvega odstavka 2. člena zakona najkasneje v dvanajstih mesecih po sprejetju predpisa iz drugega odstavka 2. člena zakona.

(2) Minister, pristojen za gospodarstvo, sprejme predpis iz drugega odstavka 2. člena zakona v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona. (24. člen Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o varstvu potrošnikov)

Na podlagi drugega odstavka 2. člena Zakona o varstvu potrošnikov je minister za gospodarstvo 15. julija 2008 izdal **Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost**. Pravilnik je bil objavljen v Uradnem listu RS št. 78/2008 z dne 30. julija 2008. Pravilnik podrobneje določa procese poslovanja podjetij, ki se nanašajo na prodajo blaga in storitev, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti. Podjetje mora na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti v naslednjih procesih poslovanja:

- pri podajanju osnovnih informacij glede značilnosti, prodajnih pogojev, namembnosti, sestave in uporabe izdelka ali storitve;
- v cenikih, če so predpisani s posebnim zakonom;
- v obvestilih o obratovalnih časih.

V juliju 2004 je bil sprejet **Zakon o javni rabi slovenščine** (Uradni list RS, št. 86/2004). V prvem odstavku 1. člena določa, da poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji v slovenskem jeziku, razen kadar je v skladu z Ustavo Republike Slovenije poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina.

3. člen določa, da je s posebnimi predpisi določena javna raba italijanščine oziroma madžarščine kot uradnih jezikov, ki se na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, uporabljata poleg slovenščine.

Na podlagi 24. in 37. člena Zakona o javni rabi slovenščine pa je minister za kulturo oktobra 2005 izdal **Navodilo o načinu izvajanja javnih prireditev, na katerih se uporablja tudi tuji jezik** (Uradni list RS, št. 93/2005), ki v 4. členu določa, da sta pri izvajanju javnih prireditev, namenjenih krajevni prebivalstvu občin, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, skladno z določbami področnih zakonov v rabi tudi njuna jezika.

V povezavi z zagotavljanjem ustreznega položaja jezikov avtohtonih manjšinskih skupnosti v Sloveniji, in še posebej glede razvijanja romskega jezika, pa velja omeniti tudi **Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko** (Ur. list RS, št. 43/2007), predvsem podpoglavje 3.3.1 Vizija ter programske točke podpoglavja 4.1 Pregled ukrepov in dejavnosti (točke 3 d, 5 e, 6 i, 12 c).

Marca 2005 je začela veljati **Uredba o upravnem poslovanju** (Uradni list RS, št. 20/2005), ki je nadomestila Uredbo o poslovanju organov javne uprave z dokumentarnim gradivom (Uradni list RS, št. 91/2001) ter še nekatere druge podzakonske akte. V skladu z uredbo morajo biti na primer vsi življenjski dogodki na državnem portalu e-uprave izpisani tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, enako velja tudi za osnovne informacije o portalu. V italijanskem in madžarskem jeziku morajo biti pripravljene tudi elektronski obrazci za oddajo vlog po spletu in na spletu objavljeni podatki o upravnih storitvah organa.¹⁷

V letu 2005 je bil spremenjen tudi **Zakon o osnovni šoli** (Uradni list RS, št. 81/2006 - uradno prečiščeno besedilo in 102/2007), in sicer v 64. členu, ki govori o nacionalnem preverjanju znanja.

Novembra 2005 je začel veljati novi **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** (Uradni list RS, št. 93/2005). Zakon med cilje spodbujanja skladnega regionalnega razvoja uvršča tudi razvoj območij obeh avtohtonih narodnih manjšin in naselij romske skupnosti v Republiki Sloveniji. Regionalni razvojni programi regij, v katerih živijo avtohtoni narodni skupnosti in romska skupnost, vključujejo programe razvoja območij, na katerih živijo te skupnosti. Člani regionalnega razvojnega sveta so med drugim tudi po en predstavnik italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti v razvojnih

¹⁷ Uredba o upravnem poslovanju (Uradni list RS, št. 20/2005, ..., 31/2008):

172. člen

(Oblika ovojnice)

...

(12) Na območju občin, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, mora biti besedilo na ovojnici napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

...

180. člen

(Elektronska vročilnica in sporočila)

...

(3) Na območju lokalnih skupnosti, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, mora biti besedilo vročilnice in sporočila napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

...

223. člen

(Poslovanje v jezikih italijanske in madžarske narodne skupnosti)

(1) Na območjih lokalnih skupnosti, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, so vsi obrazci, prejemne štampiljke, žigi ter dokumenti iz uradnih evidenc sestavljeni in izpisani tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.

(2) Vse sestavine uradnega dokumenta morajo biti natisnjene tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, če se uporabljajo na območjih, na katerih živi italijanska oziroma madžarska narodna skupnost.

(3) Vsi življenjski dogodki na državnem portalu e-uprava morajo biti izpisani tudi v italijanskem in madžarskem jeziku, enako velja za osnovne informacije o portalu.

(4) V italijanskem in madžarskem jeziku morajo biti pripravljene tudi elektronski obrazci za oddajo vlog preko spleta in na spletu objavljeni podatki o upravnih storitvah organa.

regijah, v katerih živijo te skupnosti. Italijanska in madžarska narodna skupnost ter romska skupnost imenujejo svoje predstavnike. Glede uporabe jezika na dvojezičnih območjih, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti, se uporabljajo določbe Zakona o splošnem upravnem postopku.

V začetku novembra 2005 je začel veljati spremenjeni **Zakon o državni upravi** (Uradni list RS, št. 93/2005), s katerim je dosedanji 4. člen spremenjen tako, da se glasi: »Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje tudi v jeziku narodne skupnosti. Če stranka v postopku uporablja jezik narodne skupnosti, uprava vodi postopek v jeziku narodne skupnosti in izdaja pravne in druge akte v postopku v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti. Pred začetkom postopka mora organ seznaniti stranko s to pravico.«

V novembru 2005 je začel veljati tudi novi **Zakon o Radioteleviziji Slovenija** (ZRTVS-1), ki je bil sprejet 15. julija 2005, potrjen na referendumu dne 25. septembra 2005 ter uveljavljen 12. novembra 2005, ki v 30. členu določa, da programe narodnih skupnosti dodatno sofinancira tudi država.

Maja 2006 je v državnozborni proceduri potekalo sprejemanje novega **Predloga zakona o društvih** (EPA-533-IV; druga obravnava), ki na podlagi opozoril Komisije za vprašanja italijanske narodnosti pri Občinskem svetu občine Izola v prvem odstavku 10. člena vsebuje naslednje določbe: »Ime društva mora biti v slovenščini. Če ima društvo sedež na območju, kjer živita samoupravni narodni skupnosti, ime lahko sestavlja tudi prevod imena v italijanskem ali madžarskem jeziku. Ime se mora razlikovati od imen drugih društev in ne sme biti zavajajoče ali žaljivo.« Državni zbor Republike Slovenije je na seji 30. maja 2006 sprejel Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 61/2006). Roberto Battelli je kot predstavnik italijanske narodne skupnosti v Državnem zboru RS in kot pripadnik italijanske narodne skupnosti v pobudi, ki jo je vložil pri Ustavnem sodišču Republike Slovenije, izpodbijal 10. člen Zakona o društvih, ki ureja ime društva. Glavni očitke v pobudi je neskladje z Ustavo. To naj bi bilo v tem, da izpodbijana zakonska ureditev pomeni odmik od ustavne zahteve po »hkratni uradnosti« in »enakopravnosti« slovenskega jezika in jezikov narodnih skupnosti na območjih, kjer ti živita. Ustavno sodišče je v odločbi zavzelo stališče, da imata jezika narodnih skupnosti na območju, kjer ti skupnosti živita, poseben ustavni položaj in varstvo ter kot taka nista tuja jezika. Ker izpodbijana ureditev za društva s sedežem na območju, kjer avtohtoni skupnosti živita, določa uporabo prevoda imena društva v italijanskem ali madžarskem jeziku in ne uporabe tega jezika samega, ni v skladu s pravicami, ki jih ti narodni skupnosti uživata po prvem odstavku 64. člena Ustave. Zato je Ustavno sodišče odločilo, da je izpodbijana ureditev v neskladju z navedeno določbo Ustave. Zakonodajalcu je določilo enoletni rok za odpravo ugotovljene neskladnosti z Ustavo.

Novembra 2006 je bil sprejet **Zakon o financiranju občin** (Uradni list RS, št. 123/2006), ki v 20. členu določa, da se občinam, na območju katerih so naselja z narodnostno mešanim prebivalstvom, iz državnega proračuna zagotovijo sredstva za financiranje dvojezičnosti in uresničevanje ustavnih pravic italijanske oziroma

madžarske narodne skupnosti. Podrobnejše namene porabe in višino sredstev določi vlada z uredbo.

Državni zbor RS je 22. novembra 2007 sprejel **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pravniškem državnem izpitu:**

Za prvim odstavkom 5. člena se doda nov drugi odstavek, ki se glasi:

»V skupnem številu pripravniških mest za pripravnike, ki sklenejo delovno razmerje na sodišču, se na posameznem višjem sodišču, na katerega območju je sodišče nižje stopnje, ki posluje tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, posebej določi število mest za usposabljanje pripravnikov, ki obvladajo italijanski oziroma madžarski jezik na višji ravni in prebivajo na območju višjega sodišča, na katerega območju je sodišče nižje stopnje, ki posluje tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«.

Za drugim odstavkom 7. člena se dodata nova tretji in četrti odstavek, ki se glasita:

»Oseba mora priložiti prijavi tudi dokazila, ki so potrebna za določitev prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po določbah tega zakona in za zasedbo posebnih mest, določenih v skladu s 5. členom tega zakona. Če je oseba pridobila strokovni naslov iz 6. člena tega zakona v Republiki Sloveniji, ji dokazil o strokovnem naslovu in dokazil za določitev prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po tem zakonu ni treba priložiti, temveč te podatke za ugotavljanje pogojev iz 6. člena tega zakona in za določitev ter objavo prednostnega vrstnega reda opravljanja pripravništva po tem zakonu pridobi predsednik višjega sodišča namesto nje na visokošolskem zavodu, na katerem je pridobila strokovni naslov.

Prijavi ni treba prilagati dokazila o aktivnem znanju slovenskega jezika, če je oseba pridobila strokovni naslov iz 6. člena tega zakona v Republiki Sloveniji. Višja raven znanja jezika se izkazuje s pridobljenim strokovnim naslovom ustrezne smeri iz italijanskega ali madžarskega jezika, s končanim enakovrednim izobraževanjem v tujini, s pridobljeno javno veljavno listino za višjo raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa ali s potrdilom o vpisu v imenik sodnih tolmačev za enega od obeh jezikov.«.

Na podlagi 5. člena Zakona o pravniškem državnem izpitu je Vlada Republike Slovenije sprejela **Sklep o določitvi skupnega števila pripravniških mest na posameznih sodiščih za sodniške pripravnike.**¹⁸

Na posameznih višjih sodiščih se določi naslednje število pripravniških mest za sodniške pripravnike, ki opravljajo pripravništvo v delovnem razmerju na sodišču, in sicer na:

- Višjem sodišču v Celju 26 pripravniških mest;
- Višjem sodišču v Kopru skupaj 30 pripravniških mest, od tega dve mesti za usposabljanje sodniških pripravnikov, ki obvladajo italijanski jezik na višji ravni;
- Višjem sodišču v Ljubljani 92 pripravniških mest;
- Višjem sodišču v Mariboru skupaj 60 pripravniških mest, od tega dve mesti za usposabljanje sodniških pripravnikov, ki obvladajo madžarski jezik na višji ravni.

¹⁸ Uradni list RS, št. 25/2008.

Januarja 2008 je bil sprejet **Zakon o pacientovih pravicah**,¹⁹ ki določa, da ima pacient pravico, da zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci z njim govorijo ali drugače komunicirajo v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti na območjih lokalnih skupnosti, kjer je poleg slovenskega jezika uradni jezik tudi italijanski oziroma madžarski jezik (19. člen).

Državni zbor Republike Slovenije je 11. februarja 2008 sprejel **Zakon o varstvu kulturne dediščine**, ki v drugem odstavku 1. člena določa, da so dediščina dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Drugi državljanke in državljani Republike Slovenije imajo seveda lahko tudi drugačno etnično identiteto od večinske.

29. marca 2008 je začel veljati **Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb**, ki v četrtem odstavku 17. člena (četrto poglavje: odlok o določitvi območja naselja in odlok o določitvi imena naselja) določa, da morajo pred odločanjem o odloku o določitvi imena naselja na narodnostno mešanih območjih udeležene občine pridobiti soglasje pristojne samoupravne narodne skupnosti. Pristojna samoupravna narodna skupnost da soglasje prek članov občinskega sveta – predstavnikov narodne skupnosti. Tudi v postopku vzpostavitve uličnega sistema in imenovanja ulice se smiselno uporablja četrto poglavje tega zakona.

Dosedanji zakon, ki je urejal to področje, t.j. Zakon o imenovanju in evidentiranju naselij, ulic in stavb iz leta 1980, je namreč v 8. členu določal, da o imenovanju, preimenovanju, združevanju, razdruževanju in odpravi naselij in ulic ter o odločitvi območij naselij odloča občinska skupščina.

Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, soodloča v postopku iz prejšnjega odstavka tudi samoupravna interesna skupnost za prosveto in kulturo ustrezne narodnosti.

Aprila 2008 je bil sprejet **Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o financiranju vzgoje in izobraževanja**,²⁰ ki določa, da imajo vzgojno-izobraževalni zavodi stalno izobešeno zastavo Republike Slovenije, na območjih, kjer živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izobesi tudi zastavo narodne skupnosti. Nadalje določa **Uredba o izobešanju zastave Republike Slovenije v vzgojno-izobraževalnih zavodih** (sprejeta maja 2008), da se na območjih, kjer živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, izobesi tudi zastava narodne skupnosti, in sicer v vzgojno-izobraževalnih zavodih, v katerih poteka vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem učnem jeziku, in v dvojezičnih vrtcih in šolah. V ostalih vzgojno-izobraževalnih zavodih se na območjih, kjer živita italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, zastava narodne skupnosti lahko izobesi.

Novi **Kazenski zakonik** (sprejet 20. maja 2008, začel veljati 1. novembra 2008), v 165. členu (Sramotitev slovenskega naroda ali narodnih skupnosti) določa, da

¹⁹ Uradni list RS, št. 15/2008.

²⁰ Uradni list RS, št. 36/2008.

kdor javno stori dejanje iz 158. do 160. člena²¹ tega zakonika proti slovenskemu narodu ali proti italijanski ali madžarski narodni skupnosti ali proti romski skupnosti, ki živijo v Republiki Sloveniji, se kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom do enega leta.

Junija 2008 je bil sprejet **Pravilnik o oglaševanju zdravil**.²² V skladu s prvim odstavkom 10. člena morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, v katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, pa so lahko tudi v jeziku narodne skupnosti. Ne glede na določilo prvega odstavka je literatura, ki je priložena oglaševalskemu gradivu za strokovno javnost, lahko tudi v izvirnem jeziku članka. Na mednarodnih strokovnih srečanjih na območju Republike Slovenije so oglaševalska sporočila in gradiva lahko tudi v jeziku dogodka ali jezikih udeležencev teh dogodkov.

Vlada Republike Slovenije je na svoji 177. redni seji, 10. julija 2008, določila besedilo **Predloga zakona o ustanovitvi pokrajin, besedilo Predloga zakona o financiranju pokrajin, besedilo Predloga zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin**. Predlog zakona o ustanovitvi pokrajin določa, da ima narodna skupnost v prvem pokrajinskem svetu pokrajine, ki vključuje občine, na območju katerih živi avtohtona italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, dva predstavnika. Tako naj bi imel prvi pokrajinski svet Južnoprimorske pokrajine 43 članov, od katerih dva člana izvolijo pripadniki italijanske narodnosti kot svoja predstavnika. Prvi pokrajinski svet Pomurske pokrajine naj bi imel 41 članov, od katerih dva člana izvolijo pripadniki madžarske narodnosti kot svoja predstavnika. V **Predlogu zakona o prenosu nalog v pristojnost pokrajin** se na narodni skupnosti nanašajo sledeče določbe:

Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja:

1. V kohezijski regiji se ustanovi razvojni svet kohezijske regije, v katerega izvolijo po dva predstavnika pokrajinski sveti z območja kohezijske regije, po enega predstavnika pa imenujejo Vlada Republike Slovenije, združenja delodajalcev, sindikati in kmetijska zbornica, italijanska in madžarska narodna skupnost in nevladne organizacije (6. člen predloga zakona).
2. Razvojni programi obmejnih pokrajin vključujejo tudi programe čezmejnega sodelovanja in programe razvoja slovenske manjšine v zamejstvu. Razvojni programi pokrajin, v katerih živijo avtohtoni narodni skupnosti oziroma romska skupnost, vključujejo programe razvoja območij, na katerih živijo te skupnosti (8. člen predloga zakona).
3. Območni razvojni program se lahko pripravi na pobudo občin, ki so vključene v območno razvojno partnerstvo. Pobudo za pripravo območnega razvojnega programa v pokrajini, ki vključuje občine z narodnostno mešanimi območji, lahko dajeta tudi italijanska in madžarska narodna skupnost. Avtohtoni narodni skupnosti pri pripravi območnega razvojnega programa pokrajine, ki vključuje občine z narodnostno mešanimi območji, dajeta mnenja, predloge in pobude (9. člen predloga zakona).

V **Predlogu zakona o financiranju pokrajin** se na narodni skupnosti nanaša sledeča določba:

²¹ Uradni list RS, št. 55/2008 (66/2008 popr.) - Osemnajsto poglavje.

²² Uradni list RS, št. 105/2008.

1. Pokrajina, ki vključuje občine, na območju katerih živi avtohtona italijanska ali madžarska narodna skupnost, zagotavlja v okviru svojih pristojnosti financiranje programov in ukrepov, ki zagotavljajo uresničevanje ustavnih in zakonskih posebnih pravic avtohtonih narodnih skupnosti kot tudi dejavnosti za ohranjanje in razvoj njihove narodnostne identitete (16. a) člen predloga zakona). Pri pripravi pokrajinske zakonodaje je Vlada Republike Slovenije aktivno sodelovala z obema narodnima skupnostima.

Na podlagi Sporazuma o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ki sta ga državi podpisali leta 1992, se enkrat letno sestane posebna medvladna mešana komisija, ki ugotavlja, kako se sporazum izvaja in na vlado v tej smeri naslovi svoja priporočila. Nazadnje se je ta mešana slovensko – madžarska komisija sestala 25. aprila 2008 v Budimpešti.

1.2.2.

V skladu s petim odstavkom 7. člena Listine Republika Slovenija določbe od prvega do četrtega odstavka 7. člena (cilji in načela, na katerih temeljijo politika, zakonodaja, praksa pogodbenic v zvezi z regionalnimi ali manjšinskimi jeziki na ozemljih, na katerih se ti jeziki uporabljajo, in glede na položaj vsakega jezika) smiselno uporablja tudi za romski jezik (glej izjavo Republike Slovenije ob ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih).

Pravne podlage za urejanje položaja pripadnikov romske skupnosti v Sloveniji so 65. člen Ustave RS,²³ 14 področnih zakonov²⁴ ter krovni romski zakon, to je Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji. Pomemben je tudi leta 1995 sprejeti Program ukrepov za pomoč Romom, ki je še vedno aktualen in zajema ukrepe za izboljšanje položaja romske skupnosti na ključnih področjih, kot so bivalne razmere, vzgoja in izobraževanje, zaposlovanje, skrb za varstvo družine, socialno in zdravstveno varstvo, kulturni razvoj romske skupnosti, informiranje ter organiziranje Romov. Izpostaviti velja še različne sklepe vlade, v katerih je vlada med drugim zapisala, da so vsa ministrstva in vladne službe dolžna v okviru svojih pristojnosti romskim vprašanjem nameniti posebno skrb in jih vključiti v nacionalne programe na svojem delovnem področju.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju ZRomS-1) je Državni zbor RS sprejel 30. marca 2007, v veljavo pa je stopil 28. aprila 2007. ZRomS-1 celostno ureja položaj romske skupnosti v Sloveniji, določa skrb

²³ 65. člen Ustave RS določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon.

²⁴ Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o vrtcih, Zakon o osnovni šoli, Zakon o medijih, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o financiranju občin, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik Republike Slovenije – slednja dva sta bila sprejeta oz. njune spremembe in dopolnitve v letu 2008.

državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri uresničevanju posebnih pravic romske skupnosti, ureja organiziranost romske skupnosti na državni in na lokalni ravni ter financiranje.

Organiziranost romske skupnosti

- Na lokalni ravni gre za oblikovanje posebnih delovnih teles za spremljanje položaja romske skupnosti, ki se ustanovijo v občinah, v katerih se voli predstavnik romske skupnosti v mestni oziroma občinski svet. Omenjena delovna telesa so ustanovljena v vseh občinah, ki jih določa Zakon o lokalni samoupravi, z izjemo občine Grosuplje, ki v občinskem svetu še nima izvoljenega predstavnika romske skupnosti.

- Dne 20. junija 2007 je bil ustanovljen Svet romske skupnosti Republike Slovenije (v nadaljevanju: svet), ki predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov. Na ustanovni seji sveta je bil skladno z določbami zakona izvoljen za njegovega predsednika Jožek Horvat Muc. Svet predstavlja interese romske skupnosti v Sloveniji v razmerju do državnih organov ter opravlja druge pomembne naloge, ki se nanašajo na interese, položaj in pravice romske skupnosti. Med drugim Državnemu zboru RS, Državnemu svetu RS, Vladi RS, drugim državnim organom, nosilcem javnih pooblastil in organom samoupravne lokalne skupnosti lahko daje predloge, pobude in mnenja v zadevah iz svoje pristojnosti. Omenjeni organi morajo pri sprejemanju ali izdajanju predpisov in drugih splošnih aktov, ki se nanašajo na romsko skupnost, predhodno pridobiti mnenje sveta.

Sprejem in priprava vladnega programa ukrepov za Rome

- ZRomS-1 opredeljuje, da Republika Slovenija ustvarja pogoje in namenja posebno skrb za:

- vključevanje pripadnikov romske skupnosti v sistem vzgoje in izobraževanja, za dvig njihove izobrazbene ravni in ustrezno štipendijsko politiko;

- vključevanje pripadnikov romske skupnosti na trg dela in zaposlovanja;

- ohranjanje in razvoj romskega jezika ter kulturno, informativno in založniško dejavnost romske skupnosti;

- za urejanje prostorske problematike romskih naselij in izboljšanje bivalnih razmer pripadnikov romske skupnosti.

- ZRomS-1 določa, da vlada v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije za usklajeno uresničevanje posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti sprejme program ukrepov. Z njim se bodo določile obveznosti in naloge iz zakona, ki se nanašajo primarno na skrb Republike Slovenije za področja, naštet v zgornjih štirih alinejah, program ukrepov pa bo zajemal tudi druga pomembna področja, na primer socialno in zdravstveno varstvo Romov. Vlada je jeseni 2007 ustanovila delovno skupino za pripravo omenjenega programa ukrepov. Člani delovne skupine so predstavniki pristojnih ministrstev, ki pokrivajo različna področja, sveta in lokalnih skupnosti (občin). Delovno gradivo oz. predlog programa ukrepov je že pripravljen. Program ukrepov je zasnovan tako, da v največji možni meri določa oz. predvideva uveljavitvene roke oz. roke za izvedbo posameznega ukrepa, prav tako pa je vsak ukrep tudi finančno ovrednoten. Naloge in obveznosti, določene v vladnem programu ukrepov, bodo izvajala pristojna ministrstva, drugi državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti, ki

bodo v ta namen sprejeli podrobne področne programe in ukrepe ter v svojih finančnih načrtih zagotovili za to potrebna sredstva. Uresničevanje programa ukrepov bo spremljalo posebno vladno delovno telo, ki v podobni strukturi obstaja že danes (to je Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti). Pristojni državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti bodo najmanj enkrat letno temu delovnemu telesu morali poročati o uresničevanju vladnega programa ukrepov.

Na področju kulturne dejavnosti je potrebno izpostaviti Resolucijo o nacionalnem programu za kulturo 2004 – 2007, v kateri je posebno poglavje posvečeno ciljem in ukrepom na področju kulture za romsko skupnost. Resolucija o nacionalnem programu za kulturo za obdobje 2008 – 2011 (Ur. l. RS, št. 35/2008) kot kulturno prioriteto ohranja spodbujanje kulturnega razvoja romske skupnosti. Ministrstvo za kulturo sicer že od leta 1993 ustvarja pogoje za kulturno dejavnost romske skupnosti ter pri tem izhaja iz izraženih potreb pripadnikov romske skupnosti in zagotavlja pogoje za njihovo participacijo pri ukrepih, ki so jim namenjeni. Na Ministrstvu za kulturo RS se posebna skrb posveča manjšinskim umetnikom, zlasti romskim, za dvig njihove kulturne ustvarjalnosti in za promocijo.

Dne 1. februarja 2008 je Državni zbor RS sprejel novi Zakon o varstvu kulturne dediščine (Ur. l. RS, št. 16/2008), ki v svojih določbah v celoti vključuje tudi romsko skupnost.

V skladu z Zakonom o romski skupnosti bi bilo tudi na lokalni ravni potrebno več narediti v povezavi z izobraževanjem in vzgojo za ustvarjalnost, pri čemer imajo svojo vlogo tudi mediji, posebno nacionalna televizija (s programom za Rome). Pozitiven premik na področju informativne dejavnosti romske skupnosti je opazen pri pripravi radijskih in televizijskih oddaj za Rome. Te se sicer že več let pripravljajo na lokalnih radijskih in televizijskih postajah, sedaj pa se pripravljajo in predvajajo tudi v okviru programa nacionalne RTV Slovenija: od decembra 2007 se na nacionalnem radiu predvaja tedenska romska oddaja »Naše poti – Amare droma«, od 23. marca 2008 pa na prvem programu nacionalne televizije na vsakih 14 dni poteka 15-minutna oddaja z naslovom »So vakeres? – Kaj govoriš?«, ki jo pripravljajo Romi sami.

Pod okriljem Zveze Romov Slovenije od leta 2003 deluje Romski informacijski center – ROMIC, ki je uspešno kandidiral na zadnjem razpisu Agencije za pošto in elektronske komunikacije (sklep o uvedbi javnega razpisa za pridobitev radijske frekvence za opravljanje radiodifuzije je bil objavljen v Ur. l. RS, št. 118/2007) ter pridobil lokalno radijsko frekvenco za območje Murske Sobotice z okolico (97,6 MHz). Radio izobražuje in informira tako romsko kot neromsko populacijo, njegovo poslanstvo pa je v ohranjanju identitete, kulture in predvsem jezika romske skupnosti.

Romi in izobraževanje

Zakonski in podzakonski akti, ki na področju vzgoje in izobraževanja urejajo pravice Romov:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 16/2007 - uradno prečiščeno besedilo in 36/2008);
- Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo in 25/2008);

- Zakon o osnovni šoli (Ur.l. RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo in 102/2007).

Poleg navedenih normativnih aktov so področje izobraževanja Romov urejali tudi nekateri podzakonski akti. Tako je leta 2000 Strokovni svet za splošno izobraževanje sprejel Navodila za izvajanje programa 9-letne OŠ za učence Rome, leta 2002 pa Dodatek h kurikulumu za vrtce za delo z otroki Romov.

Decembra 2002 je pristojno ministrstvo ustanovilo posebno delovno skupino, ki je podrobneje analizirala problematiko izobraževanja Romov. Ugotovljeno je bilo, da je treba zagotoviti učinkovitejšo in bolj usklajeno politiko izobraževanja učencev Romov. Leta 2004 je bil tako pripravljen dokument z naslovom Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji, ki so ga maja oziroma junija 2004 sprejeli najvišji strokovni organi na področju izobraževanja. Navedena strategija predstavlja podlago za nadaljnje konkretne in usklajene ukrepe na področju vzgoje in izobraževanja. Pri celotni pripravi strateškega dokumenta je sodelovala Zveza Romov Slovenije.

Dokument predlaga naslednje rešitve:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v osnovno šolo;
- romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno bariero in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, identifikacija ciljev (npr. multikulturalnosti) oziroma standardov znanja v učnih načrtih, ki se dosežejo z vsebinami romske kulture, zgodovine in identitete;
- stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč Ministrstva za šolstvo in šport RS;
- ne segregacija, praviloma ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljanje zaupanja v šolo in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);
- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenčeva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske

kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobrazbenim standardom);

- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (zviševati splošno izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotovitvi sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Cilji in ukrepi, zajeti v dokumentu, so strateški in jih ni mogoče uresničiti vse hkrati. Prav zato je ministrstvo 2005 imenovalo posebno skupino za uresničevanje strategije, ki jo vodi predsednik Zveze Romov Slovenije. Navedena skupina vsako leto izdelava t.i. akcijski načrt za tekoče leto, kjer konkretno opredeli aktivnosti za tekoče leto. Tako so bili izdelani in izvedeni že akcijski načrti za leta 2005, 2006, 2007 in 2008. Finančna sredstva za izvedbo akcijskega načrta se zagotavljajo iz proračuna, v letu 2008 pa tudi s finančnimi sredstvi Evropskega socialnega sklada.

V tem času so bile tako izvedene naslednje aktivnosti oziroma ukrepi:

- Z normativnim aktom je bilo prepovedano oblikovanje oddelkov s samo romskimi učenci.

- Vzpostavljena je bila mreža šol, v katere so vključeni učenci Romi. V okviru te mreže učitelji izmenjujejo izkušnje, primere dobre prakse. Učitelji se v okviru mreže dodatno strokovno usposabljaajo. Usposabljanja izvajajo fakultete, inštituti in javni zavodi (npr. Zavod RS za šolstvo).

- Šolam so bila zagotovljena sredstva za izvajanje projektov in drugih aktivnosti, ki so uresničevale cilje medkulturnega dialoga. Projekti in aktivnosti šol naj bi prispevali k boljšemu poznavanju kultur (romske in drugih kultur) in tako omogočali sožitje in odpravljanje stereotipov.

- V tem obdobju je bilo financiranih več razvojno-raziskovalnih del. Razvojno raziskovalna dela so element "*evidence based policy*", saj je le s pomočjo teh podlag mogoče oblikovati učinkovito izobraževalno politiko.

- Izdelane so bile podlage za oblikovanje poklica romski pomočnik. V letu 2008 pa so bila zagotovljena tudi sredstva za vključevanje romskih pomočnikov v šolski sistem.

- V letu 2008 so bila zagotovljena sredstva za povečanje števila pedagoških delavcev v oddelkih, kjer so vključeni tudi učenci Romi.

- Zveza Romov je izvedla neodvisno evalvacijo izobraževanja učencev Romov in na podlagi le-te predlagala konkretne ukrepe.

- Zveza Romov vsako leto (tudi s pomočjo sredstev Ministrstva za šolstvo in šport RS) izvede romski tabor, katerega osrednji cilj je učenje romskega jezika.
- V okviru razvojno-raziskovalnega dela so bile pripravljene podlage za standardizacijo romskega jezika.
- V tem času je bila posebna pozornost namenjena tudi procesom usmerjanja romskih otrok v šole za otroke z lažjimi motnjami v duševnem razvoju.
- Financiran je projekt, s katerim naj bi razvili didaktiko (in učna sredstva) poučevanja slovenščine kot tujega jezika in tako omogočili hitrejšo in uspešnejšo osvajanje slovenskega jezika.
- Sofinancirane so bile publikacije Zveze Romov in romskih posameznikov, ki so ustvarili literarna dela.
- Izdelan in sprejet je bil učni načrt za predmet Romska kultura.

Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev. Za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci Ministrstvo za šolstvo in šport RS v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi (obseg ur pouka za drugega strokovnega delavca v oddelku 1. razreda, v katerega so vključeni najmanj trije učenci Romi, je za 10 - 14 učencev 15 ur pouka, za 15 - 21 učencev pa 20 ur pouka), posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije, ipd., financiralo je razvojno-raziskovalne naloge, povezane s problematiko uspešnejšega vključevanja učencev Romov ter standardizacijo romskega jezika kot podlago za poučevanje romskega jezika.

Predšolski romski otroci so integrirani v redne oddelke v vrtcih v občinah: Beltinci, Brežice, Cankova, Dobrovnik, Jesenice, Kočevje, Križevci, Krško, Kuzma, Maribor, Puconci, Radovljica, Ribnica, Rogašovci, Semič, Šentjernej, Škocjan, Tišina, Turnišče, Velenje. V vrtce so vključeni na tri načine: največ jih je integriranih v običajne skupine, manj v romske oddelke, kjer so vključeni samo romski otroci, ena enota vrtca pa vključuje le romske otroke (romsko naselje Pušča v Murski Soboti). Poudariti pa je treba, da se imajo v enoto možnost vključevati tudi vsi ostali otroci.

Oddelki vrtcev, v katerih so zgolj romski otroci (homogeni oddelki), v Republiki Sloveniji, šol. leto 2007:

VRTEC	Št.oddelkov	Povpr. število otrok
Vrtec pri Osnovni šoli F. Prešeren Črenšovci	1	9,7
Vrtec O. Župančiča Črnomelj	1	12,3
Vrtec Lendava	1	11,0
Vrtec Murska Sobota	2	24,5
Vrtec Pedenjped Novo mesto	2	21,8

Vrtec Trebnje	1	11,2
	8	90,5

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

V osnovne šole je bilo v šolskem letu 2007/08 vključenih 1.797 romskih učencev.

Maja 2008 je Ministrstvo za šolstvo in šport RS izvedlo razpis za projekt na temo izobraževanja Romov v višini 2 milijona EUR za obdobje 6 let. Izbrana je bila Zveza Romov, ki bo vodila projekt zaposlovanja romskih pomočnikov v šolah. Romski pomočniki predstavljajo vez med šolo in družino in pomagajo učencem pri učenju. Zaenkrat je zaposlenih 26 pomočnikov.

V letih 2006 in 2007 je pristojno ministrstvo pretežno sofinanciralo izobraževanje pripadnikov romske skupnosti v Kočevju, Murski Soboti, Črnomlju in Novem mestu; v manjši meri še v Trebnjem, v Velenju in v Mariboru.

V letu 2006 je ministrstvo sofinanciralo 22 izobraževalnih programov v višini 4.400.000 SIT oziroma 18.360 EUR.

V letu 2007 je ministrstvo sofinanciralo 20 izobraževalnih programov v višini 15.020 EUR.

Vsebine izobraževalnih programov so:

- izboljševanje družbenega položaja Romov (npr. vprašanja izobraževanja in zaposlovanja);
- družina in otroci (npr. nega in vzgoja otrok, zdravje v družini, urejanje doma, priprava jedi);
- kulturna vprašanja (npr. državljanska pismenost, kultura komunikacije in veščine nastopanja, knjiga - moja prijateljica, moj jezik – moja pravica, vzgoja za strpnost v prometu);
- praktična vprašanja (npr. urejanje zelenjavnega vrta, računalnik in internet).

Dne 31. maja 2008 so mladi romski intelektualci in študentje ustanovili društvo Romski akademski klub (RAK). Člani kluba so v statut med drugim zapisali, da bodo ozaveščali pripadnike romske skupnosti in Sintov o pomenu znanja in izobraževanja.

1.2.3.

Republika Slovenija je že v Izjavi o dobrih namelih iz leta 1990 posvetila pozornost tudi pripadnikom drugih narodov in narodnosti. V drugem odstavku prve točke je zapisano: »Slovenska država zagotavlja italijanski in madžarski narodnosti tudi v samostojni Republiki Sloveniji vse pravice, kakor so določene z ustavo in zakoni ter mednarodnimi akti, ki jih je sklenila in jih priznava SFRJ. Prav tako zagotavlja vsem pripadnikom drugih narodov in narodnosti pravico do vsestranskega kulturnega in jezikovnega razvoja, vsem s stalnim bivališčem v Sloveniji pa, da pridobijo državljanstvo Slovenije, če to želijo«.

Ustava RS ne vsebuje določil, ki bi se neposredno nanašala na posebno varstvo pripadnikov drugih etničnih skupin. Le-ti lahko svoje pravice uresničujejo po 14., 61. in 62. členu Ustave RS. Uresničevanje teh individualnih pravic jim omogoča, da ohranjajo svoje narodnostne, jezikovne in kulturne značilnosti. Naj poudarimo, da se t.i. implementacija 61. in 62. člena Ustave Republike Slovenije, to je

uresničevanje kulturnih pravic, izvaja preko Ministrstva za kulturo RS in Ministrstva za šolstvo in šport RS, ki se v skladu z veljavno slovensko zakonodajo in prevzetimi mednarodnimi obveznostmi odzivata na utemeljene potrebe pripadnikov italijanske ter madžarske narodne skupnosti, romske etnične skupnosti ter pripadnikov drugih etničnih skupin v Republiki Sloveniji.

Pravno podlago za položaj pripadnikov drugih etničnih skupin, ki živijo v Republiki Sloveniji, predstavljata med drugim Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo²⁵ in Nacionalni program za kulturo.²⁶ Gre za pomembno pravno podlago, ki umešča obravnavo te tematike v okvir varovanja kulturne raznolikosti kot bogastva kulturnega življenja na območju Republike Slovenije.

Pravno podlago za položaj pripadnikov drugih etničnih skupin, ki živijo v Republiki Sloveniji, pa predstavljajo med drugim tudi sklenjeni bilateralni kulturni sporazumi med Vlado Republike Slovenije in vlado matične države dotične manjšinske etnične skupine oz. teh priseljencev.

Praviloma se določila bilateralnih sporazumov²⁷ nanašajo na ustvarjanje možnosti obeh pogodbenic v smeri poučevanja jezika dotične etnične skupnosti v Republiki Sloveniji oz. slovenskega jezika za osebe slovenskega etničnega izvora (npr. slovenska nacionalna manjšina v Republiki Hrvaški) v posamezni novonastali državi, naslednici nekdanje Jugoslavije.

Ustavne določbe zgoraj navedenih členov veljajo tudi za pripadnike nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji. Prav tako tudi Sporazum med Vlado Republike Avstrije in Republike Slovenije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti²⁸ omogoča projekte v korist kulturnih, kakor tudi izobraževalno in znanstveno pomembnih želja in potreb pripadnikov nemško govoreče etnične skupine v Sloveniji.

Sporazum med Slovenijo in Avstrijo ni edini dokument slovenskih oblasti, ki se nanaša na zaščito nemškega jezika in kulturne dediščine Kočevarjev staroselcev, ampak bi k temu lahko dodali tudi del programa na področju varstva kulturne dediščine in posebni program Ministrstva za kulturo RS, v katerega so vključeni tudi jezikovni projekti nemško govoreče skupnosti v Sloveniji ter drugih manjšinskih skupnosti.

Naj ob tem dodamo, da je Ministrstvo za kulturo RS leta 2007 vzpostavilo temelje za nov, dodatni tip programa s posebno proračunsko postavko: Etnične manjšine

²⁵ Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Ur. l. RS, št. 96/2002, ..., 56/2008).

²⁶ Resolucija o Nacionalnem programu za kulturo 2008-2011 (Ur. l. RS, št. 35/2008).

²⁷ Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Svetom Ministrov Bosne in Hercegovine o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti (Ur. l. RS – MP, št. 17/2000 (Ur. l. RS, št. 69/2000)); Sporazum o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Makedonije (Ur. l. RS – MP, št. 7/1997 (Ur. l. RS, št. 25/1997)); Sporazum o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške (Ur. l. RS – MP, št. 15/1994 (Ur. l. RS, št. 51/1994)); Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Albanije o sodelovanju v izobraževanju, kulturi in znanosti (Ur. l. RS – MP, št. 9/1994 (Ur. l. RS, št. 36/1994)); Sporazum med Vlado Republike Slovenije in Zvezno vlado Zvezne Republike Jugoslavije o sodelovanju v kulturi in izobraževanju (Ur. l. RS – MP, št. 13/2002 (Ur. l. RS, št. 47/2002)), ki sta ga v nasledstvo prevzeli Srbija in Črna gora.

²⁸ Uradni list RS-MP, št. 5/2002.

na podlagi meddržavnih sporazumov, ki je v letu 2008 že zaživel za nemško govorečo skupnost na podlagi meddržavnega sporazuma z Avstrijo, in novega programa, v katerem je bil sprejet predlog za novo točko tega programa: Promocija kulturne raznolikosti. Še nekaj aktivnosti bo potrebnih, da ta program zares zaživi kot dodatna možnost za tiste skupnosti, kjer je tako bilateralno dogovarjanje prisotno in tudi formalizirano.

1.3.

V nadaljevanju podajamo dodatna pojasnila na nekatera vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem II. dela Listine.

Točka št. 39 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Ministrica za kulturo je 15. julija 2002 RTV Slovenija poslala priporočilo, naj v svoje programe vključi več programa v jezikih pripadnikov drugih etničnih skupnosti. Več kot priporočilo s strani Ministrstva za kulturo RS ni možno zaradi neodvisnosti medijev.

Točki št. 42 in 60 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Pričakovanje Odbora glede ukrepov države za povezovanje različnih skupin pripadnikov nemško govoreče skupnosti v Sloveniji ni popolnoma jasno, saj država ne more nikogar prisiliti v povezovanje in združevanje (42. člen Ustave RS). Podpora Ministrstva za kulturo RS medsebojnemu sodelovanju različnih manjšinskih skupnosti pa je bila v 42. odstavku ocenjena kot dobrodošla in s tem bo Ministrstvo za kulturo RS tudi nadaljevalo, saj gre za stalni cilj manjšinske kulturne politike.

Točka št. 44 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

8. člen Zakona o osnovni šoli²⁹ se ne omejuje na posamezne jezike, temveč za katerikoli jezik omogoča, da se otrokom slovenskih državljanov, katerih materni jezik ni slovenski jezik, v skladu z mednarodnimi pogodbami organizira pouk njihovega maternega jezika in kulture.

Kar zadeva nemščino, poteka dopolnilni pouk nemškega jezika in kulture na podlagi sporazuma o sodelovanju v kulturi med Vlado Republike Slovenije in Vlado ZR Nemčije³⁰ na eni od osnovnih šol v Ljubljani, in sicer od leta 2006.

Kurikulum slovenskih osnovnih in srednjih šol tudi vključuje možnost učenja nemškega jezika kot prvega tujega jezika od 4. razreda osnovne šole (drugo

²⁹ Uradni list RS, št. 12/1996, ..., 102/2007.

³⁰ Uradni list RS-MP, št. 9/1994.

vzgojno-izobraževalno obdobje). Od šolskega leta 2008/09 se postopoma uvaja obvezni drugi tuji jezik v zadnji triadi osnovne šole, med katerim je tudi nemščina. V prvem krogu se uvaja drugi tuji jezik na 10% slovenskih osnovnih šol (48 šol), od tega se je večina odločila za nemščino. Ob tem pa še vedno obstaja možnost izbire nemščine kot izbirnega predmeta v zadnji triadi osnovne šole.

Gimnazija Kočevje je bila od leta 2004 dalje vključena v pilotni projekt Evropski oddelki s poudarjeno angleščino in nemščino, kar pomeni, da je bilo med drugim tudi več ur namenjenih nemščini in kulturi nemško govorečih dežel. Od leta 2008 nemščina kot poudarjeni jezik v Evropskih oddelkih ne poteka več, saj ni več otrok, ki bi izbrali nemščino kot prvi tuji jezik v osnovni šoli.

V letu 2008, ki je bilo evropsko leto medkulturnega dialoga, smo šole še posebej pospešeno osveščali o pozitivnih straneh sobivanja otrok iz različnih kulturnih in jezikovnih okolij. V tej smeri poteka izobraževanje učiteljev in ravnateljev, spodbujamo pa tudi različne šolske projekte na temo medkulturnega dialoga.

Točka št. 46 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Hrvaščina ima v osnovni šoli status izbirnega predmeta - poučuje se tri leta, dve uri na teden, torej skupaj 204 ure. Učenec se lahko za predmet odloči v zadnjem triletju devetletne osnovne šole (7., 8. in 9. razred). Po letu ali dveh učenja hrvaškega jezika lahko izstopi iz programa, učiti pa se ga lahko začne tudi v 8. ali 9. razredu, če ima ustrezno predznanje.

Cilj izbirnega predmeta hrvaščina je učence usposobiti za razvijanje komunikacijske kompetence in performance. Učenci naj bi razvili sporazumevalno zmožnost v hrvaščini za različne namene, z različnimi temami in v različnih sporazumevalnih okoliščinah. Pouk ne vključuje - predpostavlja samo znanja o jeziku (slovnica, besedoslovje, pravorečje, pravopis, stilistika (praktična in literarna), besediloslovje), ampak tudi znanje o svetu (sociolingvistična in strateška kompetenca). Ker se učenci v sporazumevalnem procesu znajdejo v različnih vlogah (kot poslušalci, bralci, govorniki, pisci in prevajalci), je cilj izbirnega predmeta tudi razvijanje jezikovnih dejavnosti (poslušanje - gledanje, govorjenje, branje, pisanje, prevajanje). Ker je učenje jezika tudi učenje kulture, je cilj pouka hrvaščine tudi spoznavanje hrvaške kulture in civilizacije (predvsem vedenjske kulture), kar pripomore k uspešnejši medkulturni komunikaciji in medkulturnemu razumevanju.

Hrvaščino kot izbirni predmet v šolskem letu 2008/09 obiskuje 70 učencev na 8 osnovnih šolah.

Dopolnilni pouk hrvaščine poteka na nekaterih osnovnih šolah v Sloveniji v organizaciji Veleposlaništva Republike Hrvaške v Sloveniji.

Točka št. 52 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Nemški jezik

Ministrstvo za zunanje zadeve RS je možnost tovrstnih izmenjav omogočilo s koordinacijo vsebinskega dela Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Avstrije o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti (podpisan 30. aprila 2001) ter v nadaljevanju s podpisom dveh izvedbenih programov (1. delovni program o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti med Vlado RS in Vlado RA za obdobje od 2003 do 2007 ter 2. delovni program o sodelovanju v kulturi, izobraževanju in znanosti med Vlado RS in Vlado RA za obdobje od 2008 do 2012 (objavljen na spletni strani Ministrstva za zunanje zadeve RS).

Slednji ima vrsto členov, ki omogočajo čezmejno sodelovanje med univerzami, znanstvenimi inštituti, šolami, kulturnimi ustanovami, omogočajo pa tudi promocijo kulturne raznolikosti.

Izvajanje programa je v pristojnosti posameznih ministrstev, ki vsebinsko in finančno pokrivajo svoja področja. Navedeni program v 45. členu predvideva v drugi polovici l. 2010 izmenjavo vmesnega evalvacijskega poročila o konkretno izvedenih projektih.

Hrvaški jezik

Sporazum o sodelovanju v kulturi in izobraževanju med Vlado RS in Vlado Republike Hrvaške je bil sklenjen 7. februarja 1994. Na podlagi tega so bili periodično sklepani medministrski programi (posebej za področje znanosti, šolstva in kulture).

Točka št. 54 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Šolska zakonodaja vprašanje medsebojnega razumevanja med vsemi jezikovnimi skupinami v državi ureja v naslednjih dokumentih:

- *Zakon o osnovni šoli*³¹:
 - eden od splošnih ciljev osnovnošolskega izobraževanja (2. člen zakona) je »razvijanje pismenosti ter sposobnosti za razumevanje, sporočanje in izražanje v slovenskem jeziku, na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, pa tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku«, »seznanjanje z drugimi kulturami in učenje tujih jezikov« ter »vzgajanje za medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin in s tem razvijanje sposobnosti za življenje v demokratični družbi«, kar pomembno prispeva k spoštovanju, razumevanju in strpnosti do regionalnih ali manjšinskih jezikov;
 - 6. člen *Zakona o osnovni šoli*, ki ureja učni jezik vzgoje in izobraževanja v osnovni šoli, določa, da se v osnovnih šolah na območjih, kjer prebivajo pripadniki slovenskega naroda in pripadniki italijanske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, »učenci v šolah s slovenskim učnim jezikom obvezno učijo italijanski jezik, učenci v šolah z italijanskim učnim jezikom pa obvezno slovenski jezik«.
 - 7. člen opredeljuje varstvo posebnih pravic manjšin, ki ga ureja zakon.

³¹ Uradni list RS, št. 12/1996, ..., 102/2007.

- *Zakon o financiranju vzgoje in izobraževanja*³²:
 - med cilje sistema vzgoje in izobraževanja v Sloveniji sodi tudi »razvijanje jezikovnih zmožnosti in sposobnosti in ozaveščanje položaja slovenskega jezika kot jezika države Slovenije; na območjih, ki so opredeljena kot narodno mešana, pa ob slovenskem jeziku tudi ohranjanje in razvijanje italijanskega in madžarskega jezika«.

Znotraj predmetnika kurikula 9-letne osnovne šole, ki določa letno in tedensko število ur pouka posameznega predmeta oz. predmetnega področja in minimalno število ur, potrebnih za uresničevanje učnega načrta za posamezni predmet, se medsebojno razumevanje med vsemi jezikovnimi skupinami v državi pospešuje predvsem skozi vsebine naslednjih predmetov, kjer je ta tematika tudi eksplicitno zastopana:

- *slovenski jezik* (1.-9. razred 9-letne OŠ);
- *geografija* (6.-9. razred 9-letne OŠ);
- *zgodovina* (6.-9. razred 9-letne OŠ);
- *družba* (5.-9. razred 9-letne OŠ);
- *državljska vzgoja in etika* (7. in 8. razred 9-letne OŠ) ter
- izbirni predmet *državljska kultura* (9. razred 9-letne OŠ).

Učenci, ki pripadajo večinskemu delu slovenskega prebivalstva, se o medsebojnem razumevanju med vsemi jezikovnimi skupinami v državi učijo npr. pri slovenskem jeziku, kjer je eden od splošnih ciljev prvega triletja tudi spoštovanje do drugih jezikov ter obvladovanje in uporabljanje posameznih oblik neknjižnega jezika (narečja - pokrajinski pogovorni jezik), v drugem triletju pa spoznajo poseben položaj italijanskega in madžarskega jezika na delu slovenske Istre oz. Prekmurja.

Tudi v okviru ostalih predmetov iz družboslovno-humanističnega sklopa osnovnošolskega izobraževanja je spoštovanje, razumevanje in strpnost do regionalnih ali manjšinskih jezikov zastopano tako na ravni posameznih vsebin kakor tudi splošnih ciljev omenjenih predmetov.

Vsi učni načrti so objavljeni na spletni strani http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/osnovnosolsko_izobrazevanje/program_devetletne_osnovne_sole/obvezni_predmeti_v_devetletni_osnovni_soli/.

Točka št. 57 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Vsebino učbenikov potrjuje Strokovni svet za splošno izobraževanje po predhodni obravnavi svoje Komisije za učbenike. Eden od pogojev za potrditev učbenika je njegova skladnost s cilji predmeta. Npr. v učnem načrtu za zgodovino v osnovni šoli so med drugim naštetih cilji:

»

Učenci (...)

- spoznavajo in razvijajo razumevanje in spoštovanje različnih kultur, ver, ras in skupnosti;
- pridobivajo vedenja o kulturni dediščini v splošnem in nacionalnem okviru in dojemljivost za evropske kulturne in civilizacijske življenjske vrednote ter se na

³² Uradni list RS, št. 12/1996, ..., 36/2008.

primerih iz krajevne zgodovine ozaveščajo o pomenu ohranjanja slovenskih kulturnih tradicij;

- ob zgodovinskih primerih razvijajo dojemljivost za vrednote, pomembne za avtonomno skupinsko delo in za življenje v pluralni ter demokratični družbi (strpnost, odprtost, miroljubnost, strpno poslušanje tujega in argumentiranje svojega mnenja, medsebojno sodelovanje, spoštovanje temeljnih človekovih pravic in dostojanstva);

«

Iz navedenega je razvidno, da učbeniki morajo vsebovati elemente, ki razvijajo demokratične vrednote, med drugim spoštovanje do različnih kultur in skupnosti, življenje v večkulturni družbi in medsebojno sodelovanje.

Ministrstvo za šolstvo in šport RS skozi sistem stalnega strokovnega izobraževanja učiteljev vsako leto sofinancira nekaj seminarjev na temo medkulturnega dialoga. V zadnjem času je medkulturnemu dialogu posvečena posebna pozornost skozi nove programe, ki jim namenjamo dodatna znatna finančna sredstva (projekti za razvijanje socialnih in državljskih kompetenc, ki vključujejo projekte za spodbujanje medkulturnega dialoga; usposabljanje učiteljev za medkulturni dialog).

Ministrstvo za šolstvo in šport RS je naročilo razvojno-raziskovalno nalogo o vključenosti regionalnih in manjšinskih jezikov v kurikulum in učnih materialih ter programih usposabljanja učiteljev. Rezultati razvojno-raziskovalne naloge bodo znani v prvi polovici 2009.

Točki št. 59 in 66 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Novi Zakon o RTV Slovenija³³ je upošteval utemeljena pričakovanja narodnih skupnosti in pripombe Urada Vlade RS za narodnosti glede radijskih in televizijskih oddaj za Rome.

Točka št. 63 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Ministrstvo za šolstvo in šport RS od leta 2005 sprejme letne akcijske načrte za uresničevanje strategije, kjer so opredeljena tudi finančna sredstva ter konkretni projekti, ki bodo izvedeni v določenem letu. V letu 2008 pa je poleg nacionalnih sredstev pristojno ministrstvo razpisalo še projekt, sofinanciran s strani Evropskega socialnega sklada v višini 2 milijona EUR. Projekt je namenjen financiranju dela romskih pomočnikov ter izvedbi projektov za spoznavanje kulture ter za seznanjanje z romskim jezikom in kulturo. Nosilec projekta je Zveza Romov Slovenije.

Točka št. 65 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

³³ Ur. l. RS, št. 96/2005, ..., 105/2006.

Poučevanje romskega jezika se izvaja v okviru izbirnega predmeta v osnovni šoli, in sicer Romska kultura. Prav tako se poučevanje romskega jezika izvaja prek projektov na šolah, katerih izvajanje pristojno ministrstvo posebej spodbuja z dodatnimi sredstvi. Hkrati pristojno ministrstvo sofinancira publikacije in romske tabore, ki jih izvaja Zveza Romov Slovenije, katerih osrednja pozornost je vedno namenjena razvoju romskega jezika. Na romskih taborih redno sodelujejo tudi strokovnjaki za romski jezik iz tujine.

Točka št. 68 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Pristojnemu ministrstvu je uspelo zagotoviti, da so v Osnovno šolo Bršljin vključeni tako romski kot slovenski učenci. OŠ Bršljin so bili zagotovljeni dodatni pedagoški delavci prav zato, da bi uspešneje zagotavljali kakovostno vzgojno-izobraževalno delo za vse učence. Učitelji na tej šoli so deležni tudi več izobraževanj in svetovalnega dela s strani Zavoda RS za šolstvo. O izvajanju vzgojno-izobraževalnega dela redno poročajo Zavodu RS za šolstvo, ki že tri leta spremlja njihovo delo. V tem času je Zavod RS za šolstvo oblikoval tudi mrežo šol, ki si izmenjujejo izkušnje in dobre prakse pri delu z učenci Romi.

Točka št. 69 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Od leta 2004 Ministrstvo za šolstvo in šport RS sofinancira razvojno raziskovalni projekt z naslovom »Standardizacija jezika Romov v Sloveniji in vključevanje romske kulture v vzgojo in izobraževanje«. V letu 2008 je začelo s sofinanciranjem priprave učbenika Romska kultura ter priprave drugih gradiv in raznih didaktičnih pripomočkov za poučevanje in učenje romskega jezika in kulture.

2. Nadaljnji predvideni ukrepi za uresničevanje 7. člena Listine

Ukrepi, ki se nanašajo na italijansko in madžarsko narodno skupnost, so navedeni v že omenjenem Predlogu resolucije o položaju italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji:

- omogočiti preglednost dela državnih organov, ki v svojem poslovanju kakor koli prihajajo v stik z obema narodnima skupnostima;
- zagotoviti dosledno uresničevanje opredeljenih posebnih ustavnih pravic narodnih skupnosti v Republiki Sloveniji;
- podati pregled obstoječih mehanizmov, ki omogočajo izvajanje posebnih pravic narodnih skupnosti in njihovo uresničevanje;
- ovrednotiti pomen prispevka narodnih skupnosti h kulturni raznolikosti na območju Republike Slovenije;
- poglobiti sodelovanje med narodnima skupnostima in državo v smeri učinkovitejšega črpanja finančnih sredstev iz evropskih skladov;
- prizadevati si za kakovostno vključevanje narodnih skupnosti v družbeno življenje na območju Slovenije ob ohranjanju njihovih posebnosti;
- spodbujati medkulturni dialog v prostoru, v katerem živijo in delujejo pripadniki narodnih skupnosti;

- pri postopku ustanovitve pokrajin kot druge ravni lokalne samouprave predlagati zastopstvo narodnih skupnosti v predstavniškem telesu pokrajine;
- vzpostaviti partnerski odnos med državo, lokalnimi skupnostmi in narodnima skupnostima zaradi uresničitve prioritetenih projektov.

Ukrepi, ki se nanašajo na romsko skupnost, pa se oblikujejo pod okriljem vladnega programa ukrepov za Rome.

III. DEL

1. Državni zbor Republike Slovenije je 19. julija 2000 z zakonom ratificiral Listino (Ur. l. RS - MP, št. 17/00 (Uradni list RS, št. 69/2000 z dne 4. avgusta 2000)). 4. člen Zakona o ratifikaciji Listine določa, da Republika Slovenija ob deponiranju listine o ratifikaciji generalnemu sekretarju Sveta Evrope sporoči, da sta na ozemlju Republike Slovenije regionalna ali manjšinska jezika v smislu te Listine italijanski in madžarski jezik in da bo v skladu z drugim odstavkom 2. člena Listine uporabljala za ta dva jezika tam v nadaljevanju našete odstavke in pododstavke III. dela Listine. Po deponiranju listine o ratifikaciji ter note, s katero je Republika Slovenija, skladno s 4. členom zakona o ratifikaciji, izpolnila svojo obveznost iz drugega odstavka 2. člena Listine, kot tudi pri izvajanju same Listine, pa je bilo ugotovljeno, da bo treba ponovno izbrati nekatere obveznosti iz III. dela Listine.
2. Glede na to, da lahko na podlagi drugega odstavka 3. člena Listine pogodbenica kadar koli po deponiranju svoje listine o ratifikaciji uradno obvesti generalnega sekretarja Sveta Evrope, da sprejema obveznosti, ki izhajajo iz določb katerega koli drugega odstavka te Listine, ki ga ni že prej določila v svoji listini o ratifikaciji, je Republika Slovenija ponovno izbrala obveznosti iz III. dela Listine v skladu z drugim odstavkom 2. člena Listine, ki se v skladu s tretjim odstavkom 3. člena Listine štejejo za sestavni del ratifikacije. Državni zbor RS je na svoji seji dne 26. aprila 2007 sprejel Zakon o spremembi Zakona o ratifikaciji Listine, ki je bil objavljen v Uradnem listu RS – MP, št. 7/07 (Uradni list RS, št. 44/07).
3. V skladu z drugim odstavkom 2. člena Listine Republika Slovenija za ta dva jezika uporablja naslednje odstavke in pododstavke III. dela Listine:
 - Iz 8. člena:
 - za italijanski jezik: odstavek 1 a (i), b (i), c (i), d (i), e (iii), f (iii), g, h, i, odstavek 2,
 - za madžarski jezik: odstavek 1 a (ii), b (ii), c (ii), d (ii), e (iii), f (iii), g, h, i, odstavek 2.
 - Iz 9. člena:
 - za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a, b, c, d, odstavek 2 a.
 - Iz 10. člena:
 - za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a (i), b, c, odstavek 2, odstavek 3 a, odstavek 4,

odstavek 5.

Iz 11. člena:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a (i), e (i),
odstavek 2,
odstavek 3.

Iz 12. člena:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a, d, e, f,
odstavek 2,
odstavek 3.

Iz 13. člena:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1,
odstavek 2.

Iz 14. člena:

za italijanski in madžarski jezik: odstavka a in b.

8. člen – IZOBRAŽEVANJE

UVOD

Republika Slovenija se je obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

za italijanski jezik: odstavek 1 a (i), b (i), c (i), d (i), e (iii), f (iii), g, h, i,
odstavek 2,

za madžarski jezik: odstavek 1 a (ii), b (ii), c (ii), d (ii), e (iii), f (iii), g, h, i,
odstavek 2.

Slovenija se je torej obvezala, da bo spoštovala določbe, ki govorijo, da bodo pogodbenice:

»a (i) zagotavljale možnosti predšolskega izobraževanja v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za italijanski jezik, in (ii) zagotavljale možnost, da znaten del predšolskega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za madžarski jezik.³⁴

Glede osnovnošolskega izobraževanja je Slovenija izbrala določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice:

»b (i) zagotavljale možnosti za osnovnošolsko izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za italijanski jezik, in (ii) zagotavljale možnost, da znaten del osnovnošolskega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za madžarski jezik.³⁵

Nadalje naj bi zagotovile ustrezno srednje šolstvo, o katerem je govora v točki (c) Listine. Iz te točke se je Slovenija obvezala spoštovati določila, ki govorijo o tem, da bodo pogodbenice:

»c (i) zagotovile možnosti za srednješolsko izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za italijanski jezik, in (ii) zagotovile možnost, da znaten

³⁴ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, a (i) in 1, a (ii).

³⁵ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, b (i) in 1, b (ii).

del srednješolskega izobraževanja poteka v ustreznem regionalnem ali manjšinskem jeziku, za madžarski jezik.³⁶

O obveznostih na področju strokovnega in poklicnega izobraževanja je v Listini govor v točki (d) 8. člena. Slovenija se je obvezala uresničiti določbi, ki govorita o tem, da bodo pogodbenice »(i) zagotovile možnosti za strokovno in poklicno izobraževanje v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za italijanski jezik, ali (ii) zagotovile možnost, da znaten del strokovnega in poklicnega izobraževanja poteka v ustreznih regionalnih ali manjšinskih jezikih, za madžarski jezik.³⁷

O univerzitetnem izobraževanju je govor v točki (e) 8. člena. Slovenija je izbrala določilo točke (iii), ki pravi, da bodo pogodbenice spodbujale in/ali omogočile izvajanje univerzitetnega izobraževanja ali drugih oblik visoko - ali višješolskega izobraževanja v regionalnih ali manjšinskih jezikih ali zagotovile možnosti za študij teh jezikov kot univerzitetnega ali visoko - in višješolskega predmeta, če zaradi vloge države v odnosu do visoko - in višješolskih ustanov ni mogoče izvajati točk i in ii.³⁸

Listina govori tudi o izobraževanju odraslih ter permanentnem izobraževanju. Slovenija je iz tega sklopa izbrala določilo (f), točka (iii), ki govori o tem, da bodo pogodbenice »podpirale in/ali spodbujale vključevanje teh jezikov kot učnega predmeta pri izobraževanju odraslih in nenehnem izobraževanju, če javne oblasti nimajo neposredne pristojnosti na področju izobraževanja odraslih.³⁹

Iz prvega odstavka 8. člena se je Slovenija obvezala uresničiti še točko (g), ki govori o tem, da bodo podpisnice »sprejele predpise za zagotovitev poučevanja zgodovine in kulture, katerih odraz je regionalni ali manjšinski jezik«⁴⁰, točko (h), ki govori o obveznosti podpisnic, da bodo »zagotovile osnovno in nadaljnje usposabljanje učiteljev, ki je potrebno za uresničevanje pododstavkov a do g, ki jih je pogodbenica sprejela«⁴¹; in nenazadnje velja omeniti še točko (i), ki govori o tem, da bodo pogodbenice »ustanovile nadzorni organ ali organe, ki bodo odgovorni za spremljanje izvajanja sprejetih ukrepov in doseženega napredka pri uvajanju ali razvoju poučevanja regionalnih ali manjšinskih jezikov in za sestavljanje občasnih poročil o svojih ugotovitvah, ki bodo objavljena«⁴².

Iz 8. člena Listine se je Slovenija obvezala, da bo uresničevala tudi drugi odstavek, ki ponuja možnost izobraževanja tudi na ozemljih, na katerih se regionalni ali manjšinski jeziki tradicionalno ne uporabljajo. Države pogodbenice so se obvezale, da bodo v teh primerih »dovolile, spodbujale ali zagotovile poučevanje v regionalnem ali manjšinskem jeziku ali poučevanje regionalnega ali manjšinskega jezika na vseh ustreznih stopnjah izobraževanja, če to upravičuje število tistih, ki uporabljajo regionalni ali manjšinski jezik.«⁴³

³⁶ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, c (i) in 1, c (ii).

³⁷ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, d (i) in 1, d (ii).

³⁸ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, e (iii).

³⁹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, f (iii).

⁴⁰ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (g).

⁴¹ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (h).

⁴² Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 1, (i).

⁴³ Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih, 8. člen, odstavek 2.

Vzgoja in izobraževanje pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti je sestavni del vzgojno izobraževalnega sistema v Republiki Sloveniji. Cilje in načine izvajanja določajo naslednji zakonski in podzakonski akti:

- Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS št. 16/2007 - uradno prečiščeno besedilo in 36/2008);
- Zakon o vrtcih (Ur. l. RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo in 25/2008);
- Zakon o osnovni šoli (Ur. l. RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo in 102/2007);
- Zakon o gimnazijah (Ur. l. RS, št. 1/2007 – uradno prečiščeno besedilo);
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 79/2006);
- Zakon o maturi (Ur. l. RS, št. 15/2003);
- Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 35/2001);
- Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim učnim jezikom (Ur. l. RS, št. 75/2005, 85/2006, 68/2007 in 73/2008);
- Pravilnik o normativih in standardih v dvojezični srednji šoli (Ur. l. RS, št. 85/2003, 100/2007 in 67/2008);
- Pravilnik o normativih in standardih v srednjih šolah z italijanskim učnim jezikom (Ur. l. RS, št. 85/2003, 103/2007 in 67/2008).

Sprejeta sta bila:

- Pravilnik o smeri izobrazbe učiteljev v devetletni dvojezični osnovni šoli in devetletni osnovni šoli z italijanskim učnim jezikom (Ur. l. RS, št. 35/2006).

Pravilnik določa smer izobrazbe, ki jo morajo ob izpolnjevanju drugih z zakonom določenih pogojev imeti učitelji v dvojezični devetletni osnovni šoli in v devetletni osnovni šoli z italijanskim učnim jezikom za izvajanje tistih delov programov, kjer predmetnika devetletne dvojezične osnovne šole in devetletne osnovne šole z italijanskim učnim jezikom določata druge predmete kot predmetnik devetletne osnovne šole, oziroma je z zakonom omogočena drugačna organizacija pouka kot v programu devetletne osnovne šole. S tem pravilnikom se določajo tudi predmeti, pri katerih se za učitelje zagotavljajo programi profesionalnega usposabljanja.

- Pravilnik o preizkusu znanja učnega jezika na narodno mešanih območjih (Ur. l. RS, št. 100/2006).

Pravilnik ureja obseg, vsebino in način preizkusa znanja učnega jezika za opravljanje vzgojno-izobraževalnega dela v vrtcih in šolah v jeziku narodne skupnosti oziroma v dvojezičnih vrtcih in šolah za tiste delavce, ki ne izpolnjujejo pogojev, ki jih določa Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja.

Šolstvo za pripadnike narodnih skupnosti je v skladu z Zakonom o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (2. člen (vključenost v sistem): »Vzgoja in izobraževanje za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti je sestavni del sistema vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji in poteka na podlagi predpisov, ki urejajo področje predšolske

vzgoje, osnovnošolskega izobraževanja, nižjega in srednjega poklicnega izobraževanja, srednjega strokovnega in tehniškega ter srednjega splošnega izobraževanja, če s tem zakonom ni drugače določeno;«) sestavni del enotnega slovenskega državnega izobraževalnega sistema.⁴⁴ To pomeni, da je za ohranjanje in razvoj šolskih ustanov ter njihovo financiranje dolžna skrbeti država ob aktivni udeležbi narodnih skupnosti oziroma njihovih organizacij.⁴⁵ K temu je potrebno dodati tudi pomembno določbo Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki pravi, da je »Samoupravna skupnost soustanoviteljica javnih vrtcev oziroma šol, ki se ustanovijo za vzgojo in izobraževanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično vzgojo in izobraževanje«. ⁴⁶ Določbe o participaciji predstavnikov narodnih skupnosti (Samoupravnih narodnih skupnosti) pri ustanavljanju in upravljanju šol v jeziku narodne skupnosti je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (12. člen, 13. člen).⁴⁷

V vseh osnovnih šolah je uveljavljen sistem izposoje **učbenikov** iz učbeniškega sklada, kjer si jih učenke in učenci lahko izposodijo. Novost v šolskem letu 2008/2009 je zagotavljanje brezplačne izposoje učbenikov iz učbeniških skladov za vse učenke in učence osnovne šole (od prvega do vključno devetega razreda osnovne šole).

Srednje šole ustanavljajo učbeniške sklade prostovoljno, dijakinje in dijaki za učbenike plačajo izposojevalnino, ki ne sme biti višja od ene tretjine cene, po kateri je šola nabavila učbenik.

V osnovnih šolah je subvencionirana tudi šolska **prehrana** za učenke in učence, ki le-te zaradi socialnega položaja ne zmorejo plačati v celoti. Od šolskega leta 2008/2009 pa ministrstvo vsem dijakinjam in dijakom v srednjih šolah zagotavlja tudi sredstva za en topli obrok dnevno.

Slovenija zagotavlja svetovalno funkcijo v okviru enot Zavoda RS za šolstvo. Zavod RS za šolstvo, ki opravlja razvojno in svetovalno delo, za potrebe vrtcev in šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih vrtcev in šol zagotavlja tudi strokovne delavce iz vrst narodnih skupnosti.

Na podlagi bilateralnih sporazumov obe sosednji državi imenujeta svetovalca za italijanski oziroma madžarski jezik. Svetovalec je umeščen v Zavod RS za šolstvo, ki mu nudi prostor in strokovno pomoč. Njegove naloge so:

- sodelovanje s strokovnimi institucijami v obeh državah;
- svetovanje in strokovna pomoč pedagoškemu delavcu s poudarkom na poučevanju in rabi materinščine učencev in dijakov pri razvijanju njihove narodnostne kulture;
- organizacija seminarjev in drugega strokovnega izpopolnjevanja pedagoških delavcev;

⁴⁴ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

⁴⁵ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994), 3. točka 4. člena.

⁴⁶ Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 115/2003 - uradno prečiščeno besedilo).

⁴⁷ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

- sodelovanje pri načrtovanju, organizaciji in pridobivanju predavateljev za izvedbo seminarjev v okviru Zavoda RS za šolstvo za področje predšolske, osnovnošolske in srednješolske vzgoje in izobraževanja;
 - seznanjanje pedagoških delavcev s seminarji v matični državi in koordinacija le-teh med zavodi z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnimi zavodi;
 - sodelovanje in organizacija hospitacij za strokovne delavce zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov v matični državi;
 - seznanjanje pedagoških delavcev z novimi učbeniki, učnimi sredstvi in leposlovjem v matični državi in posredovanje primernih gradiv;
 - sodelovanje in organiziranje šolskih povezav in izmenjav učencev in dijakov na obeh straneh meje;
 - sodelovanje pri pripravi in vodenju strokovnih ekskurzij ter drugih dejavnosti, namenjenih dijakom in učencem zavodov z italijanskim učnim jezikom oziroma dvojezičnih zavodov.
- Svetovalec je dolžan pripraviti tudi letno poročilo.

V skladu z bilateralnimi sporazumi imajo pripadniki narodnosti možnost študija na srednjih šolah in fakultetah v matični domovini, kjer se organizira tudi strokovno izpopolnjevanje učiteljev.

8. člen – IZOBRAŽEVANJE **ITALIJANSKI JEZIK**

V Sloveniji sta se razvila različna modela izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti kot posledica različnih zgodovinskih in drugih vplivov. Ob tem je potrebno poudariti, da imata oba modela enake cilje: dvojezičnost in sožitje obeh narodov in kultur.

Na Obali se je šolstvo z italijanskim učnim jezikom razvilo kot posledica obstoječega stanja ob podpisu Londonskega memoranduma leta 1954, ko so *de facto* in *de iure* na tem območju obstajale šole z italijanskim učnim jezikom. Osimski sporazumi, podpisani med Jugoslavijo in Italijo, so povzeli in utrdili vse do tedaj sprejete mednarodne obveznosti med obema državama. Slovenija je po nekdanji SFRJ nasledila tudi Osimske sporazume in s tem vse do tedaj dogovorjene obveznosti na področju manjšinskega šolstva, ki se tičejo italijanske manjšine v Sloveniji.

Za uresničevanje pravic pripadnikov italijanske narodne skupnosti na področju predšolske vzgoje, osnovnega, splošnega, srednjega in poklicnega izobraževanja so v skladu z zakonodajo na območjih, ki so opredeljena kot narodnostno mešana, ustanovljeni vrtci in šole, v katerih poteka vzgojno oz. vzgojno-izobraževalno delo v italijanskem jeziku. Slovenski jezik v teh šolah je obvezen predmet. V vrtcih, v katerih poteka vzgojno delo v slovenskem jeziku, se otroci seznanjajo z italijanskim jezikom, v vrtcih, v katerih poteka vzgojno delo v italijanskem jeziku, pa s slovenskim jezikom.⁴⁸ »Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski.«

⁴⁸ Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo in 25/2008).

(2. odstavek 6. člena).⁴⁹ Pri tem pa ponovno velja ponoviti določilo v slovenskem modelu urejanja tega vprašanja, ki pravi, da je v vzgojno-izobraževalnih ustanovah na narodnostno mešanem ozemlju, v katerih poteka izobraževanje v slovenskem jeziku, obvezno učenje jezika narodne manjšinske skupnosti (drugi odstavek 111. člena: »V vseh slovenskih šolah na narodnostno mešanem območju občine je italijanski jezik v vseh razredih obvezni učni predmet.«).⁵⁰ Takšen model izobraževanja omogoča pripadnikom večinskega naroda in pripadnikom narodnih skupnosti sprejemljivo poznavanje jezika druge etnične skupine in ga podpira tudi, kot kaže raziskava, pretežni del prebivalstva narodnostno mešanega ozemlja.⁵¹

Na teh območjih delujejo trije vrtci, tri osnovne šole s podružnicami in tri srednje šole, ki delujejo v italijanskem učnem jeziku. Po končani srednji šoli se manjši del učencev zaposli, večina pa nadaljuje izobraževanje na visokih šolah oz. na fakultetah v Sloveniji, nekateri pa tudi na univerzah v Italiji.

Podatki o vrtcih in šolah na narodnostno mešanem območju v šolskem letu 2007/08:

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Pri Osnovni šoli Dante Alighieri Izola	4	75	18,75
Vrtec La Cocinella Lucija - Giardino d'infanzia La Cocinella Lucia	6	93	15,42
Vrtec Delfino Blu Koper - Giardino d'infanzia Delfino Blu Capodistria	8	133	16,63
S k u p a j :	18	301	16,69

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Osnovna šola Dante Alighieri Izola - Scuola elementare Dante Alighieri Isola	9	80	8,88
Osnovna šola Pier Paolo Vergerio il Vecchio Koper - Scuola elementare Pier Paolo Vergerio il Vecchio			

⁴⁹ Zakon o osnovni šoli (Ur.l. RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo in 102/2007).

⁵⁰ Statut Mestne Občine Koper (Primorske novice, Uradne objave, št. 40/2000, 30/2001, 29/2003 in Uradni list RS, št. 90/2005, 67/2006, 39/2008).

⁵¹ Glej na primer rezultate raziskovalnega projekta Medetnični odnosi in narodna identiteta v Slovenski Istri (Koper/Capodistria, Piran/Pirano, Izola/Isola): primerjalna analiza elementov narodnostne identitete prebivalstva na stičnih območjih regij Slovenije, Avstrije, Italije in Madžarske, Ljubljana, INV, 1996.

Capodistria (skupaj)	18	178	9,88
- matična šola	11	126	
- podružnica šole v Semedeli	2	16	
- podružnica šole v Bertokih	2	16	
- podružnica šole v Hrvatinih	3	20	
Osnovna šola Vincenzo e Diego de Castro Piran - Scuola elementare Vincenzo e Diego de Castro Pirano (skupaj)	12	111	9,25
- matična šola	5	46	
- podružnica šole v Luciji	3	44	
- podružnica šole v Sečovljah	4	21	
S k u p a j :	41	389	9,33

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Srednja šola	Število oddelkov	Število dijakov	Povprečno št. dijakov na oddelek
Gimnazija Antonio Sema Piran - Ginnasio Antonio Sema Pirano	4	51	12,75
Gimnazija Gian Rinaldo Carli Koper - Ginnasio Gian Rinaldo Carli Capodistria	4	59	14,75
Srednja šola Pietro Coppo Izola - Scuola media Pietro Coppo Isola	11	85	7,73
S k u p a j :	19	195	10,26

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Srednja šola Pietro Coppo izvaja programe za poklice prodajalec, ekonomski tehnik, kuhar, natakar, administrator in avtomehanik.

Učencem, ki ne obiskujejo dvojezične srednje šole ali srednje šole z italijanskim učnim jezikom, in se želijo še naprej učiti madžarski oz. italijanski jezik, je zagotovljen brezplačen pouk maternega jezika tudi zunaj dvojezičnega območja.

9. člen Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001) pa določa:

»Dijakom in vajencem, ki končajo osnovno šolo v jeziku narodnosti oziroma dvojezično osnovno šolo in se vključijo v poklicne šole, srednje tehniške oziroma srednje strokovne šole ali gimnazije zunaj narodnostno mešanega območja, morajo te šole same ali skupaj z drugimi omogočiti pouk jezika narodnosti kot fakultativnega predmeta. Pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj 5 dijakov oziroma vajencev, in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem kraju.« Fakultativni pouk jezika narodnosti izven dvojezičnega območja se organizira, če je za to izražen interes. Za fakultativni pouk italijanskega jezika trenutno ni zanimanja.

Za vzgojno-izobraževalno področje srednjega splošnega ter poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo v letu 2007/08 objavljenih skupaj 40 javnoveljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično izvajanje na narodnostno mešanem območju. Od tega jih je bilo 20 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku, in sicer:

- srednje poklicno izobraževanje: 15 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku;
- srednje strokovno izobraževanje: 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku;
- poklicno-tehniško izobraževanje: 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku;
- poklicni tečaj: 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku;
- srednje splošno izobraževanje: 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku;
- maturitetni tečaj: 1 za izvajanje v italijanskem učnem jeziku.

V okviru razpisa za sofinanciranje **izobraževanja odraslih** so razpisani tudi naslednji programi: »Izobraževanje za aktivno državljanstvo«, »Izobraževanje odraslih s posebnimi potrebami«, »Izobraževanje odraslih pripadnikov manjšin in Romov« in »Izobraževanje starejših odraslih.«

Še vedno se izvajajo študijski krožki in italijanščina za odrasle.

Pri tem je potrebno ponovno poudariti tudi to, da sta v študijskem procesu permanentno prisotna učenje jezika večinskega naroda oz. jezika italijanske manjšine. Gradivo iz italijanske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu učnemu programu. Upravno poslovanje v šolah je dvojezično in tudi poslovanje v javnosti ter s starši dijakov sta dvojezična. Dvojezični so tudi dokumenti, ki jih izdajajo nekatere druge šolske ustanove.

Nadaljnje **izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev** v vzgoji in izobraževanju poteka v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ (Ur. l. RS, št. 64/2004). Vsako leto je objavljen katalog programov, iz katerega učitelji in drugi strokovni delavci izberejo program glede na potrebe in svoje želje.

Študij italijanskega jezika in književnosti se izvaja na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani (Oddelek za romanske jezike in književnost) ter na Fakulteti za humanistične študije na Univerzi na Primorskem (ime v italijanskem jeziku: Facoltà di Studi Umanistici di Capodistria) v Kopru (Katedra za italijanistiko v okviru Oddelka za uporabno jezikoslovje).

V študijskem letu 2008/2009 študira italijanski jezik in književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani 195 študentov, v program Italijanistika na Fakulteti za humanistične študije v Kopru pa je v tem študijskem letu vpisanih 100 študentov. Na Pedagoški fakulteti v Kopru (Facoltà di Studi Educativi di Capodistria) izvajajo dva študijska programa, Razredni pouk in Predšolska vzgoja, kjer študentom ponujajo možnost izbire predmeta Italijanski jezik kot jezik okolja. Poleg tega izvajajo za potrebe šol italijanske narodnosti prilagojen univerzitetni študijski program Razredni pouk, kjer študentje poslušajo nekatere predmete v italijanskem jeziku. V tem študijskem letu tega interesa ni bilo. V študijskem letu 2008/2009 pa je na program Izpopolnjevanje učiteljic in učiteljev razrednega pouka za poučevanje italijanskega jezika v prvem in drugem obdobju osnovne šole, ki ponuja znanja, potrebna za uspešno poučevanje italijanščine na zgodnji stopnji, vpisanih 25 udeležencev.

Sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami »matičnega naroda« je predvideno tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju izobraževanja.⁵² 4. člen zakona (sodelovanje z institucijami matičnega naroda) navaja: »Za uresničevanje ciljev, določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi sodelujejo javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in šole (v nadaljevanju: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.«

Pripadniki italijanske narodne skupnosti lahko študirajo tudi na univerzah na Hrvaškem (Reka, Pulj) ali v Italiji, kar je v neposredni bližini meje. Na univerze v Italiji se morajo pripadniki italijanske skupnosti vpisati tedaj, ko želijo italijanski jezik uporabiti kot jezik izobraževanja na drugih nelingvističnih področjih. Sporazum o vzajemnem priznavanju diplom⁵³, ki sta ga Slovenija in Italija sklenili leta 1995, je pravni okvir, ki se izvaja v obeh državah in hkrati olajša študij pripadnikov italijanske narodne skupnosti na italijanskih univerzah in seveda podobno pripadnikov slovenske manjšine v Italiji za študij v Sloveniji.

8. člen – IZOBRAŽEVANJE **MADŽARSKI JEZIK**

V Sloveniji sta se razvila različna modela izobraževanja za pripadnike italijanske in madžarske narodne skupnosti kot posledica različnih zgodovinskih in drugih vplivov. Ob tem je potrebno poudariti, da imata oba modela enake cilje: dvojezičnost in sožitje obeh narodov in kultur.

V Prekmurju je po drugi svetovni vojni najprej obstajal podoben sistem ločenih šol. Glede na dejstvo, da pa predstavniki madžarske manjšine niso dovolj številčno vpisovali svojih otrok v šole z madžarskim učnim jezikom, se je država v dogovoru z madžarsko samoupravno skupnostjo dogovorila, da bi bilo najbolj smiselno uvesti dvojezični model šolanja. Na ta način se je zaobjelo tudi vse otroke slovenske narodnosti in dejansko razširilo znanje madžarskega jezika na celotno populacijo dvojezičnega območja.

Na dvojezičnem območju občin Hodoš, Šalovci, Moravske Toplice, Dobrovnik in Lendava, kjer živi madžarska narodna skupnost, poteka v vrtcih (tretji odstavek 5. člena: »Na območjih, kjer živijo pripadniki slovenskega naroda in madžarske narodne skupnosti in so opredeljena kot narodno mešana območja, poteka vzgojno delo v skladu s posebnim zakonom dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku.«)⁵⁴ in osnovnih šolah (drugi odstavek 6. člena: »Učni jezik v osnovnih šolah v jeziku narodne skupnosti je italijanski, v dvojezičnih osnovnih šolah pa slovenski in madžarski.«)⁵⁵ vzgojno-izobraževalno delo dvojezično, v slovenskem in madžarskem jeziku. Te vrtce in šole skupaj obiskujejo otroci oziroma učenci slovenske in madžarske narodnosti. Tak način dela omogoča učencem, da poleg maternega jezika spoznajo tudi drugi jezik in kulturo drugega naroda. Vzgojno-

⁵² Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

⁵³ Memorandum o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov (Uradni list RS-MP, št. 4/1996).

⁵⁴ Zakon o vrtcih (Ur.l. RS, št. 100/2005 – uradno prečiščeno besedilo in 25/2008).

⁵⁵ Zakon o osnovni šoli (Ur.l. RS, št. 81/2006 – uradno prečiščeno besedilo in 102/2007).

izobraževalno delo poteka v obeh jezikih, pri učenju maternega jezika in drugega jezika se učenci razdelijo v skupine, kar omogoča večjo zahtevnost pouka maternega jezika.

Na teh območjih delujejo štirje dvojezični vrtci, pet dvojezičnih osnovnih šol s podružnicami in ena dvojezična srednja šola. Otroci oz. učenci ter dijaki slovenske in madžarske narodnosti jih obiskujejo skupaj. Tak način dela omogoča, da otroci poleg maternega jezika spoznajo tudi drugi jezik in kulturo drugega naroda. Vzgojno-izobraževalno delo poteka v obeh jezikih, pri učenju maternega jezika in drugega jezika se učenci razdelijo v skupine, kar omogoča večjo zahtevnost pouka maternega jezika. Po osnovni šoli lahko obiskujejo učenci Dvojezično srednjo šolo Lendava.

Podatki o vrtcih in šolah na narodnostno mešanem območju v šolskem letu 2007/08:

Vrtec	Število oddelkov	Število otrok	Povprečno št. otrok na oddelek
Vrtec pri Dvojezični osnovni šoli Dobrovnik	2	37	18,50
Vrtec pri Dvojezični osnovni šoli Prosenjakovci	2	17	8,50
Vrtec Lendava - Lendvai Óvoda	14	208	14,86
Vrtec Moravske Toplice	1	9	9,00
S k u p a j :	19	271	14,26

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Osnovna šola	Število oddelkov	Število učencev	Povprečno št. učencev na oddelek
Dvojezična osnovna šola Lendava I (skupaj) - 1. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola - matična šola - podružnica šole v Gaberju - podružnica šole v Petišovcih - podružnica šole v Čentibi	35 32 3 0 0	587 558 29 0 0	16,77
Dvojezična osnovna šola Lendava II. (osnovna šola s prilagojenim programom) - II. Sz. Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola	5	30	6,00
Dvojezična osnovna šola Genterovci - Göntérházi Kétnyelvű Általános Iskola	9	73	8,11
Dvojezična osnovna šola Dobrovnik Kétnyelvű Általános Iskola, Dobronak	8	71	8,87
Dvojezična osnovna šola Prosenjakovci			

(skupaj) - Kétnyelvű Általános Iskola, Pártosfalva	10	89	8,90
- matična šola	8	76	
- podružnica šole v Domanjševcih	1	6	
- podružnica šole v Hodošu	1	7	
S k u p a j :	73	997	9,73

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Srednja šola	Število oddelkov	Število dijakov	Povprečno št. dijakov na oddelek
Dvojezična srednja šola Lendava - Kétnyelvű Középiskola, Lendva	21	340	16,19

Vir: Ministrstvo za šolstvo in šport RS

Dvojezična srednja šola v Lendavi izvaja gimnazijski program, izmed ostalih ponujenih programov pa se dijaki izobražujejo za poklic prodajalca, ekonomskega in strojnega tehnika, kuharja, natakarja, avtomehnika, inštalaterja strojnih instalacij, pečarja-keramika, elektrikarja energetika in oblikovalca kovin.

Učencem, ki ne obiskujejo dvojezične srednje šole ali srednje šole z italijanskim učnim jezikom, in se želijo še naprej učiti madžarski oz. italijanski jezik, je zagotovljen brezplačen pouk maternega jezika tudi zunaj dvojezičnega območja.

9. člen Zakona o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 35/2001) pa določa:

»Dijakom in vajencem, ki končajo osnovno šolo v jeziku narodnosti oziroma dvojezično osnovno šolo in se vključijo v poklicne šole, srednje tehniške oziroma srednje strokovne šole ali gimnazije zunaj narodnostno mešanega območja, morajo te šole same ali skupaj z drugimi omogočiti pouk jezika narodnosti kot fakultativnega predmeta. Pouk jezika narodnosti se organizira, če se zanj odloči najmanj 5 dijakov oziroma vajencev, in je za dijake in vajence brezplačen. Skupina dijakov oziroma vajencev se lahko oblikuje tudi izmed dijakov oziroma vajencev, ki se izobražujejo po različnih izobraževalnih programih v različnih šolah v istem kraju.« Fakultativni pouk jezika narodnosti izven dvojezičnega območja se organizira, če je za to izražen interes. V šolskem letu 2007/08 je fakultativni pouk madžarskega jezika obiskovalo 23 dijakov v Murski Soboti, Rakičanu in Radencih.

Za vzgojno-izobraževalno področje srednjega splošnega ter poklicnega in strokovnega izobraževanja je bilo v letu 2007/08 objavljenih skupaj 40 javnoveljavnih izobraževalnih programov za izvajanje v jeziku narodne skupnosti oziroma za dvojezično izvajanje na narodnostno mešanem območju. Od tega jih je bilo 20 za dvojezično izvajanje, in sicer:

- srednje poklicno izobraževanje: 15 za dvojezično izvajanje;
- srednje strokovno izobraževanje: 2 za dvojezično izvajanje;
- poklicno-tehniško izobraževanje: 1 za dvojezično izvajanje;
- poklicni tečaj: 0 za dvojezično izvajanje;
- srednje splošno izobraževanje: 1 za dvojezično izvajanje;
- maturitetni tečaj: 1 za dvojezično izvajanje.

V okviru razpisa za sofinanciranje **izobraževanja odraslih** so razpisani tudi naslednji programi: »Izobraževanje za aktivno državljanstvo«, »Izobraževanje odraslih s posebnimi potrebami«, »Izobraževanje odraslih pripadnikov manjšin in Romov« in »Izobraževanje starejših odraslih.«

Še vedno se izvajajo študijski krožki in program za izpopolnjevanje v madžarskem jeziku za odrasle.

Pri tem je potrebno poudariti tudi to, da sta v študijskem procesu permanentno prisotna slovenski in madžarski jezik. Gradivo iz madžarske zgodovine, kulture in zemljepisa je dodano ustreznemu slovenskemu učnemu programu. Večina šolskih knjig je dvojezična. Upravno poslovanje v dvojezičnih šolah in tudi poslovanje v javnosti ter s starši dijakov sta dvojezična. Dvojezični so tudi dokumenti, ki jih izdajajo dvojezične šolske ustanove.

Nadaljnje **izobraževanje in usposabljanje strokovnih delavcev** v vzgoji in izobraževanju poteka v skladu s Pravilnikom o nadaljnjem izobraževanju in usposabljanju strokovnih delavcev v VIZ (Ur. l. RS, št. 64/2004). Vsako leto je objavljen katalog programov, iz katerega učitelji in drugi strokovni delavci izberejo program glede na potrebe in svoje želje. Nadaljnje usposabljanje učiteljev, ki delajo v dvojezičnih izobraževalnih ustanovah, pa je zagotovljeno in se izvaja v skladu s Sporazumom o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko.⁵⁶

Možnost študija madžarskega jezika za pripadnike madžarske narodnosti je na Univerzi v Mariboru (Oddelek za madžarski jezik in književnost na Filozofski fakulteti - sestavljata ga Katedra za madžarski jezik s književnostjo ter Lektorat za madžarski jezik) in na Univerzi v Ljubljani (Lektorat za madžarski jezik v okviru Oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje na Filozofski fakulteti).

V študijskem letu 2008/2009 je na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru na študijskih programih s področja madžarskega jezika vpisanih 13 študentov. Poleg tega še 25 študentov drugih fakultet obiskuje Lektorat za madžarski jezik. Študentje se lahko vsako leto udeležijo dvotedenskega jezikovnega tečaja na Poletni univerzi na Madžarskem. V okviru Katedre oziroma Oddelka deluje tudi Madžarski kulturni klub.

Vzgojiteljice dvojezičnih vrtcev se izobražujejo in izpopolnjujejo na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru, saj zanje veljajo enaka pravila o stopnji izobrazbe kot za druge vzgojitelje. Enako velja za učitelje in učiteljice.

Za izpolnitev drugih študijskih želja pa je treba »pomoč« poiskati na univerzah na Madžarskem. Boljše izobraževanje pripadnikov madžarske narodne skupnosti je zagotovljeno v Sporazumu o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS-MP, št. 6/1993), ki ponuja to možnost v 2. členu: »Podpisnici s posebno pozornostjo podpirata v javnih izobraževalnih ustanovah za potrebe manjšine pouk v maternem jeziku in učenje maternega jezika v vrtcih, osnovnih, srednjih in visokih šolah in skrbita za spoznavanje kulture, zgodovine in sodobne stvarnosti matičnih narodov ter manjšin. V ta namen spodbujata izmenjavo izkušenj na področju manjšinskega šolstva, zlasti dvojezičnega, in

⁵⁶ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS-MP, št. 6/1993).

alternativno uporabo učbenikov obeh strani. Podpisnici podpirata izmenjavo učencev in učiteljev, pošiljanje učbenikov, učil in učnih pripomočkov, organiziranje seminarjev in izpopolnjevanja, podeljevanje državnih štipendij in štipendij drugih skladov za redno delo in podiplomsko izobraževanje in izpopolnjevanje, zlasti za učitelje in teologe. Poleg tega na vseh ravneh izobraževanja spodbujata spoznavanje in učenje jezika, kulture in zgodovine manjšine in njunih matičnih narodov tudi pri pripadnikih večinskih narodov.⁵⁷«

Možnost za študij omogoča tudi Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko, ki sta ga državi sklenili leta 1992.⁵⁸ Takšen sporazum je bil tudi podlaga za pripravo Sporazuma med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Madžarske o vzajemnem priznavanju spričeval in diplom, ki sta ga državi podpisali leta 1999. Slovenija ga je ratificirala 10. maja 2000 in je bil objavljen v Uradnem listu, št. 44/2000.

Sicer pa je sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami »matičnega naroda« predvideno tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju izobraževanja.⁵⁹ 4. člen zakona (sodelovanje z institucijami matičnega naroda) navaja: »Za uresničevanje ciljev, določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi sodelujejo javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in šole (v nadaljevanju: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.« Tako se vzgojiteljice lahko izpopolnjujejo tudi na ustreznih institucijah na Madžarskem, enako pa velja tudi za učitelje in učiteljice.

DODATNA POJASNILA

Dodatna pojasnila na nekatera vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 8. člena Listine:

Točke št. 83-87 in 144-148 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Kot smo navedli že v komentarju na Drugo poročilo Odbora strokovnjakov, pripadniki italijanske in madžarske narodnosti v skladu s šolsko zakonodajo aktivno sodelujejo v vzgojno-izobraževalnem procesu, in sicer:

Najvišji strokovni organ za področje vzgoje in izobraževanja, ki med drugim določa vzgojne in izobraževalne programe za pripadnike italijanske in madžarske narodnostne skupnosti ter nudi strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pri pripravi predpisov, je Strokovni svet RS za splošno izobraževanje.

⁵⁷ Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS-MP, št. 6/1993).

⁵⁸ Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (Uradni list RS-MP, št. 6/1993).

⁵⁹ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur.l. RS, št. 35/2001).

Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Ur. l. RS, št. 35/2001, 102/2007) v 7. členu določa:

»Pred sprejemom oziroma določitvijo programov iz 5. člena tega zakona si mora pristojni strokovni svet pridobiti mnenje pristojnega organa italijanske oziroma madžarske samoupravne narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.

Pristojni strokovni svet ne more sprejeti oziroma določiti vzgojnega oziroma izobraževalnega programa brez soglasja članov sveta, predstavnikov italijanske oziroma madžarske samoupravne skupnosti.«

V okviru Strokovnega sveta za splošno izobraževanje deluje Komisija za šolstvo manjšin, ki jo sestavljajo trije člani. Dva izmed njih sta predstavnika obeh narodnih skupnosti in sta obenem tudi člana strokovnega sveta. Komisija obravnava vprašanja na področju šolstva na narodno mešanih območjih, kjer živijo pripadniki italijanske in madžarske narodnosti. Komisija obenem podaja mnenja strokovnemu svetu v zvezi s sprejemanjem predmetnikov, učnih načrtov, prilagoditev programov itd. na teh območjih.

Isti zakon v 24. členu določa:

»K normativom in standardom, ki so podlaga za financiranje javnih vrtcev in šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih javnih vrtcev in šol, si mora minister, pristojen za šolstvo, pridobiti soglasje pristojnega organa italijanske oziroma madžarske samoupravne narodne skupnosti v Republiki Sloveniji.«

Tako sta tudi pred sprejemom pravilnikov o normativih in standardih, ki so podlaga za organizacijo in financiranje šol iz sredstev državnega proračuna v dvojezičnih osnovnih šolah in šolah z italijanskim učnim jezikom na narodnostno mešanih območjih, obe narodni samoupravni skupnosti v skladu z zakonom podali svoje soglasje.

Slovenija zagotavlja tudi razvojno in svetovalno funkcijo v okviru enot Zavoda RS za šolstvo. Zavod v ta namen za potrebe vrtcev in šol z italijanskim učnim jezikom in dvojezičnih vrtcev in šol zagotavlja tudi strokovne delavce iz vrst narodnih skupnosti.

Nadzor nad izvajanjem zakonov, drugih predpisov in aktov v vseh vzgojno-izobraževalnih ustanovah v Republiki Sloveniji opravlja Inšpektorat RS za šolstvo in šport na podlagi Zakona o šolski inšpekciji (Ur. l. RS, št. 114/2005 – uradno prečiščeno besedilo). Ministrstvo za šolstvo in šport RS v zvezi s financiranjem narodnih skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja vsako leto podaja poročila Uradu Vlade RS za narodnosti, prav tako tudi vsebinska pojasnila, ki jih zahteva urad.

Ponovno poudarjamo, da ustanavljanje posebnega nadzornega organa ne bi bilo smotno niti s finančnega niti s strokovnega vidika, saj nadzor nad izvajanjem predpisov, ki urejajo organizacijo in opravljanje dejavnosti vzgoje in izobraževanja v vrtcih in šolah, opravlja šolska inšpekcija.

Uresničevanje ustavnih in zakonskih določil, ki zadevajo posebne pravice pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, spremlja Urad za narodnosti pri Vladi RS, predstavniki narodnih skupnosti pa v skladu s šolsko

zakonodajo sodelujejo tako pri odločanju kot pri uresničevanju zadev, ki se nanašajo na njihov položaj na področju vzgoje in izobraževanja.

Vendar pa je pristojno ministrstvo zaradi hitrejšega in boljšega pretoka informacij zaprosilo Zavod RS za šolstvo, da kot eno izmed nalog, ki jih izvaja na področju vzgoje in izobraževanja pripadnikov obeh narodnih skupnosti, v svojem letnem delovnem načrtu opredeli tudi redno spremljanje (monitoring) vzgoje in izobraževanja v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah na narodnostno mešanih območjih in mu o svojih ugotovitvah letno poroča.

9. člen – SODNE OBLASTI **ITALIJANSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za italijanski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

- odstavek 1 a, b, c, d,
- odstavek 2 a.

Po podatkih Okrajnega sodišča narodnostno mešanega področja v Kopru od leta 2002 so bile v teku 4 pravnne zadeve ter 4 izvršilne zadeve, kjer se je postopek vodil v italijanskem jeziku. Vse navedene zadeve so bile tudi rešene. Izpit iz italijanskega jezika (aktivno znanje) ima opravljenih 5 sodnic. Od ostalega zaposlenega sodnega osebja nima na Okrajnem sodišču v Kopru nihče posebnega izpita iz italijanskega jezika.

Raba jezika narodnih skupnosti v poslovanju sodnih ustanov v Sloveniji je jasno zapisana v Zakonu o sodiščih (Uradni list RS, št. 19/1994, ..., 45/2008) v 5. členu, ki določa, da: »Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost, sodišča poslujejo tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Kadar sodišče višje stopnje odloča o pravnih sredstvih v zadevah, v katerih je sodišče nižje stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izda odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«

Določila o rabi jezika je mogoče najti v Zakonu o pravnem postopku (104. člen: »Stranke in drugi udeleženci v postopku vlagajo sodišču tožbe, pritožbe in druge vloge v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti, ki je pri sodišču v uradni rabi.«)⁶⁰ in Zakonu o notariatu (13. člen: »Na območjih, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina, se sestavlja notarske listine, če stranka uporablja italijanski ali madžarski jezik, v obeh uradnih jezikih.«)⁶¹. Takšno notarsko listino lahko stranki brez prevoda predložita sodišču, kjer je v uradni rabi italijanski oz. madžarski jezik. Stranke se v postopku lahko sklicujejo tudi na tuje javne listine. Zakon o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 36/2004) v 225. členu določa, da imajo tuje javne listine, ki so po predpisih overjene, ob vzajemnosti enako dokazno moč kot domače javne listine, razen če ni z mednarodno pogodbo drugače določeno. Tuje javne listine, ki so sestavljene v italijanskem ali

⁶⁰ Zakon o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 26/1999, ..., 45/2008 - ZArbit).

⁶¹ Zakon o notariatu (Uradni list RS, št. 13/1994, ..., 45/2008).

madžarskem jeziku, se lahko brez prevoda v slovenski jezik predloži sodišču, ki deluje na območju, kjer živita narodni skupnosti.

Določila o rabi jezika je mogoče najti tudi v Zakonu o državnem tožilstvu (6. člen: »Državna tožilstva poslujejo v slovenskem jeziku. Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost, poslujejo državna tožilstva tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če teče postopek pred sodiščem ali drugim državnim organom v tem jeziku ali če stranka, ki živi na tem območju, v občevanju z državnim tožilstvom uporablja ta jezik.«)⁶² in Zakonu o kazenskem postopku (4. člen: »(1) Oseba, ki ji je vzeta prostost, mora biti v maternem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti. Takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje.«; 6. člen: »(1) Če je pri sodišču v skladu z ustavo v uradni rabi tudi jezik italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko na način, določen z zakonom, kazenski postopek teče tudi v jeziku te narodne skupnosti.«; 7. člen: »(2) Na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko pripadniki teh narodnih skupnosti podajajo vloge v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če je pri sodišču jezik te narodne skupnosti v uradni rabi.«; 9. člen: »(2) Sodišče, pri katerem je v uradni rabi tudi italijanski oziroma madžarski jezik, vroča vabila tudi v tem jeziku, odločbe in druga pisanja pa v tem jeziku le, kadar sodišče vodi postopek v obeh uradnih jezikih. Udeleženci v postopku se lahko odpovejo pravici do vročanja odločb in drugih pisanj v madžarskem in italijanskem jeziku. Odpoved je treba zapisati v zapisnik.« »(3) Osebi, ki ji je vzeta prostost, se vroči tudi prevod pisanj iz prvega odstavka tega člena v jeziku, ki ga uporablja v postopku, če se po drugem odstavku prejšnjega člena tega zakona ni odpovedala pravici do prevajanja.«; 92. člen: »(5) Stroški za prevajanje v slovenski, italijanski ali madžarski jezik, ki nastanejo z uporabo določb ustave in tega zakona o pravici pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti do uporabe svojega jezika, se ne zaračunajo tistim, ki so po določbah tega zakona dolžni povrniti stroške kazenskega postopka.«)⁶³.

Pri tem je potrebno omeniti še določbe o poslovanju sodišč na narodnostno mešanih območjih. To poslovanje v Republiki Sloveniji določa Sodni red (30. člen: »Na dvojezičnih območjih so vsi navedeni napisi tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 60. člen: »Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost in na katerih je z ustavo in zakonom določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, morajo sodišča v postopku zagotoviti enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v skladu z zakonom, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.«; 61. člen: »Če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik, se postopek vodi samo v jeziku teh strank. Če nastopata v postopku stranki, od katerih uporablja ena slovenski jezik, druga pa italijanski ali madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem in italijanskem ali madžarskem jeziku (v nadaljnjem besedilu: dvojezični postopek). Sodišče postopa enako tudi v primeru, če je vloga, s katero je sprožen postopek,

⁶² Zakon o državnem tožilstvu (Uradni list RS, št. 63/1994, ..., 57/2007).

⁶³ Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/1994, ..., 89/2008).

sestavljena v slovenskem jeziku, pa stranka pred začetkom postopka izjavi, da uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Ko sodišče po vlogi, s katero stranka sproži postopek, ali po izjavi stranke ugotovi, da je treba voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku ali dvojezični postopek, to zaznamuje v ustreznem vpisniku in na ovitku spisa ("It." oziroma "Ma.").

Če bi bilo po določbah zakona in sodnega reda potrebno voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, pa stranke izjavijo, naj se vodi postopek v slovenskem jeziku, se postopek vodi v slovenskem jeziku. Tako izjavo stranke je treba zapisniško ugotoviti.«; 62. člen: »Če se vodi postopek samo v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, ali če se vodi dvojezični postopek, se s strankami in drugimi udeleženci v postopku razpravlja v njihovem jeziku. Če posamezen udeleženec v postopku ne razume jezika, v katerem se vodi postopek, mu je potrebno zagotoviti ustno prevajanje tistega, kar on oziroma drugi govorijo, ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva.«; 63. člen: »Če se vodi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Če v tem postopku sodeluje udeleženec, ki ne zna italijanskega oziroma madžarskega jezika, se v zapisnik zapiše njegovo izpoved oziroma izjavo v uradnem jeziku, v katerem se vodi postopek.«; 64. člen: »Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpoved, izjavo idr. pa je treba sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma v italijanskem ali v madžarskem jeziku.«; 65. člen: »Sodne odločbe v postopku, ki se vodi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku in sodne odločbe v dvojezičnem postopku se izdajajo vedno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Odločbe v obeh jezikih so izvirne in se strankam dostavljajo v obeh jezikih.«.

66. člen: »Če je v postopku, ki se je vodil v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku ali v dvojezičnem postopku, vloženo redno ali izredno pravno sredstvo, sodišče prve stopnje pred predložitvijo spisa poskrbi za prevod pravnega sredstva in celotnega spisa v slovenski jezik. Višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije, ki odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajo svojo odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«; 67. člen: »Stroški, ki nastanejo zaradi postopka v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, to je zaradi dvojezičnega postopka, gredo v breme sredstev za delo sodišča in ne morejo bremeniti strank.«; 68. člen: »Ministrstvo, pristojno za pravosodje, skrbi za izobraževanje sodnikov in sodnega osebja za vodenje dvojezičnih postopkov. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni sodelavec, ki ima v Republiki Sloveniji pridobljen strokovni naslov ustrezne smeri iz italijanskega ali madžarskega jezika oziroma je končal enakovredno izobraževanje v tujini ali je pridobil javno veljavno listino za višjo raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa ali če je vpisan v seznam stalnih sodnih tolmačev za enega od obeh jezikov. Na sodiščih, kjer ni sodnikov, ki bi aktivno obvladali italijanski oziroma madžarski jezik, se dvojezični postopki vodijo s pomočjo sodnega tolmača. Za sodno osebje, ki sodeluje pri dvojezičnih postopkih, zadostuje, da je sodna oseba pridobila javno veljavno listino za osnovno raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa.«; 69. člen: »Dodatek za usposobljenost sodnikov in sodnega osebja za vodenje

dvojezičnih postopkov določi sodni svet.«; 101. člen (Oblika in oprema sodnih pisanj): »Sodišče mora pri vseh sodnih pisanjih paziti na obliko in čitljivost pisanj, besedilo sodnih pisanj pa mora biti razumljivo in pisano v slovenskem jeziku. Sodni red podrobneje določa, kdaj mora biti sodno pisanje napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁶⁴ v petem poglavju z naslovom »Poslovanje sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost.« V skladu z obstoječimi določili morajo sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost in na katerih je z ustavo in zakonom določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, v postopku zagotoviti enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v skladu z zakonom, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Postopek pred sodiščem se lahko vodi enojezično, če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik (postopek se lahko vodi samo v italijanskem oziroma madžarskem ali v slovenskem jeziku). Če posamezen udeleženec v postopku ne razume jezika, v katerem se vodi postopek, mu je potrebno zagotoviti ustno prevajanje tistega, kar on oziroma drugi govorijo, ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva. Če pa nastopata v postopku stranki, od katerih ena uporablja slovenski, druga pa italijanski jezik oziroma madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem in italijanskem ali madžarskem jeziku (dvojezični postopek). Sodišče postopa enako tudi v primeru, če je vloga, s katero je sprožen postopek, sestavljena v slovenskem jeziku, pa stranka pred začetkom postopka izjavi, da uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. V postopku se razpravlja s strankami v njihovem jeziku. Za pisanje zapisnika se uporablja enako načelo: če se vodi postopek v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpovedi pa je potrebno sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma italijanskem ali v madžarskem jeziku.

Sodne odločbe v postopku, ki se vodi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, in sodne odločbe v dvojezičnem postopku se torej izdajajo vedno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Odločbe v obeh jezikih so izvirne in se strankam dostavljajo v obeh jezikih. In nenazadnje, višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije morajo, ko odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajati svoje odločbe tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik. Vsi stroški, ki nastanejo zaradi dvojezičnega poslovanja, so breme sredstev za delo sodišč in ne morejo bremeniti strank. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni delavec, ki ima višjo raven znanja italijanskega oziroma madžarskega jezika. Določbe veljajo tudi za sodno osebje, ki sodeluje pri dvojezičnih postopkih. Usposobljenost za vodenje dvojezičnega postopka se nagrajuje s posebnim dodatkom.

Rabo jezika je mogoče najti tudi v nekaterih občinskih statutih (112. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine se vodijo kazenski in drugi postopki dvojezično v skladu z zakonom. Postopki, v katerih nastopa več strank obeh narodov, se vodijo v slovenskem oziroma italijanskem jeziku ali dvojezično.

⁶⁴ Sodni red (Uradni list RS, št. 17/1995 ... 16/2008).

Državni organi, organi občinske uprave in drugi organi občine, sodišča in drugi nosilci javnih pooblastil, ki izdajajo pravne in druge akte v zakonito določenih postopkih, morajo te akte izdajati občanom italijanske narodne skupnosti v obeh jezikih, drugim občanom pa, če to zahtevajo. V primerih iz prejšnjega odstavka se oba akta štejeta za izvornik.«⁶⁵

9. člen – SODNE OBLASTI **MADŽARSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za madžarski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

- odstavek 1 a, b, c, d,
- odstavek 2 a.

Po podatkih Okrajnega sodišča v Lendavi (narodnostno mešano področje) sta na Okrajnem sodišču v Lendavi od leta 2007 zaposlena dva sodnika, in sicer sodnik in predsednica sodišča, ki obvladata aktivno madžarski jezik, s tem, da ima predsednica tudi opravljen izpit o aktivnem znanju madžarskega jezika in lahko vodi postopke v madžarskem jeziku, prav tako obvlada madžarski jezik na tamkajšnjem sodišču tudi sodno osebje. Tako je bilo v času od leta 1999 do 2008 izdanih v madžarskem jeziku 565 sodnih odločb in 545 narokov. Pri Okrajnem sodišču v Lendavi je zaposlena tolmačka za madžarski jezik, s pomočjo katere se vodijo postopki in izdajajo sodne odločbe.

Raba jezika narodnih skupnosti v poslovanju sodnih ustanov v Sloveniji je jasno zapisana v Zakonu o sodiščih (Uradni list RS, št. 19/1994 ... 45/2008) v 5. členu, ki določa, da: »Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost, sodišča poslujejo tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Kadar sodišče višje stopnje odloča o pravnih sredstvih v zadevah, v katerih je sodišče nižje stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izda odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«

Določila o rabi jezika je mogoče najti v Zakonu o pravdnem postopku (104. člen: »Stranke in drugi udeleženci v postopku vlagajo sodišču tožbe, pritožbe in druge vloge v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti, ki je pri sodišču v uradni rabi.«)⁶⁶ in Zakonu o notariatu (13. člen: »Na območjih, kjer je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina, se sestavlja notarske listine, če stranka uporablja italijanski ali madžarski jezik, v obeh uradnih jezikih.«)⁶⁷ Takšno notarsko listino lahko stranki brez prevoda predložita sodišču, kjer je v uradni rabi italijanski oz. madžarski jezik. Stranke se v postopku lahko sklicujejo tudi na tuje javne listine. Zakon o pravdnem postopku (Uradni list RS, št. 36/2004) v 225. členu določa, da imajo tuje javne listine, ki so po predpisih overjene, ob vzajemnosti enako dokazno moč kot domače javne listine, razen če ni z mednarodno pogodbo drugače določeno. Tuje javne listine, ki so sestavljene v italijanskem ali

⁶⁵ Statut mestne občine Koper (Uradni list RS, št. 40/2000).

⁶⁶ Zakon o pravdnem postopku (Uradni list RS, št. 26/1999, ..., 45/2008 - ZArbit).

⁶⁷ Zakon o notariatu (Uradni list RS, št. 13/1994, ..., 45/2008).

madžarskem jeziku, se lahko brez prevoda v slovenski jezik predloži sodišču, ki deluje na območju, kjer živita narodni skupnosti.

Določila o rabi jezika je mogoče najti tudi v Zakonu o državnem tožilstvu (6. člen: »Državna tožilstva poslujejo v slovenskem jeziku. Na območjih, kjer živita avtohtoni narodni italijanska in madžarska narodna skupnost, poslujejo državna tožilstva tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če teče postopek pred sodiščem ali drugim državnim organom v tem jeziku ali če stranka, ki živi na tem območju, v občevanju z državnim tožilstvom uporablja ta jezik.«)⁶⁸ in Zakonu o kazenskem postopku (4. člen: »(1) Oseba, ki ji je vzeta prostost, mora biti v maternem jeziku ali jeziku, ki ga razume, takoj obveščena o razlogih za odvzem prostosti. Takoj mora biti poučena, da ni dolžna ničesar izjaviti, da ima pravico do takojšnje pravne pomoči zagovornika, ki si ga svobodno izbere, in o tem, da je pristojni organ na njeno zahtevo dolžan o odvzemu prostosti obvestiti njene najbližje.«; 6. člen: »(1) Če je pri sodišču v skladu z ustavo v uradni rabi tudi jezik italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko na način, določen z zakonom, kazenski postopek teče tudi v jeziku te narodne skupnosti.«; 7. člen: »(2) Na območjih, kjer živijo pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti, lahko pripadniki teh narodnih skupnosti podajajo vloge v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če je pri sodišču jezik te narodne skupnosti v uradni rabi.«; 9. člen: »(2) Sodišče, pri katerem je v uradni rabi tudi italijanski oziroma madžarski jezik, vroča vabila tudi v tem jeziku, odločbe in druga pisanja pa v tem jeziku le, kadar sodišče vodi postopek v obeh uradnih jezikih. Udeleženci v postopku se lahko odpovejo pravici do vročanja odločb in drugih pisanj v madžarskem in italijanskem jeziku. Odpoved je treba zapisati v zapisnik.« »(3) Osebi, ki ji je vzeta prostost, se vroči tudi prevod pisanj iz prvega odstavka tega člena v jeziku, ki ga uporablja v postopku, če se po drugem odstavku prejšnjega člena tega zakona ni odpovedala pravici do prevajanja.«; 92. člen: »(5) Stroški za prevajanje v slovenski, italijanski ali madžarski jezik, ki nastanejo z uporabo določb ustave in tega zakona o pravici pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti do uporabe svojega jezika, se ne zaračunajo tistim, ki so po določbah tega zakona dolžni povrniti stroške kazenskega postopka.«)⁶⁹.

Pri tem je potrebno omeniti še določbe o poslovanju sodišč na narodnostno mešanih območjih. To poslovanje v Republiki Sloveniji določa Sodni red (30. člen: »Na dvojezičnih območjih so vsi navedeni napisi tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 60. člen: »Na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost in na katerih je z ustavo in zakonom določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, morajo sodišča v postopku zagotoviti enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v skladu z zakonom, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik.«; 61. člen: »Če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik, se postopek vodi samo v jeziku teh strank. Če nastopata v postopku stranki, od katerih uporablja ena slovenski jezik, druga pa italijanski ali madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem in italijanskem ali madžarskem jeziku (v nadaljnjem besedilu: dvojezični postopek). Sodišče postopa enako tudi v primeru, če je vloga, s katero je sprožen postopek,

⁶⁸ Zakon o državnem tožilstvu (Uradni list RS, št. 63/1994, ..., 57/2007).

⁶⁹ Zakon o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 63/1994, ..., 89/2008).

sestavljena v slovenskem jeziku, pa stranka pred začetkom postopka izjavi, da uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Ko sodišče po vlogi, s katero stranka sproži postopek, ali po izjavi stranke ugotovi, da je treba voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku ali dvojezični postopek, to zaznamuje v ustreznem vpisniku in na ovitku spisa ("It." oziroma "Ma.").

Če bi bilo po določbah zakona in sodnega reda potrebno voditi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, pa stranke izjavijo, naj se vodi postopek v slovenskem jeziku, se postopek vodi v slovenskem jeziku. Tako izjavo stranke je treba zapisniško ugotoviti.«; 62. člen: »Če se vodi postopek samo v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, ali če se vodi dvojezični postopek, se s strankami in drugimi udeleženci v postopku razpravlja v njihovem jeziku. Če posamezen udeleženec v postopku ne razume jezika, v katerem se vodi postopek, mu je potrebno zagotoviti ustno prevajanje tistega, kar on oziroma drugi govorijo, ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva.«; 63. člen: »Če se vodi postopek v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Če v tem postopku sodeluje udeleženec, ki ne zna italijanskega oziroma madžarskega jezika, se v zapisnik zapiše njegovo izpoved oziroma izjavo v uradnem jeziku, v katerem se vodi postopek.«; 64. člen: »Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpoved, izjavo idr. pa je treba sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma v italijanskem ali v madžarskem jeziku.«; 65. člen: »Sodne odločbe v postopku, ki se vodi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku in sodne odločbe v dvojezičnem postopku se izdajajo vedno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Odločbe v obeh jezikih so izvirne in se strankam dostavljajo v obeh jezikih.«.

66. člen: »Če je v postopku, ki se je vodil v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku ali v dvojezičnem postopku, vloženo redno ali izredno pravno sredstvo, sodišče prve stopnje pred predložitvijo spisa poskrbi za prevod pravnega sredstva in celotnega spisa v slovenski jezik. Višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije, ki odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajo svojo odločbo tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik.«; 67. člen: »Stroški, ki nastanejo zaradi postopka v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, to je zaradi dvojezičnega postopka, gredo v breme sredstev za delo sodišča in ne morejo bremeniti strank.«; 68. člen: »Ministrstvo, pristojno za pravosodje, skrbi za izobraževanje sodnikov in sodnega osebja za vodenje dvojezičnih postopkov. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni sodelavec, ki ima v Republiki Sloveniji pridobljen strokovni naslov ustrezne smeri iz italijanskega ali madžarskega jezika oziroma je končal enakovredno izobraževanje v tujini ali je pridobil javno veljavno listino za višjo raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa ali če je vpisan v seznam stalnih sodnih tolmačev za enega od obeh jezikov. Na sodiščih, kjer ni sodnikov, ki bi aktivno obvladali italijanski oziroma madžarski jezik, se dvojezični postopki vodijo s pomočjo sodnega tolmača. Za sodno osebje, ki sodeluje pri dvojezičnih postopkih, zadostuje, da je sodna oseba pridobila javno veljavno listino za osnovno raven znanja italijanskega ali madžarskega jezika na podlagi javno veljavnega izobraževalnega programa.«; 69. člen: »Dodatek za usposobljenost sodnikov in sodnega osebja za vodenje

dvojezičnih postopkov določi sodni svet.«; 101. člen (Oblika in oprema sodnih pisanj): »Sodišče mora pri vseh sodnih pisanjih paziti na obliko in čitljivost pisanj, besedilo sodnih pisanj pa mora biti razumljivo in pisano v slovenskem jeziku. Sodni red podrobneje določa, kdaj mora biti sodno pisanje napisano tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁷⁰ v petem poglavju z naslovom »Poslovanje sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost.« V skladu z obstoječimi določili morajo sodišča na območjih, kjer živita avtohtoni italijanska in madžarska narodna skupnost in na katerih je z ustavo in zakonom določena enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika, v postopku zagotoviti enakopravnost italijanskega oziroma madžarskega jezika v skladu z zakonom, če stranka, ki živi na tem območju, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Postopek pred sodiščem se lahko vodi enojezično, če nastopa v postopku samo ena stranka ali če obe stranki v postopku uporabljata isti jezik (postopek se lahko vodi samo v italijanskem oziroma madžarskem ali v slovenskem jeziku). Če posamezen udeleženec v postopku ne razume jezika, v katerem se vodi postopek, mu je potrebno zagotoviti ustno prevajanje tistega, kar on oziroma drugi govorijo, ter listin in drugega pisnega dokaznega gradiva. Če pa nastopata v postopku stranki, od katerih ena uporablja slovenski, druga pa italijanski jezik oziroma madžarski jezik, se vodi postopek v slovenskem in italijanskem ali madžarskem jeziku (dvojezični postopek). Sodišče postopa enako tudi v primeru, če je vloga, s katero je sprožen postopek, sestavljena v slovenskem jeziku, pa stranka pred začetkom postopka izjavi, da uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. V postopku se razpravlja s strankami v njihovem jeziku. Za pisanje zapisnika se uporablja enako načelo: če se vodi postopek v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku, se piše zapisnik v tem jeziku. Zapisniki v dvojezičnem postopku se pišejo v tistem jeziku, ki ga stranke in drugi udeleženci v postopku uporabljajo. Vsako navedbo, izpovedi pa je potrebno sproti prevesti in zapisati v slovenskem oziroma italijanskem ali v madžarskem jeziku.

Sodne odločbe v postopku, ki se vodi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, in sodne odločbe v dvojezičnem postopku se torej izdajajo vedno v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Odločbe v obeh jezikih so izvirne in se strankam dostavljajo v obeh jezikih. In nenazadnje, višja sodišča in Vrhovno sodišče Republike Slovenije morajo, ko odločajo o rednih ali izrednih pravnih sredstvih, v katerih je sodišče prve stopnje vodilo postopek tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, izdajati svoje odločbe tudi v prevodu v italijanski oziroma madžarski jezik. Vsi stroški, ki nastanejo zaradi dvojezičnega poslovanja, so breme sredstev za delo sodišč in ne morejo bremeniti strank. Dvojezični postopek lahko vodi le sodnik oziroma strokovni delavec, ki ima višjo raven znanja italijanskega oziroma madžarskega jezika. Določbe veljajo tudi za sodno osebje, ki sodeluje pri dvojezičnih postopkih. Usposobljenost za vodenje dvojezičnega postopka se nagrajuje s posebnim dodatkom.

Rabo jezika je mogoče najti tudi v nekaterih občinskih statutih (69. člen: »Na narodnostno mešanem območju občine je uradni jezik slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodne skupnosti je zagotovljena uporaba maternega jezika v javnem in družbenem življenju.« 70.

⁷⁰ Sodni red (Uradni list RS, št. 17/1995 ... 16/2008).

člen: »Organi občine in vse javne službe poslujejo na narodnostno mešanem območju občine v slovenskem in madžarskem jeziku. Pri svojem delu so dolžni upoštevati uradne priimke in imena pripadnikov madžarske narodne skupnosti. Organi občine, državni organi, javna podjetja in ustanove uporabljajo na narodnostno mešanem območju dvojezične napise, pečate, žige, tiskovine in druge obrazce, v skladu z zakonom.«⁷¹.

10. člen: UPRAVNI ORGANI IN JAVNE SLUŽBE **ITALIJANSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za italijanski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a (i), b, c,
odstavek 2,
odstavek 3 a,
odstavek 4,
odstavek 5.

Republika Slovenija je za izpolnjevanje sprejetih obveznosti sprejela naslednjo strukturo.

Dvojezični napisi

Prvi (vidni) indikator uresničevanja pravic do svobodne rabe jezika predstavljajo določila o vidni dvojezičnosti v toponomastiki, napisnih tablah, razglasih, obvestilih, opozorilih itd. Vidna dvojezičnost se na narodnostno mešanem ozemlju izvaja brez številčnih omejitev na podlagi zakonodaje (9. člen: »(3) Ime naselja mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena naselij določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 20. člen: »(5) Ime ulice mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena ulic določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«)⁷² ter občinskih aktov; npr. Statut Mestne občine Koper: Odlok o javnem izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju (Primorske novice, Uradne objave št. 22/1998), četrti odstavek 6. člena: »vsi napisi na kašipotih in kašipotnih tablah, na dopolnilnih tablah prometnih znakov, na usmerjevalnih napisih, na uradnih oznakah ulic, na postajah in postajališčih javnega potniškega prometa (avtobusnega, taxi, železniškega, pomorskega in drugo) in v prevoznih sredstvih javnega mestnega potniškega prometa, razen imen naselij in drugih geografskih pojmov, ki niso na narodnostno mešanem območju.«); Občina Izola: Odlok o izvajanju dvojezičnosti na narodnostno mešanem območju v občini Izola (Primorske novice, Uradne objave, št. 3/2001), četrti odstavek 6. člena: »vsi napisi na kašipotih in kašipotnih tablah, na dopolnilnih tablah prometnih znakov, na usmerjevalnih napisih, na uradnih oznakah ulic, na postajah in postajališčih javnega potniškega prometa (avtobusnega, taxi, železniškega, pomorskega in

⁷¹ Statut občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999).

⁷² Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/2008).

drugo) in v prevoznih sredstvih javnega mestnega potniškega prometa, razen imen naselij in drugih geografskih pojmov, ki niso na narodnostno mešanem območju.«.

V Republiki Sloveniji je oblikovano sodelovanje pripadnikov narodnih skupnosti pri dvojezičnem poimenovanju naselij in ulic preko sodelovanja vseh prebivalcev v procesu določanja območij naselij in imen naselij ter imenovanju ulic oziroma preimenovanju naselij in ulic. Pred spremembami imen se opravi predhodno posvetovanje z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo (3. člen: »(1) Pri določanju območij naselij in imen naselij ter imenovanju ulic oziroma preimenovanju naselij in ulic je potrebno opraviti predhodno posvetovanje z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo.«; 9. člen: »(3) Ime naselja mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena naselij določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 20. člen: »(5) Ime ulice mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena ulic določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«)⁷³.

Kar je posebej zanimivo in pomembno v procesu odločanja o dvojezičnem poimenovanju naselij in ulic v Republiki Sloveniji, je to, da pri tem še dodatno sodelujejo pripadniki narodnih skupnosti poleg že zagotavljenega splošnega predhodnega posvetovanja z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo (17. člen: »(4) Pred odločanjem o odloku o določitvi imena naselja na narodnostno mešanih območjih morajo udeležene občine pridobiti soglasje pristojne samoupravne narodne skupnosti. Pristojna samoupravna narodna skupnost da soglasje prek članov občinskega sveta – predstavnikov narodne skupnosti.«)⁷⁴.

Raba jezika narodnih manjšin v državni administraciji in v izvoljenih organih

Ustava Republike Slovenije v 11. členu⁷⁵ določa uradne jezike v Republiki Sloveniji. Slovenski jezik je po tej določbi uradni jezik. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. V ustavi in zakonodaji Republike Slovenije raba jezika italijanske ali madžarske narodnosti na mešanih območjih ni omejena s številčno klavzulo oziroma številom pripadnikov narodnih skupnosti.

Nadalje se raba jezika nanaša na pravico, da pripadniki manjšin lahko uporabljajo lasten jezik v ustni ali pisni obliki, v odnosih z administrativnimi organi, sodnimi oblastmi ter drugimi javnimi institucijami in da dobivajo ustrezne odgovore v jeziku manjšine. Resnično veljavo pa dobi jezik narodne manjšine tedaj, ko ga povzdignemo v status uradnega jezika. Takšno rešitev pozna slovenska ustava. V

⁷³ Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/2008).

⁷⁴ Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/2008).

⁷⁵ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, ..., 68/2006).

luči sodobnih in splošnih pravnih ureditev evropskih držav so zelo redki primeri, ko uveljavljanje sklopa posebnih pravic manjšin (ali nekaterih pravic iz tega sklopa) ni zamejeno s številčno klavzulo, kot je določeno v slovenski ureditvi (64. člen slovenske ustave).

Raba jezika narodnih manjšin v administrativnih - upravnih postopkih je še dodatno in izrecno urejena z Zakonom o splošnem upravnem postopku,⁷⁶ ki v IV. poglavju v 62. členu ureja jezik v postopku odločanja o upravnih zadevah strank, občanov ali državljanov s področja upravnega prava. Na podlagi tega zakona morajo postopati vsi državni organi, nosilci javnih pooblastil v procesu izvajanja državnih upravnih nalog in organi lokalnih samoupravnih skupnosti – občin.

Uradni jezik, v katerem se vodi upravni postopek, je slovenščina. V slovenščini se vlagajo vloge, pišejo odločbe, sklepi, zapisniki, uradni zaznamki in vsa druga uradna pisanja ter vsa preostala dejanja. Na območjih lokalnih skupnosti - občin, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, upravni postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti, če stranka v tem jeziku vloži zahtevo, na podlagi katere se postopek začne oziroma, če stranka to zahteva kadarkoli med postopkom. Kadar so v postopku udeležene različne stranke, oziroma so samo nekatere izmed njih pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti, postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti.

Pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti imajo v postopku pred organi izven območja, na katerem sta uradna jezika tudi italijanski in madžarski jezik, pravico uporabljati svoj jezik.⁷⁷

V Sloveniji se na ravni dekoncentriranih državnih upravnih organov, ki poslujejo na narodnostno mešanih območjih, zagotavljajo, sestavljajo in izpisujejo vsi obrazci, odtisnejo prejemne stampiljke in žigi ter izdajajo dokumenti iz uradnih evidenc tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Vse sestavine uradnih dokumentov so natisnjene tudi v enem od obeh jezikov ustrezne narodnosti, če se uporabljajo na območjih, na katerih živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti.

Na področju elektronskega poslovanja se zagotavljajo v obeh jezikih narodnosti tudi elektronski obrazci za oddajo vlog preko spleta.

V okvir pravic do rabe jezika in ob sočasnem uresničevanju obveznosti do ohranjanja njihovih narodnih značilnosti spada še izjemno pomembno vprašanje o rabi osebnih imen in primkov v izvorni obliki oziroma, bolje rečeno, v maternem jeziku (5. člen: »Osebno ime pripadnika oziroma pripadnice italijanske ali madžarske narodne skupnosti se vpiše v matični register v italijanski oziroma madžarski pisavi in obliki, če se pripadnik narodne skupnosti ne opredeli drugače.«)⁷⁸.

⁷⁶ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/2006 – UPB, 105/2006, 126/2007, 65/2008).

⁷⁷ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/2006 – UPB, 105/2006, 126/2007, 65/2008).

⁷⁸ Zakon o osebnem imenu (Uradni list RS, št. 20/2006).

Za sistem državnih organov in nosilcev javnih pooblastil, ki za prenesene državne upravne naloge vstopajo v enaka razmerja kot državni organi, velja še dodatna ureditev z Zakonom o državni upravi.⁷⁹ Ta zakon v 4. členu deloma ponavlja ustavno besedilo in ga nadgrajuje. Uradni jezik v državni upravi je po tej določbi slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje tudi v jeziku narodne skupnosti. Kadar stranka v postopku uporablja jezik narodne skupnosti, uprava vodi postopek v jeziku narodne skupnosti in izdaja pravne in druge akte v postopku v slovenščini in jeziku narodne skupnosti. Pred začetkom postopka mora organ seznaniti stranko s to pravico. V primerih, ko je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti drugostopni akt izdelan v istem jeziku.

V povezavi z ureditvijo celotnega sistema državne uprave in administrativnega upravnega postopka je še pravna ter dejanska ureditev uslužbenskih razmerij z Zakonom o javnih uslužbencih,⁸⁰ ki so najpomembnejši človeški element v neposrednih ali posrednih stikih s pripadniki italijanske ter madžarske narodnosti na kraju samem oziroma pri poslovanju.

Zakon o javnih uslužbencih⁸¹ za zagotovitev kakovostnega poslovanja s pripadniki narodnosti v 17. členu vsebuje posebno normo, ki določa pogoj za zasedbo nekaterih delovnih mest (17. člen: »Za delovna mesta javnih uslužbencev, ki morajo na podlagi zakona kot uradni jezik uporabljati tudi jezik narodne skupnosti, se kot pogoj določi tudi znanje tega jezika«). Navedena določba pomeni, da je potrebno v posamezni sistemizaciji⁸² delovnih mest upravnega organa kot poseben pogoj za zasedbo delovnih mest (imenovanje v naziv, sklenitev pogodbe o zaposlitvi) v organih, ki delujejo na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, določiti delovna mesta, na katerih se kot pogoj navede tudi znanje italijanščine oziroma madžarščine, ki štejeta kot uradni jezik, in uprava na teh območjih posluje v enem od obeh jezikov narodnih skupnosti. Ustrezna določitev znanja jezika narodnih skupnosti je pomembna zaradi dejstva, ker javnim uslužbencem na takih delovnih mestih v skladu s peto alinejo prvega odstavka 23. člena in v skladu z 28. členom Zakona o sistemu plač v javnem sektorju (v nadaljevanju ZSPJS)⁸³ pripada dodatek za dvojezičnost, in sicer druga alineja drugega odstavka 28. člena ZSPJS⁸⁴ določa dodatek v višini od 3 do 6 %. Višino dodatka v skladu s tretjim odstavkom 28. člena ZSPJS⁸⁵ določi predstojnik na osnovi zahtevane stopnje znanja jezika narodne skupnosti ter dejanske uporabe jezika narodne skupnosti pri

⁷⁹ Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št. 113/2005 – UPB in 126/2007).

⁸⁰ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

⁸¹ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

⁸² Sistemizacija delovnih mest upravnega organa je zakoniti akt v obliki nabora delovnih mest z opisom pogojev za zasedbo in nalog delovnega mesta ter plačnim razredom.

⁸³ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

⁸⁴ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

⁸⁵ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

opravljanju dela. Ta dodatek pomeni sočasno vzpodbudo za učenje in dodatno usposabljanje v znanju jezika narodnosti.

Glede na to, da je v skladu z zakonom znanje jezika narodne skupnosti pogoj za zasedbo delovnega mesta, mora javni uslužbenec izkazati izpolnjevanje tega pogoja. Preverjanje izpolnjevanja tega pogoja je v skladu s tretjim odstavkom 61. člena Zakona o javnih uslužbencih⁸⁶ možno na podlagi predložene dokumentacije oziroma na podlagi ustnega preizkusa, ki ga opravi oseba, ki je kvalificirana za presojo znanja jezika narodne skupnosti (profesor italijanskega ali madžarskega jezika, sodni tolmač za navedena jezika ali prevajalec), ali kako drugače.

Na podlagi dokumentacije se presoja izpolnjevanje tega pogoja:

1. Za osnovno raven znanja jezika narodne skupnosti: zaključena osnovnošolska obveznost na dvojezični osnovni šoli; končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski, pri čemer oseba predhodno ni končala dvojezične osnovne šole; opravljen izpit iz italijanskega ali madžarskega jezika na dodiplomskem ali podiplomskem študiju; potrdilo o jezikovnem usposabljanju pri ustrezni organizaciji v trajanju najmanj 300 ur; potrdilo o uspešno opravljenem izpitu na osnovni ravni znanja jezika narodne skupnosti.

2. Za višjo raven znanja jezika narodne skupnosti: zaključena osnovnošolska obveznost na dvojezični osnovni šoli in končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski; končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski, pri čemer oseba predhodno ni končala dvojezične osnovne šole, in izpit na dodiplomskem ali podiplomskem študiju iz enega izmed teh jezikov; zaključen dodiplomski študij enega izmed jezikov narodne skupnosti; šolanje v drugi državi, kjer je eden izmed jezikov narodne skupnosti materni jezik; certifikat oziroma potrdilo o višji ravni znanja jezika narodne skupnosti.

Z javnim uslužbencem na narodnostno mešanem območju ne more biti izvedena razporeditev, opravljeno imenovanje v naziv oziroma sklenjena pogodba o zaposlitvi za delovno mesto, za katero ne izpolnjuje pogoja znanja jezika narodnosti na nivoju osnovne ali višje ravni, ki je določena⁸⁷ z aktom o sistemizaciji organa državne uprave.

Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ, pristojen za sistem javnih uslužbencev, in inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

Še dodatno in na določen način so urejene posebne pravice rabe jezika manjšin v zakonodajnih organih države in predstavniških organih lokalnih skupnosti – občin; gre za pravice poslancev narodnih skupnosti do uporabe njihovega jezika v Državnem zboru in svetnikov, predstavnikov narodnosti v občinskih svetih. V

⁸⁶ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

⁸⁷ Sistemizacija delovnih mest upravnega organa je zakoniti akt v obliki nabora delovnih mest z opisom pogojev za zasedbo in nalog delovnega mesta ter plačnim razredom.

skladu s poslovnikom Državnega zbora (drugi odstavek 4. člena) imata poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku. Njuni govori in vloge se prevajajo v slovenski jezik.⁸⁸ Določbe o rabi italijanskega oziroma madžarskega jezika pri delovanju občinske uprave je mogoče najti tudi v statutih oziroma poslovnikih občinskih svetov v narodnostno mešanih občinah (4. člen: »Občinski svet posluje v slovenskem, v slovenskem in italijanskem jeziku – dvojezično pa skladno z določbami statuta. Člani sveta - pripadniki italijanske narodne skupnosti imajo pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem jeziku.«)⁸⁹.

Dvojezični dokumenti

Raba jezika narodnih skupnosti je zagotovljena tudi v nekaterih drugih pomembnih zakonih: v Zakonu o matičnem registru (peti odstavek 23. člena)⁹⁰, Zakonu o osebni izkaznici (6. člen)⁹¹ in Zakonu o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (prvi odstavek 13. člena)⁹². Dvojezični dokumenti so obvezni za vse prebivalce narodnostno mešanega ozemlja ne glede na njihovo narodnostno pripadnost. Poleg osebne izkaznice (obrazec je trojezičen: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina) in potnega lista (listina je štirijezična: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina/francoščina) ter vozniškega in prometnega dovoljenja so to še orožni list ter kartice zdravstvenega zavarovanja.

K dvojezičnemu poslovanju spada še določilo Zakona o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS, št. 66/2000 in 26/2001), ki pravi, da mora biti »na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, imenovano ustrezno število članov območnih popisnih komisij, območnih inštruktorjev in popisovalcev tudi izmed predstavnikov samoupravnih narodnih skupnosti, ki jih predlaga narodna skupnost, z znanjem italijanskega oziroma madžarskega jezika. Za popisovanje na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, mora biti zagotovljeno ustrezno število popisnih vprašalnikov v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁹³.

Dvojezično poslovanje v občinskih upravah

Rabo jezika narodnih skupnosti na občinski ravni je mogoče obravnavati z različnih zornih kotov. Lahko jo obravnavamo kot problem dvojezičnih napisov, kot način dvojezičnega poslovanja občinskih uprav v narodnostno mešanih občinah; dalje, kot pravico izvoljenih predstavnikov narodnih manjšin do rabe lastnega jezika v občinskih svetih, komisijah in odborih; in nenazadnje kot pravico

⁸⁸ Poslovnik državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/2007 - UPB).

⁸⁹ Poslovnik občinskega sveta Mestne občine Koper (Primorske novice, Uradne objave, št. 16/1995, 40/2003, Uradni list RS, št. 90/2005, 67/2006, 39/2008).

⁹⁰ Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 59/2006-UPB1).

⁹¹ Zakon o osebni izkaznici (Uradni list RS, št. 71/2008-UPB2).

⁹² Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 3/2006-UPB1, 44/2008).

⁹³ Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS, št. 66/2000 in 26/2001), 21. člen.

pripadnikov narodnih manjšin do rabe maternega jezika v organih krajevne skupnosti. Določbe o rabi jezika narodnih skupnosti na navedenih področjih je mogoče najti v vseh že navedenih občinskih statutih in/ali poslovnih občinskih svetov ter v ustreznih občinskih odlokih; za primer navajamo določbe iz statuta občine Koper, kjer opredeljuje posebne pravice pripadnikov italijanske narodne skupnosti. V 107. členu je določeno: »Občanom italijanske narodne skupnosti je zagotovljena svobodna uporaba italijanskega jezika v občinskem svetu in drugih organih občine ter nasploh v javnem življenju, pri upravljanju samoupravnih, javnih in drugih funkcij in pooblastil ter pri uveljavljanju zakonitih pravic in pravnih koristi.« Nadalje v 108. členu: »Državni organi, organi občinske uprave in drugi organi občine in drugih samoupravnih lokalnih skupnosti, javna podjetja in javni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki opravljajo javno dejavnost na narodnostno mešanem območju, so dolžni: na vlogo, ki jo vloži občan v italijanskem jeziku, odgovoriti dvojezično in tako tudi poslovati; pri poslovanju s strankami upoštevati in uporabljati izvirne priimke in imena pripadnikov italijanske narodne skupnosti in na narodnostno mešanem območju pri svojem delu uporabljati dvojezične obrazce.« V 115. členu pa je določeno »Na proslavah, zborovanjih in drugih javnih manifestacijah na narodnostno mešanem območju, ki so namenjena vsem občanom, se morata uporabljati oba jezika. Napovedovanje in druga javna obvestila na narodnostno mešanem območju se morajo opraviti v obeh jezikih.«

Dvojezično poslovanje je povezano z dodatnimi finančnimi sredstvi, ki jih zagotavlja državni proračun za uresničevanje pravic narodnih skupnosti in romske skupnosti (prvi odstavek 20. člena).⁹⁴

10. člen: UPRAVNI ORGANI IN JAVNE SLUŽBE **MADŽARSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za madžarski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a (i), b, c,
odstavek 2,
odstavek 3 a,
odstavek 4,
odstavek 5.

Republika Slovenija je za izpolnjevanje sprejetih obveznosti sprejela naslednjo strukturo.

Dvojezični napisi

Prvi (vidni) indikator uresničevanja pravic do svobodne rabe jezika predstavljajo določila o vidni dvojezičnosti v toponomastiki, napisnih tablah, razglasih, obvestilih, opozorilih itd. Vidna dvojezičnost se na narodnostno mešanem ozemlju izvaja brez številčnih omejitev na podlagi zakonodaje (9. člen: »(3) Ime naselja mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega

⁹⁴ Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/2006, 57/2008).

jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena naselij določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 20. člen: »(5) Ime ulice mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena ulic določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁹⁵ ter občinskih aktov; npr. Statut Občine Lendava (Uradni list RS, št. 26/1999, 119/2000, 69/2002), 71. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisne table z označbo krajev, ulic, razglasov, obvestil in opozoril ter drugih javnih napisov, dvojezične. Dvojezične napisne table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven videz obeh jezikov.«; Statut Občine Moravske Toplice (Uradni list RS, št. 11/1999), 89. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisne table z označbo krajev, ulic, razglasov, obvestil in opozoril ter drugih javnih napisov, dvojezične. Dvojezične napisne table morajo imeti na tem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven videz obeh jezikov.«; Statut Občine Šalovci (Uradni list RS, št. 13/1999), 68. člen: (Posebne pravice pripadnikov madžarske narodne skupnosti) »Na narodnostno mešanem območju so napisne table z označbo krajev, ulic ter razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisne table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven zunanji videz uporabe obeh jezikov.«; Statut Občine Hodoš (Uradni list RS, št. 136/2006), 67. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisne table z označbo krajev, ulic ter razglasi, obvestila, opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisne table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven zunanji videz uporabe obeh jezikov.«; Statut Občine Dobrovnik (Uradni list RS, št. 35/2007), 84. člen: »Na narodnostno mešanem območju so napisne table z označbo krajev, ulic ter razglasi, obvestila in opozorila ter drugi javni napisi dvojezični. Dvojezične napisne table morajo imeti na narodnostno mešanem območju vsi občinski in državni organi, podjetja, gospodarske organizacije, zasebniki, javni zavodi, društva ter druge organizacije in skupnosti. Dvojezični napisi morajo zagotoviti enakopraven zunanji videz uporabe obeh jezikov.«

V Republiki Sloveniji je oblikovano sodelovanje pripadnikov narodnih skupnosti pri dvojezičnem poimenovanju naselij in ulic preko sodelovanja vseh prebivalcev v procesu določanja območij, naselij in imen naselij ter imenovanju ulic oziroma preimenovanju naselij in ulic. Pred spremembami imen se opravi predhodno posvetovanje z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo (3. člen: »(1) Pri določanju območij naselij in imen naselij ter imenovanju ulic oziroma preimenovanju naselij in ulic je potrebno opraviti predhodno posvetovanje z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo.«; 9. člen: »(3) Ime naselja

⁹⁵ Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/08).

mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena naselij določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«; 20. člen: »(5) Ime ulice mora biti v slovenskem jeziku. Na območjih občin, kjer sta poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, se imena ulic določijo v slovenskem in italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«⁹⁶.

Kar je posebej zanimivo in pomembno v procesu odločanja o dvojezičnem poimenovanju naselij in ulic v Republiki Sloveniji, je to, da pri tem še dodatno sodelujejo pripadniki narodnih skupnosti poleg že zagotovljenega splošnega predhodnega posvetovanja z osebami z območja, na katero se spremembe nanašajo (17. člen: »(4) Pred odločanjem o odloku o določitvi imena naselja na narodnostno mešanih območjih morajo udeležene občine pridobiti soglasje pristojne samoupravne narodne skupnosti. Pristojna samoupravna narodna skupnost da soglasje prek članov občinskega sveta – predstavnikov narodne skupnosti.«)⁹⁷.

Raba jezika narodnih manjšin v državni administraciji in v izvoljenih organih

Ustava Republike Slovenije v 11. členu⁹⁸ določa uradne jezike v Republiki Sloveniji. Slovenski jezik je po tej določbi uradni jezik. Na območjih občin, v katerih živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, je uradni jezik tudi italijanščina ali madžarščina. V ustavi in zakonodaji Republike Slovenije raba italijanskega ali madžarskega jezika na narodnostno mešanih območjih ni omejena s številčno klavzulo oziroma številom pripadnikov narodnih skupnosti.

Nadalje se raba jezika nanaša na pravico, da pripadniki manjšin lahko uporabljajo lasten jezik v ustni ali pisni obliki, v odnosih z administrativnimi organi, sodnimi oblastmi ter drugimi javnimi institucijami in da dobivajo ustrezne odgovore v jeziku manjšine. Resnično veljavo pa dobi jezik narodne manjšine tedaj, ko ga povzdignemo v status uradnega jezika. Takšno rešitev pozna slovenska ustava. V luči sodobnih in splošnih pravnih ureditev evropskih držav so zelo redki primeri, ko uveljavljanje sklopa posebnih pravic manjšin (ali nekaterih pravic iz tega sklopa) ni zamejeno s številčno klavzulo, kot je določeno v slovenski ureditvi (64. člen slovenske ustave).

Raba jezika narodnih manjšin v administrativnih - upravnih postopkih je še dodatno in izrecno urejena z Zakonom o splošnem upravnem postopku,⁹⁹ ki v IV. poglavju v 62. členu ureja jezik v postopku odločanja o upravnih zadevah strank, občanov ali državljanov s področja upravnega prava. Na podlagi tega zakona

⁹⁶ Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/2008).

⁹⁷ Zakon o določanju območij ter o imenovanju in označevanju naselij, ulic in stavb (Uradni list RS, št. 25/2008).

⁹⁸ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, ..., 68/2006).

⁹⁹ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/2006 – UPB, 105/2006, 126/2007, 65/2008).

morajo postopati vsi državni organi, nosilci javnih pooblastil v procesu izvajanja državnih upravnih nalog in organi lokalnih samoupravnih skupnosti – občin. Uradni jezik, v katerem se vodi upravni postopek, je slovenščina. V slovenščini se vlagajo vloge, pišejo odločbe, sklepi, zapisniki, uradni zaznamki in vsa druga uradna pisanja ter vsa preostala dejanja. Na območjih lokalnih skupnosti - občin, kjer sta pri organu poleg slovenskega jezika uradna jezika tudi italijanski oziroma madžarski jezik, upravni postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti, če stranka v tem jeziku vloži zahtevo, na podlagi katere se postopek začne oziroma, če stranka to zahteva kadarkoli med postopkom. Kadar so v postopku udeležene različne stranke, oziroma so samo nekatere izmed njih pripadniki italijanske ali madžarske narodne skupnosti, postopek teče v slovenskem jeziku in jeziku narodne skupnosti.

Pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti imajo v postopku pred organi izven območja, na katerem sta uradna jezika tudi italijanski in madžarski jezik, pravico uporabljati svoj jezik.¹⁰⁰

V Sloveniji se na ravni dekoncentriranih državnih upravnih organov, ki poslujejo na narodnostno mešanih območjih, zagotavljajo, sestavljajo in izpisujejo vsi obrazci, odtisnejo prejemne štampiljke in žigi ter izdajajo dokumenti iz uradnih evidenc tudi v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Vse sestavine uradnih dokumentov so natisnjene tudi v enem od obeh jezikov ustrezne narodnosti, če se uporabljajo na območjih, na katerih živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti.

Na področju elektronskega poslovanja se zagotavljajo v obeh jezikih narodnosti tudi elektronski obrazci za oddajo vlog preko spleta.

V okvir pravic do rabe jezika in ob sočasnem uresničevanju obveznosti do ohranjanja njihovih narodnih značilnosti spada še izjemno pomembno vprašanje o rabi osebnih imen in priimkov v izvorni obliki oziroma, boljše rečeno, v maternem jeziku (5. člen: »Osebno ime pripadnika oziroma pripadnice italijanske ali madžarske narodne skupnosti se vpiše v matični register v italijanski oziroma madžarski pisavi in obliki, če se pripadnik narodne skupnosti ne opredeli drugače.«)¹⁰¹.

Za sistem državnih organov in nosilcev javnih pooblastil, ki za prenesene državne upravne naloge vstopajo v enaka razmerja kot državni organi, velja še dodatna ureditev z Zakonom o državni upravi.¹⁰² Ta zakon v 4. členu deloma ponavlja ustavno besedilo in ga nadgrajuje. Uradni jezik v državni upravi je po tej določbi slovenščina. Na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, je uradni jezik v upravi tudi italijanščina oziroma madžarščina. Na teh območjih uprava posluje tudi v jeziku narodne skupnosti. Kadar stranka v postopku uporablja jezik narodne skupnosti, uprava vodi postopek v jeziku narodne skupnosti in izdaja pravne in druge akte v postopku v slovenščini in jeziku narodne skupnosti. Pred začetkom postopka mora organ

¹⁰⁰ Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/2006 – UPB, 105/2006, 126/2007, 65/2008).

¹⁰¹ Zakon o osebnem imenu (Uradni list RS, št. 20/2006).

¹⁰² Zakon o državni upravi (Uradni list RS, št. 113/2005 – UPB in 126/2007).

seznaniti stranko s to pravico. V primerih, ko je upravni organ na prvi stopnji vodil postopek v italijanščini oziroma madžarščini, mora biti drugostopni akt izdelan v istem jeziku.

V povezavi z ureditvijo celotnega sistema državne uprave in administrativnega upravnega postopka je še pravna ter dejanska ureditev uslužbenskih razmerij z Zakonom o javnih uslužbencih,¹⁰³ ki so najpomembnejši človeški element v neposrednih ali posrednih stikih s pripadniki italijanske ter madžarske narodnosti na kraju samem oziroma pri poslovanju.

Zakon o javnih uslužbencih¹⁰⁴ za zagotovitev kakovostnega poslovanja s pripadniki narodnosti v 17. členu vsebuje posebno normo, ki določa pogoj za zasedbo nekaterih delovnih mest (17. člen: »Za delovna mesta javnih uslužbencev, ki morajo na podlagi zakona kot uradni jezik uporabljati tudi jezik narodne skupnosti, se kot pogoj določi tudi znanje tega jezika«). Navedena določba pomeni, da je potrebno v posamezni sistemizaciji¹⁰⁵ delovnih mest upravnega organa kot poseben pogoj za zasedbo delovnih mest (imenovanje v naziv, sklenitev pogodbe o zaposlitvi) v organih, ki delujejo na območjih občin, v katerih živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, določiti delovna mesta, na katerih se kot pogoj navede tudi znanje italijanščine oziroma madžarščine, ki štejeta kot uradni jezik, in uprava na teh območjih posluje v enem od obeh jezikov narodnih skupnosti. Ustrezna določitev znanja jezika narodnih skupnosti je pomembna zaradi dejstva, ker javnim uslužbencem na takih delovnih mestih v skladu s peto alinejo prvega stavka 23. člena in v skladu z 28. členom Zakona o sistemu plač v javnem sektorju¹⁰⁶ pripada dodatek za dvojezičnost, in sicer druga alineja drugega odstavka 28. člena ZSPJS¹⁰⁷ določa dodatek v višini od 3 do 6 %. Višino dodatka v skladu s tretjim odstavkom 28. člena ZSPJS¹⁰⁸ določi predstojnik na osnovi zahtevane stopnje znanja jezika narodne skupnosti ter dejanske uporabe jezika narodne skupnosti pri opravljanju dela. Ta dodatek pomeni sočasno vzpodbudo za učenje in dodatno usposabljanje v znanju jezika narodnosti.

Glede na to, da je v skladu z zakonom znanje jezika narodne skupnosti pogoj za zasedbo delovnega mesta, mora javni uslužbenec izkazati izpolnjevanje tega pogoja. Preverjanje izpolnjevanja tega pogoja je v skladu s tretjim odstavkom 61. člena Zakona o javnih uslužbencih¹⁰⁹ možno na podlagi predložene dokumentacije oziroma na podlagi ustnega preizkusa, ki ga opravi oseba, ki je kvalificirana za presojo znanja jezika narodne skupnosti (profesor italijanskega ali madžarskega jezika, sodni tolmač za navedena jezika ali prevajalec), ali kako drugače.

¹⁰³ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

¹⁰⁴ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

¹⁰⁵ Sistemizacija delovnih mest upravnega organa je zakoniti akt v obliki nabora delovnih mest z opisom pogojev za zasedbo in nalog delovnega mesta ter plačnim razredom.

¹⁰⁶ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

¹⁰⁷ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

¹⁰⁸ Zakon o sistemu plač v javnem sektorju ZSPJS (Uradni list RS, št. 95/2007 – UPB, 17/2008, 57/2008 in 80/2008).

¹⁰⁹ Zakon o javnih uslužbencih (Uradni list RS, št. 63/2007 – UPB in 65/2008).

Na podlagi dokumentacije se presoja izpolnjevanje tega pogoja:

1. Za osnovno raven znanja jezika narodne skupnosti: zaključena osnovnošolska obveznost na dvojezični osnovni šoli; končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski, pri čemer oseba predhodno ni končala dvojezične osnovne šole; opravljen izpit iz italijanskega ali madžarskega jezika na dodiplomskem ali podiplomskem študiju; potrdilo o jezikovnem usposabljanju pri ustrezni organizaciji v trajanju najmanj 300 ur; potrdilo o uspešno opravljenem izpitu na osnovni ravni znanja jezika narodne skupnosti.

2. Za višjo raven znanja jezika narodne skupnosti: zaključena osnovnošolska obveznost na dvojezični osnovni šoli in končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski; končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski, pri čemer oseba predhodno ni končala dvojezične osnovne šole, in izpit na dodiplomskem ali podiplomskem študiju iz enega izmed teh jezikov; zaključen dodiplomski študij enega izmed jezikov narodne skupnosti; šolanje v drugi državi, kjer je eden izmed jezikov narodne skupnosti materni jezik; certifikat oziroma potrdilo o višji ravni znanja jezika narodne skupnosti.

Z javnim uslužbencem na narodnostno mešanem območju ne more biti izvedena razporeditev, opravljeno imenovanje v naziv oziroma sklenjena pogodba o zaposlitvi za delovno mesto, za katero ne izpolnjuje pogoja znanja jezika narodnosti na nivoju osnovne ali višje ravni, ki je določena z aktom o sistemizaciji organa državne uprave. Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ, pristojen za sistem javnih uslužbencev, in inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

Še dodatno in na določen način so urejene posebne pravice rabe jezika manjšin v zakonodajnih organih države in predstavniških organih lokalnih skupnosti – občin; gre za pravice poslancev narodnih skupnosti do uporabe njihovega jezika v Državnem zboru in svetnikov, predstavnikov narodnosti v občinskih svetih. V skladu s poslovnikom Državnega zbora (drugi odstavek 4. člena) imata poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti pravico govoriti in pisno vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem oziroma v madžarskem jeziku. Njuni govori in vloge se prevajajo v slovenski jezik.¹¹⁰ Določbe o rabi italijanskega oziroma madžarskega jezika pri delovanju občinske uprave je mogoče najti tudi v statutih oziroma poslovniki občinskih svetov v narodnostno mešanih občinah (3. člen: »Občinski svet in njegova delovna telesa poslujejo v slovenskem in madžarskem jeziku. Člani sveta in občani, pripadniki madžarske narodne skupnosti, ki so imenovani za člane delovnih teles, imajo pravico na sejah govoriti in pisno vlagati pobude, vprašanja in druge vloge v madžarskem jeziku.«)¹¹¹.

¹¹⁰ Poslovnik Državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/2007 - UPB).

¹¹¹ Poslovnik občinskega sveta občine Lendava (Uradni list RS, št. 52/1999).

Dvojezični dokumenti

Raba jezika narodnih skupnosti je zagotovljena tudi v nekaterih drugih pomembnih zakonih: v Zakonu o matičnem registru (peti odstavek 23. člena: »Na območjih, določenih z zakonom, kjer živita avtohtoni italijanska oziroma madžarska narodna skupnost, se izdajajo izpiski in potrdila iz matičnega registra v slovenščini in v jeziku narodne skupnosti.«)¹¹², v Zakonu o osebni izkaznici (6. člen: »Obrazci osebnih izkaznic se tiskajo v slovenščini in angleščini, na območjih, določenih z zakonom, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, pa tudi v italijanščini ali madžarščini.«)¹¹³ in Zakonu o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (prvi odstavek 13. člena: »Obrazci potnih listin in vizuma se tiskajo v slovenščini, angleščini in francoščini, na območjih, določenih z zakonom, kjer avtohtono živijo skupaj s pripadniki slovenskega naroda tudi pripadniki italijanske oziroma madžarske narodnosti, pa tudi v italijanščini ali v madžarščini.«)¹¹⁴. Dvojezični dokumenti so obvezni za vse prebivalce narodnostno mešanega ozemlja ne glede na njihovo narodnostno pripadnost. Poleg osebne izkaznice (obrazec je trojezičen: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina) in potnega lista (listina je štirijezična: slovenščina/italijanščina – madžarščina/angleščina/francoščina) ter vozniškega in prometnega dovoljenja so to še kartica zdravstvenega zavarovanja ter orožni list.

K dvojezičnemu poslovanju bi spadalo še določilo Zakona o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS, št. 66/2000 in 26/2001), ki pravi, da mora biti »na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, imenovano ustrezno število članov območnih popisnih komisij, območnih inštruktorjev in popisovalcev tudi izmed predstavnikov samoupravnih narodnih skupnosti, ki jih predlaga narodna skupnost, z znanjem italijanskega oziroma madžarskega jezika. Za popisovanje na območjih občin, kjer živijo pripadniki italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti, mora biti zagotovljeno ustrezno število popisnih vprašalnikov v italijanskem oziroma madžarskem jeziku.«¹¹⁵

Dvojezično poslovanje v občinskih upravah

Rabo jezika narodnih skupnosti na občinski ravni je mogoče obravnavati z različnih zornih kotov. Lahko jo obravnavamo kot problem dvojezičnih napisov, kot način dvojezičnega poslovanja občinskih uprav v narodnostno mešanih občinah; dalje, kot pravico izvoljenih predstavnikov narodnih manjšin do rabe lastnega jezika v občinskih svetih, komisijah in odborih; in ne nazadnje kot pravico pripadnikov narodnih manjšin do rabe maternega jezika v organih krajevne skupnosti. Določbe o rabi jezika narodnih skupnosti na navedenih področjih je mogoče najti v vseh že navedenih občinskih statutih in/ali

¹¹² Zakon o matičnem registru (Uradni list RS, št. 59/2006-UPB1).

¹¹³ Zakon o osebni izkaznici (Uradni list RS, št. 71/2008-UPB2) .

¹¹⁴ Zakon o potnih listinah državljanov Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 3/2006-UPB1, 44/2008).

¹¹⁵ Zakon o popisu prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj v Republiki Sloveniji leta 2002 (Uradni list RS, št. 66/2000 in 26/2001), 21. člen.

poslovnih občinskih svetov ter v ustreznih občinskih odlokih; za primer navajamo določbe iz Statuta Občine Šalovci (Uradni list RS, št. 38/2006), kjer opredeljujejo posebne pravice pripadnikov madžarske skupnosti. V 66. členu je določeno »Občina varuje narodnostni značaj, zagotavlja enakopravnost in uresničuje posebne pravice madžarske narodne skupnosti in njenih pripadnikov ter skrbi za vsestranski razvoj narodne skupnosti. Na narodnostno mešanem območju občine sta uradna jezika slovenščina in madžarščina. Oba jezika sta enakopravna. Občanom madžarske narodnostne skupnosti je zagotovljena uporaba maternega jezika v javnem in družbenem življenju.« Nadalje v 67. členu: »Organi občine in vse javne službe poslujejo na narodnostno mešanem območju občine v slovenskem in madžarskem jeziku. Pri svojem delu so dolžni upoštevati uradne osebne podatke in njihovo uporabo. Organi občine, državni organi, javna podjetja in ustanove uporabljajo na narodnostno mešanem območju dvojezične napise, pečate, žige, tiskovine in druge obrazce v skladu z zakonom. Zakonske zveze se na narodnostno mešanem območju sklepajo v slovenskem oziroma v madžarskem jeziku, na željo mladoporočencev pa v obeh jezikih.« V 68. členu je določeno: »Na narodnostno mešanem območju se zbori občanov, javne manifestacije, zborovanja in vse ostale prireditve izvajajo v slovenskem in madžarskem jeziku. Zaradi racionalnosti se lahko odločijo, da se bodo določene prireditve ali manifestacije izvajale samo v enem jeziku.«

Dvojezično poslovanje je povezano z dodatnimi finančnimi sredstvi, ki jih zagotavlja državni proračun za uresničevanje pravic narodnih skupnosti in romske skupnosti (prvi odstavek 20. člena: »Občinam, na območju katerih so naselja z narodnostno mešanim prebivalstvom ali s stalno naseljeno romsko etnično skupnostjo, se iz državnega proračuna zagotovijo sredstva za financiranje dvojezičnosti in uresničevanje ustavnih pravic italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti ali uresničevanje z zakonom določenih pravic romske etnične skupnosti.«)¹¹⁶.

DODATNA POJASNILA

Dodatna pojasnila na nekatera vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 10. člena Listine:

Občine za lokalne javne storitve že sedaj izdajajo račune in položnice dvojezično. V Mestni občini Koper pa občinski odlok takšno obveznost določa vsem podjetjem (ne le javnim), na primer Banka Koper. Na področju pošte in elektronskih komunikacij v Republiki Sloveniji **ni** javnih služb; oba obratovalca, ki opravljata univerzalne storitve na dvojezičnih področjih (Pošta Slovenije in Telekom Slovenije), na njih uporabljata dvojezične obrazce oziroma poslujeta s takimi obrazci.

Točka št. 94 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

¹¹⁶ Zakon o financiranju občin (Uradni list RS, št. 123/2006, 57/2008).

Organi državne uprave na narodnostno mešanih območjih zagotavljajo dvojezično poslovanje v madžarskem in slovenskem jeziku ter v italijanskem in slovenskem jeziku.

Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ, pristojen za sistem javnih uslužbencev in inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

V letnem poročilu za leto 2005 je Varuh človekovih pravic RS navedel opozorilo krovne organizacije italijanske narodne skupnosti glede varstva pravice do rabe jezika avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti kot uradnega jezika pred organi državne uprave. Na Ustavnem sodišču je skupnost vložila pobudo za presojo ustavnosti določb Zakona o državni upravi, ki je določal, da na območjih, kjer živita obe narodni skupnosti, uprava posluje v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če stranka, ki pripada italijanski oziroma madžarski skupnosti, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Zakon o državni upravi je bil spremenjen (Uradni list RS, št. 93/2005) še pred odločanjem Ustavnega sodišča, postopek pa je bil ustavljen brez meritorne odločitve. Po mnenju Varuha se je zakonodajalec ustrezno odzval na opozorila narodne skupnosti, saj so bili po njegovem mnenju očitki o neskladnosti Zakona o državni upravi z Ustavo utemeljeni.

Za razliko od poročila za leto 2005 pa Varuh človekovih pravic RS v poročilih za leti 2006 in 2007 ni izpostavil oz. navedel nikakršnega opozorila ali pobude italijanske in madžarske narodne skupnosti, ki bi na področju poslovanja državnih organov nakazovala na neskladnost zakonodaje z Ustavo ali pa na pomanjkljivosti njene implementacije.

Točka št. 101 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Republika Slovenija na dvojezičnih območjih ne samo, da dovoljuje državnim upravnim organom, da sestavijo dokumente v regionalnem ali manjšinskem jeziku, ampak jim z Ustavo RS, zakonodajo in podzakonskimi predpisi nalaga, da državni upravni organi tekoče izvajajo sestavljanje dokumentov v regionalnem ali manjšinskem jeziku. V praksi se ta obveza v celoti izvaja na dekoncentriranih državnih upravnih organih, ki poslujejo na dvojezičnem območju. Izvaja se takoj, ko stranka pred državnim upravnim organom na narodnostno mešanem območju spregovori v italijanskem ali madžarskem jeziku ali poda vlogo na državni upravni organ v tem jeziku.

V upravnih postopkih in drugih javnopravnih zadevah lahko stranka, občan ali prebivalec z rednim pravnim sredstvom (pritožbo – razlog kršitve pravil postopka, oziroma če so kršene določbe zakona o uporabi jezika v postopku) in s tožbo na upravnem sodišču napade in izpodbija formalno pravno korektnost postopka, če smatra, da je bila podana kršitev določb Zakona o splošnem upravnem postopku v zvezi z uporabo jezika madžarske ali italijanske narodnosti na narodnostno mešanem območju.

Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

Točka št. 108 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

K izvajanju dvojezičnosti so na dvojezičnih območjih zavezani državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil s sedežem na teritorialno točno določenem območju. V kolikor bi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil izven narodnostno mešanega območja poslovali tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku, to ne bi bilo v skladu z Ustavo RS, saj je uradni jezik v Republiki Sloveniji slovenščina.

Točka št. 111 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Z vidika državne uprave je ta zaveza izpolnjena z določitvijo pogojev za zaposlitev javnih uslužbencev na delovnih mestih na dekoncentriranih državnih upravnih organih, ki poslujejo na narodnostno mešanem območju. Za ta delovna mesta je z akti o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest organa določeno kot pogoj znanje ustrezne ravni jezika madžarske ali italijanske narodnosti. Jezik narodnosti se v praksi tekoče in nemoteno uporablja pri poslovanju.

Akti o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest dekoncentriranih državnih upravnih organov, ki poslujejo na narodnostno mešanih območjih, so določeni tako, da upravni organi izpolnjujejo vse z zakonom določene obveznosti oziroma obveznost zagotavljanja poslovanja v madžarskem jeziku (glej pojasnilo tudi pri odgovoru na Priporočilo 4). Pripadniki madžarske narodne skupnosti v praksi uporabljajo pred upravnimi organi jezik madžarske narodnosti.

Kršitve izvajanja te zaveze niso bile uradno zaznane in niso znane.

Točka št. 152 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Državna uprava ima na dekoncentriranih državnih upravnih organih zadostno število zaposlenih in usposobljenih javnih uslužbencev, ki imajo ustrezna znanja jezika narodnosti, ki organu omogoča tekoče in nemoteno poslovanje v italijanskem jeziku.

Pretežni del zaposlenih javnih uslužbencev, ki prejemajo dodatek za dvojezičnost, obvlada višjo raven znanja italijanskega jezika.

Za višjo raven znanja jezika narodne skupnosti se šteje: zaključena osnovnošolska obveznost na dvojezični osnovni šoli in končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski; končana srednja šola, kjer je bil eden od jezikov tudi italijanski ali madžarski, pri čemer oseba predhodno ni končala

dvojezične osnovne šole, in izpit na dodiplomskem ali podiplomskem študiju iz enega izmed teh jezikov; zaključen dodiplomski študij enega izmed jezikov narodne skupnosti; šolanje v drugi državi, kjer je eden izmed jezikov narodne skupnosti materni jezik; certifikat oziroma potrdilo o višji ravni znanja jezika narodne skupnosti.

Konkretna kadrovska politika se izvaja na podlagi potreb posameznega državnega upravnega organa in je takšna, da organu zagotavlja nemoteno poslovanje v jeziku italijanske narodnosti.

V praksi pripadniki italijanske narodne skupnosti tekoče in nemoteno uporabljajo svoj jezik pri poslovanju pred dekoncentriranimi državnimi upravnimi organi.

Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ, pristojen za sistem javnih uslužbencev, in inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

V letnem poročilu za leto 2005 je Varuh človekovih pravic RS navedel opozorilo krovne organizacije italijanske narodne skupnosti glede varstva pravice do rabe jezika avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti kot uradnega jezika pred organi državne uprave. Na Ustavnem sodišču je skupnost vložila pobudo za presojo ustavnosti določb Zakona o državni upravi, ki je določal, da na območjih, kjer živita obe narodni skupnosti, uprava posluje v italijanskem oziroma madžarskem jeziku, če stranka, ki pripada italijanski oziroma madžarski skupnosti, uporablja italijanski oziroma madžarski jezik. Zakon o državni upravi je bil spremenjen (Uradni list RS, št. 93/2005) še pred odločanjem Ustavnega sodišča, postopek pa je bil ustavljen brez meritorne odločitve. Po mnenju Varuha se je zakonodajalec ustrezno odzval na opozorila narodne skupnosti, saj so bili po njegovem mnenju očitki o neskladnosti Zakona o državni upravi z Ustavo utemeljeni.

Za razliko od poročila za leto 2005 pa Varuh človekovih pravic RS v poročilih za leti 2006 in 2007 ni izpostavil oz. navedel nikakršnega opozorila ali pobude italijanske in madžarske narodne skupnosti, ki bi na področju poslovanja državnih organov nakazovala na neskladnost zakonodaje z Ustavo ali pa na pomanjkljivosti njene implementacije.

Točka št. 155 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Problem dostopnosti obrazcev v italijanskem jeziku na spletnih straneh ustreznih izpostav državne uprave je rešen.

Nabor obrazcev oziroma vlog (med njimi tudi nabor elektronskih obrazcev) v italijanskem jeziku je možno dobiti na državnem portalu E-uprava, in sicer pod opisom konkretne storitve javne uprave (npr. <http://e-uprava.gov.si/e-uprava/dogodkiPrebivalci.euprava?zdid=596&sid=130>) ali na storitvenem delu državnega portala, to je na spletnih straneh e-storitve [85](http://e-</p></div><div data-bbox=)

uprava.gov.si/storitve/index.jsp, kjer so vloge objavljene na enem mestu (<http://e-uprava.gov.si/storitve/vlogeIta.esju>).

V času posodabljanja spletnih strani so bili obrazci vedno na voljo tudi v elektronski obliki, vendar preko e-pošte in ne neposredno na spletu.

Na dekoncentriranih državnih organih so vedno bili in so na razpolago ves čas dvojezični obrazci, navodila in besedila v papirni obliki. Pritožb v zvezi s tem ni bilo.

Točka št. 159 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Republika Slovenija na dvojezičnih območjih ne samo da dovoljuje državnim upravnim organom, da sestavijo dokumente v regionalnem ali manjšinskem jeziku, ampak jim z Ustavo RS, zakonodajo in podzakonskimi predpisi nalaga, da državni upravni organi tekoče izvajajo sestavljanje dokumentov v regionalnem ali manjšinskem jeziku. V praksi se ta obveza v celoti izvaja na dekoncentriranih državnih upravnih organih, ki poslujejo na dvojezičnem območju. Izvaja se takoj, ko stranka pred državnim upravnim organom na narodnostno mešanem območju spregovori v italijanskem ali madžarskem jeziku ali poda vlogo na državni upravni organ v tem jeziku.

V upravnih postopkih in drugih javnopravnih zadevah lahko stranka, občan ali prebivalec z rednim pravnim sredstvom oziroma pritožbo na odločitev organa (pritožba – razlog kršitve pravil postopka, oziroma če so kršene določbe zakona o uporabi jezika v postopku) in s tožbo na upravnem sodišču napade in izpodbija formalno pravno korektnost postopka upravnega odločanja, če smatra, da je bila podana kršitev določb Zakona o splošnem upravnem postopku v zvezi z uporabo jezika madžarske ali italijanske narodnosti na narodnostno mešanem območju.

Kršitev določb Ustave RS, zakonodaje in izvršilnih predpisov z vidika izvajanja dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih v preteklih letih ni bila uradno zaznana in tudi ni bilo podanih pobud strank, prebivalcev oziroma občanov na inšpekcijski organ za nadzor nad izvajanjem upravnega postopka in upravnega poslovanja.

Točka št. 168 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

K izvajanju dvojezičnosti so na dvojezičnih območjih zavezani državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil s sedežem na teritorialno točno določenem območju. V kolikor bi državni organi, organi lokalnih skupnosti in nosilci javnih pooblastil izven narodnostno mešanega območja poslovali tudi v italijanskem oz. madžarskem jeziku, to ne bi bilo v skladu z Ustavo RS, saj je uradni jezik v Republiki Sloveniji slovenščina.

Točka št. 172 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Z vidika državne uprave je ta zaveza izpolnjena z določitvijo pogojev za zaposlitev javnih uslužbencev na delovnih mestih na dekoncentriranih državnih upravnih organih, ki poslujejo na narodnostno mešanem območju. Za ta delovna mesta je z akti o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest organa določen kot pogoj znanje ustrezne ravni jezika madžarske ali italijanske narodnosti. Jezik narodnosti se v praksi tekoče in nemoteno uporablja pri poslovanju.

Akti o notranji organizaciji in sistemizaciji delovnih mest dekoncentriranih državnih upravnih organov, ki poslujejo na narodnostno mešanih območjih, so določeni tako, da upravni organi izpolnjujejo vse z zakonom določene obveznosti oziroma obveznost zagotavljanja poslovanja v italijanskem jeziku (glej pojasnilo tudi pri odgovoru na Priporočilo 4).

Pripadniki italijanske narodne skupnosti v praksi uporabljajo pred upravnimi organi jezik italijanske narodnosti.

Kršitve izvajanja te zaveze niso bile uradno zaznane in niso znane.

11. člen: JAVNA GLASILA

UVOD

Republika Slovenija se je obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a (i), e (i),
odstavek 2,
odstavek 3.

Skladno z 61. členom Ustave RS in skladno z Zakonom o uresničevanju javnega interesa za kulturo¹¹⁷ je v pristojnosti Sektorja za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti Ministrstva za kulturo RS leta 1992 vzpostavljeni posebni program, ki je namenjen tudi obveščanju različnih drugih manjšinskih etničnih skupnosti in priseljencev v Republiki Sloveniji prek internih glasil in časopisov. Iz preglednice v Prilogi 1 na strani 114 (Projekti, vezani na jezik v posebnem manjšinskem programu Ministrstva za kulturo RS za leta 2006, 2007 in 2008) so razvidni konkretni projekti, ki jih je Ministrstvo za kulturo RS financiralo v letih 2006, 2007 in 2008. Med njimi so tudi časopisi in interna glasila društev manjšinskih etničnih skupnosti v njihovih jezikih, ki se sistematično hranijo v INDOK in so dostopni tudi preko sistema COBISS. Sektor tudi sistematično spremlja medijsko poročanje o manjšinah. Poleg omenjenega spremljanja medijev pa tudi sproti opozarja inšpektorja za medije, ko ugotovi kakršno koli diskriminatorno poročanje o pripadnikih manjšinskih skupnosti. Sodeluje tudi z nevladnimi organizacijami z namenom, da bi pripravil čim bolj celovite strokovne podlage za odločanje. Z znanjem, ki si ga sektor sistematično pridobiva, nudi svetovanje že vzpostavljenim manjšinskim medijem.

¹¹⁷ Uradni list RS, št. 96/2002, ..., 56/2008.

11. člen: JAVNA GLASILA **ITALIJANSKI JEZIK**

Ko govorimo o pravicah do informiranja pripadnikov narodnih skupnosti, pomeni razpravljati o vseh treh problemskih sklopih: najprej o možnostih narodnostnih skupnosti, da tvorijo in diseminirajo informacije o njih samih ter v okolju, v katerem živijo, v njihovem lastnem jeziku; nadalje o prisotnosti narodnostnomanjšinske problematike v medijih, ki uporabljajo jezik večinskega naroda, in nenazadnje je treba govoriti o možnostih za svobodno spremljanje informacij v jeziku narodne skupnosti iz države, v kateri živi pretežni del naroda, ki mu narodna skupnost »pripada«, in o možnostih posredovanja informacij, ki jih tvori narodna skupnost v ta prostor.

Za uresničitev zapisanega zgolj zakonske določbe ne zadostujejo. So le okvir, ki ga je treba napolniti s profesionalizmom in sposobnostjo oblikovalcev informacij, da jih uspejo plasirati v medijski prostor lastne narodnostne skupine in večinskega naroda. Seveda pa je ustrezna zakonska podlaga nujna za razvoj medijskega prostora. V Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008) se je Republika Slovenija obvezala, da bo med drugim podpirala medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne »za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti.«¹¹⁸

Zakon o medijih nadalje pravi, da morajo biti programske vsebine predvajane v slovenskem jeziku; v primeru, »če so programske vsebine namenjene madžarski oziroma italijanski narodni skupnosti, jih lahko izdajatelj razširja v jeziku narodne skupnosti.«¹¹⁹ Podobno določilo velja tudi za razširjanje oglaševalskih vsebin, za katere velja, da se obvezno razširjajo v slovenskem jeziku. Mediji »italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti lahko objavljajo oglase v jeziku narodne skupnosti.«¹²⁰ V 19. členu je napisano, da je odgovorni urednik lahko oseba, ki ima izkaz o aktivnem znanju italijanskega oz. madžarskega jezika v primeru, ko gre za medij madžarske ali italijanske narodne skupnosti.¹²¹ V Zakonu o medijih je določbe, ki se nanašajo na italijansko in madžarsko narodno skupnost, mogoče najti še v poglavju z naslovom Slovenska avdiovizualna dela, v katerem je zapisano, da so »slovenska avdiovizualna dela po tem zakonu tista dela, ki so izvorno producirana v slovenskem jeziku, ali dela, ki so namenjena madžarski in italijanski narodni skupnosti v njunem jeziku, ter dela slovenskega kulturnega izvora z drugih področij umetnosti.«¹²² Javno službo produkcije in razširjanja nacionalnih radijskih in televizijskih programov, »ki so v javnem kulturnem interesu Republike Slovenije, vključno z radijskimi in televizijskimi programi italijanske in madžarske narodne skupnosti ter drugimi programi v skladu s

¹¹⁸ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 4. člena.

¹¹⁹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), četrti in sedmi odstavek 5. člena.

¹²⁰ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), drugi odstavek 51. člena.

¹²¹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 19. člena.

¹²² Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 68. člena.

posebnim zakonom, izvaja javni zavod Radiotelevizija Slovenija.«¹²³ Po 78. členu se lahko pridobi status lokalnega radijskega oziroma televizijskega programa, če je izpolnjen naslednji pogoj: da se razširjajo programske vsebine iz življenja in dela Slovencev v zamejstvu, pripadnikov italijanske in madžarske skupnosti ter Romov, če so vidne in slišne na območjih, kjer te skupnosti živijo.¹²⁴ Skladno s 108. členom izvaja upravni in inšpekcijski nadzor nad izvajanjem omenjenega zakona ministrstvo, pristojno za kulturo.¹²⁵

Zakon o medijih prav tako določa, da je z razširjanjem programskih vsebin prepovedano spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost (8. člen zakona). Določa tudi, da se z oglaševanjem ne sme vzpodbujati rasne, spolne ali narodnostne diskriminacije in verske ali politične nestrpnosti (47. člen).

Omeniti je potrebno tudi mednarodnopravne obveznosti Republike Slovenije, ki izvirajo iz dvostranskih sporazumov. Določbe iz sklopa medijev in narodnih skupnosti je mogoče najti v določilih Posebnega statuta kot priloge k Spomenici o soglasju iz leta 1954 (točka 4: »(...) etnični skupini (italijanska v Jugoslaviji in jugoslovanska v Italiji) bosta imeli pravico do lastnega tiska v svojem maternem jeziku.«).

Področje radijskih in televizijskih dejavnosti, ki se opravlja kot javna služba, ureja Zakon o Radioteleviziji Slovenije. Javna služba je po tem zakonu opredeljena kot ustvarjanje, pripravljanje, arhiviranje in oddajanje »po enega radijskega in televizijskega programa za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program).«¹²⁶ Z oblikovanjem tega programa RTV zagotavlja »uresničevanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja, povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.«¹²⁷ Narodnostni program mora biti viden na najmanj 90% ozemlja, na katerem živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti.«¹²⁸ Če se narodnostni program ali del narodnostnega programa odda v ustvarjanje drugi RTV organizaciji oziroma producentu, je to možno storiti »le s soglasjem programskega sveta narodnostnega programa.«¹²⁹

Za ustvarjanje, pripravljanje, oddajanje in razširjanje narodnostnih programov se del sredstev zagotavlja iz državnega proračuna. Predstavniki narodnostnih skupnosti (italijanske in madžarske) so zastopani tudi v Programskem svetu RTV Slovenije, vsaka z enim predstavnikom.

¹²³ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 76. člena.

¹²⁴ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 78. člena.

¹²⁵ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), 108. člen.

¹²⁶ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 3. člena.

¹²⁷ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 4. člena.

¹²⁸ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 8. člena.

¹²⁹ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), tretji odstavek 9. člena.

Osrednji organi, ki dejavno sodelujejo pri izvajanju obveznosti RTV Slovenija in na področju informiranja narodnih skupnosti, so programski odbori za narodnostne programe (Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program). Sestavo in pristojnosti tega organa določa 23. člen Zakona o Radioteleviziji Slovenija: »Programski svet imenuje Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program, ki štejeta po devet članov, razen tistih članov, ki jih samoupravni narodni skupnosti imenujeta sami oziroma jih izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih narodnostnih programov. V Programski odbor imenuje italijanska oziroma madžarska samoupravna narodna skupnost v Sloveniji dve tretjini članov za mandatno dobo štirih let. V Programski odbor enega člana izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih radijskega in televizijskega programa za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

Programski odbor za narodnostni program daje soglasje k imenovanju odgovornega urednika narodnostnega programa in k obsegu ter programski zasnovi, programskim standardom in programski shemi tega programa, ki morajo biti usklajeni z materialnimi zmožnostmi javnega zavoda RTV Slovenija ter s predpisi, ki urejajo njegovo delo.

Programski odbor za narodnostni program: obravnava uresničevanje programske zasnove ter programsko produkcijski načrt in letno poročilo javnega zavoda RTV Slovenija v delu, ki se nanaša na narodnostni program; obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev narodnostnega programa ter se do njih opredeli; daje pobude Programskemu svetu za obravnavanje vprašanj s področja narodnostnih programov; opravlja druge naloge s področja narodnostnih programov, kadar tako določa statut. ...«¹³⁰.

Podrobnejša določila o delu programskih odborov za narodnosti je mogoče najti še v Statutu RTV Slovenije, kar je tudi predvideno v 29. členu Zakona o Radioteleviziji Slovenije. Radijska in televizijska postaja v italijanskem jeziku (podobno velja tudi za programe v madžarskem jeziku) delujeta v okviru nacionalne radiotelevizije (70. člen: »V okviru RTV Slovenija so organizirane te enote: (...) programsko produkcijska enota Regionalni RTV-center Koper – Centro regionale RTV Koper – Capodistria (PPE-RC KP); programsko-produkcijska enota Regionalni RTV-center Maribor s studiem za madžarski program v Lendavi – Magyar Műsorok Stúdiója, Lendva;«; 75. člen: »Regionalni RTV-center Koper – Capodistria ustvarja, pripravlja, oddaja in arhivira televizijski in radijski program v slovenščini, televizijski in radijski program za italijansko narodno skupnost, televizijski in radijski program za slovensko manjšino v Italiji ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in televizijske programe.«; 76. člen: »Radijske in televizijske programe, omenjene v prejšnjem členu, pripravljajo: uredništvi regionalnega radijskega oziroma televizijskega programa v slovenščini ter uredništvi radijskega in televizijskega programa za italijansko narodno skupnost v italijanskem jeziku. Pripravo regionalnega radijskega in televizijskega programa v slovenščini ter televizijskega in radijskega programa za italijansko narodno skupnost v italijanščini vodijo in usklajujejo odgovorni uredniki teh programov. Odgovorna urednika radijskega in televizijskega programa za italijansko narodno skupnost delujeta skladno z navodili pomočnika generalnega direktorja za narodnostni program.«)¹³¹. K temu

¹³⁰ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006).

¹³¹ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006).

pa se zdi primerno opisati tudi mesto, status in obseg avtonomije narodnostnih programov v tej tako pomembni medijski ustanovi.

Za narodnostne programe delujeta v okviru Radiotelevizije Slovenije dva programa, ki jim predsedujeta dva pomočnika generalnega direktorja (41. člen: »Vodilni delavci RTV Slovenija so: generalni direktor, direktor Radia in direktor Televizije, pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost.«)¹³². Pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost imenuje generalni direktor v soglasju s programskim odborom za italijanski oziroma programskim odborom za madžarski narodnostni program.¹³³ Med posebnimi zahtevami za zasedbo delovnega mesta pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost oziroma za pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost je pogoj, da mora kandidat aktivno obvladati znanje najmanj enega svetovnega jezika in aktivno znanje jezika avtohtone narodne skupnosti, na katero se nanaša narodnostni program. Navedeni pogoj velja tudi za kandidate za odgovorne urednike radijskih in televizijskih programov za avtohtoni narodni skupnosti.¹³⁴ Pomembna organa RTV Slovenija sta tudi programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program.¹³⁵

Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program pri svojem delu zastopata in varujeta interese javnosti. Svojo programsko politiko vodita na način, ki je predvsem prilagojen potrebam avtohtonih narodnih skupnosti, zagotavljanju uresničevanja ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti v zvezi z radijskim in televizijskim javnim obveščanjem in spodbujanjem povezovanja narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanju kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe. Pri uresničevanju svojih pristojnosti sta prav tako kot programski svet RTV tudi programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program zavezana načelu svetovnonazorske pluralnosti ter politične neodvisnosti javne RTV Slovenija v razmerju do države kot tudi drugih formalnih in neformalnih centrov politične moči.

Radijska postaja v italijanskem jeziku je bila ustanovljena leta 1949. Leta 1971 pa je ob radijski postaji bila ustanovljena še televizijska postaja. Televizijska postaja je namenjena obveščanju italijanske narodnosti v Sloveniji in Hrvaški. Danes se dnevni radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija pri Regionalnem RTV centru Koper - Capodistria (nacionalna RTV Slovenija). Radijski program obsega 18 ur dnevno, 126 ur tedensko, televizijski program pa 9 ur ob torkih, sredo, petkih, sobotah in nedeljah ter 7,5 ur ob ponedeljkih in četrkih. Za potrebe radijskih in televizijskih programov za italijansko narodno skupnost v Republiki Sloveniji je v Regionalnem RTV centru Koper - Capodistria redno zaposlenih 155 delavcev (za radijski program 57, za televizijski program 97 ter 1 v vodstvu). V stalnem pogodbenem razmerju je zaposlenih 24 delavcev (3 za

¹³² Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006).

¹³³ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006), 58. člen.

¹³⁴ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006), 59. in 64. člen.

¹³⁵ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenije (Uradni list RS, št. 106/2006), 10. člen.

radijski program, 21 za televizijski program), v občasnem pogodbenem razmerju 106 delavcev (za radijski program 39, 67 za televizijski program), preko študentskih servisov pa 13 delavcev (6 za radijski program, 7 za televizijski program). Radijske in televizijske programe za italijansko narodno skupnost v Republiki Sloveniji tako ustvarja skupaj 298 oseb. Programe narodnih skupnosti dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade RS za narodnosti), in sicer glede na določbo 30. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Uradni list RS, št. 96/05, ...,105/2006).

Poleg omenjenih elektronskih medijev ima italijanska narodna skupnost na razpolago tudi tiskane vire za množično obveščanje. Časopisna založniška dejavnost se opravlja preko založniške hiše EDIT na Reki z agencijo A.I.A. v Kopru (prvo institucijo sofinancira tudi Slovenija, drugo pa Slovenija financira v celoti), ki izdaja dnevnik *La Voce del Popolo*. Na narodnostno mešanem območju pa izhajajo še kulturno informativni listi: *La Città*, *Il Mandracchio*, *Lasa pur dir*, *Il Trillo* ter priložnostne publikacije. Poleg tega je potrebno omeniti še niz publikacij, ki jih priložnostno (ali v povezavi z drugim lokalnimi glasili) izdajajo kulturna društva na narodnostno mešanem ozemlju. Republika Slovenija omogoča izdajanje tiskanih medijev z ustrežno finančno podporo. Zaradi pomembnosti italijanskih ustanov, po dogovoru iz leta 1993, Republika Slovenija sofinancira italijanske ustanove v Republiki Hrvaški (založniška hiša EDIT – Reka, Italijanska Drama – Reka, Italijanska Unija, Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju).

11. člen: JAVNA GLASILA **MADŽARSKI JEZIK**

Ko govorimo o pravicah do informiranja pripadnikov narodnih skupnosti, pomeni razpravljati o vseh treh problemskih sklopih: najprej o možnostih narodnostnih skupnosti, da tvorijo in diseminirajo informacije o njih samih ter v okolju, v katerem živijo, v njihovem lastnem jeziku; nadalje o prisotnosti narodnostnomanjšinske problematike v medijih, ki uporabljajo jezik večinskega naroda, in nenazadnje je treba govoriti o možnostih za svobodno spremljanje informacij v jeziku narodne skupnosti iz države, v kateri živi pretežni del naroda, ki mu narodna skupnost »pripada«, in o možnostih posredovanja informacij, ki jih tvori narodna skupnost v ta prostor.

Za uresničitev zapisanega zgolj zakonske določbe ne zadostujejo. So le okvir, ki ga je treba napolniti s profesionalizmom in sposobnostjo oblikovalcev informacij, da jih uspejo plasirati v medijski prostor lastne narodnostne skupine in večinskega naroda. Seveda pa je ustrezna zakonska podlaga nujna za razvoj medijskega prostora. V Zakonu o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008) se je Republika Slovenija obvezala, da bo med drugim podpirala medije pri ustvarjanju in razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne »za uresničevanje pravice državljanov oziroma državljanek Republike Slovenije, Slovencev po svetu, pripadnikov oziroma pripadnic slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ter

romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, do javnega obveščanja in do obveščenosti.«¹³⁶

Zakon o medijih nadalje pravi, da morajo biti programske vsebine predvajane v slovenskem jeziku; v primeru, »če so programske vsebine namenjene madžarski oziroma italijanski narodni skupnosti, jih lahko izdajatelj razširja v jeziku narodne skupnosti.«¹³⁷ Podobno določilo velja tudi za razširjanje oglaševalskih vsebin, za katere velja, da se obvezno razširjajo v slovenskem jeziku. Mediji »italijanske oziroma madžarske narodne skupnosti lahko objavljajo oglase v jeziku narodne skupnosti.«¹³⁸ V 19. členu je napisano, da je odgovorni urednik lahko oseba, ki ima izkaz o aktivnem znanju italijanskega oz. madžarskega jezika v primeru, ko gre za medij madžarske ali italijanske narodne skupnosti.¹³⁹ V Zakonu o medijih je določbe, ki se nanašajo na italijansko in madžarsko narodno skupnost, mogoče najti še v poglavju z naslovom Slovenska avdiovizualna dela, v katerem je zapisano, da so »slovenska avdiovizualna dela po tem zakonu tista dela, ki so izvorno producirana v slovenskem jeziku, ali dela, ki so namenjena madžarski in italijanski narodni skupnosti v njunem jeziku, ter dela slovenskega kulturnega izvora z drugih področij umetnosti.«¹⁴⁰ Javno službo produkcije in razširjanja nacionalnih radijskih in televizijskih programov, »ki so v javnem kulturnem interesu Republike Slovenije, vključno z radijskimi in televizijskimi programi italijanske in madžarske narodne skupnosti ter drugimi programi v skladu s posebnim zakonom, izvaja javni zavod Radiotelevizija Slovenija.«¹⁴¹ Po 78. členu se lahko pridobi status lokalnega radijskega oziroma televizijskega programa, če je izpolnjen naslednji pogoj: da se razširjajo programske vsebine iz življenja in dela Slovencev v zamejstvu, pripadnikov italijanske in madžarske skupnosti ter Romov, če so vidne in slišne na območjih, kjer te skupnosti živijo.¹⁴² Skladno s 108. členom izvaja upravni in inšpekcijski nadzor nad izvajanjem omenjenega zakona ministrstvo, pristojno za kulturo.¹⁴³

Zakon o medijih prav tako določa, da je z razširjanjem programskih vsebin prepovedano spodbujati k narodni, rasni, verski, spolni ali drugi neenakopravnosti, k nasilju in vojni, ter izzivati narodno, rasno, versko, spolno ali drugo sovraštvo in nestrpnost (8. člen zakona). Določa tudi, da se z oglaševanjem ne sme vzpodbujati rasne, spolne ali narodnostne diskriminacije in verske ali politične nestrpnosti (47. člen).

Omeniti je potrebno tudi mednarodnopravne obveznosti Republike Slovenije, ki izvirajo iz dvostranskih sporazumov. Za madžarsko narodno skupnost je mogoče določbe iz sklopa medijev najti v določilih posebnega sporazuma o varstvu narodnih manjšin med Republiko Madžarsko in Republiko Slovenijo (5. člen: »Podpisnici priznavata pravico manjšin do informiranja v maternem jeziku v tisku, radiu in televiziji. V ta namen zagotavljata lastno informacijsko dejavnost manjšin. Podpirata svoboden pretok informacij v jezikih manjšin ter sodelovanje

¹³⁶ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 4. člena.

¹³⁷ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), četrti in sedmi odstavek 5. člena.

¹³⁸ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), drugi odstavek 51. člena.

¹³⁹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 19. člena.

¹⁴⁰ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 68. člena.

¹⁴¹ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 76. člena.

¹⁴² Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), prvi odstavek 78. člena.

¹⁴³ Zakon o medijih (Uradni list RS, št. 35/2001, ..., 36/2008), 108. člen.

med množičnimi občili manjšin in večinskih narodov. Pogodbenici bosta poskrbeli za možnost sprejemanja domačih radijskih in televizijskih programov, kakor tudi radijskih in televizijskih oddaj v maternem jeziku.«¹⁴⁴

Področje radijskih in televizijskih dejavnosti, ki se opravlja kot javna služba, ureja Zakon o Radioteleviziji Slovenije. Javna služba je po tem zakonu opredeljena kot ustvarjanje, pripravljanje, arhiviranje in oddajanje »po enega radijskega in televizijskega programa za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost (v nadaljnjem besedilu: narodnostni program).«¹⁴⁵ Z oblikovanjem tega programa RTV zagotavlja »uresničevanje ustavnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju radijskega in televizijskega javnega obveščanja, povezovanje narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanje kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe.«¹⁴⁶ Narodnostni program mora biti viden na najmanj 90% ozemlja, na katerem živijo pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti.«¹⁴⁷ Če se narodnostni program ali del narodnostnega programa odda v ustvarjanje drugi RTV organizaciji oziroma producentu, je to možno storiti »le s soglasjem programskega sveta narodnostnega programa.«¹⁴⁸

Za ustvarjanje, pripravljanje, oddajanje in razširjanje narodnostnih programov se del sredstev zagotavlja iz državnega proračuna. Predstavniki narodnostnih skupnosti (italijanske in madžarske) so zastopani tudi v Programskem svetu RTV Slovenije, vsaka z enim predstavnikom.

Osrednji organi, ki dejavno sodelujejo pri izvajanju obveznosti RTV Slovenija in na področju informiranja narodnih skupnosti, so programski odbori za narodnostne programe (Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program). Sestavo in pristojnosti tega organa določa 23. člen Zakona o Radioteleviziji Slovenija: »Programski svet imenuje Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program, ki štejeta po devet članov, razen tistih članov, ki jih samoupravni narodni skupnosti imenujeta sami oziroma jih izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih narodnostnih programov. V Programski odbor imenuje italijanska oziroma madžarska samoupravna narodna skupnost v Sloveniji dve tretjini članov za mandatno dobo štirih let. V Programski odbor enega člana izvolijo izmed sebe zaposleni v uredništvih radijskega in televizijskega programa za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

Programski odbor za narodnostni program daje soglasje k imenovanju odgovornega urednika narodnostnega programa in k obsegu ter programski zasnovi, programskim standardom in programski shemi tega programa, ki morajo biti usklajeni z materialnimi zmožnostmi javnega zavoda RTV Slovenija ter s predpisi, ki urejajo njegovo delo.

Programski odbor za narodnostni program: obravnava uresničevanje programske zasnove ter programsko produkcijski načrt in letno poročilo javnega zavoda RTV Slovenija v delu, ki se nanaša na narodnostni program; obravnava pripombe in predloge gledalcev oziroma poslušalcev narodnostnega programa ter se do njih

¹⁴⁴ Sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republiki Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 6/1993).

¹⁴⁵ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 3. člena.

¹⁴⁶ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 4. člena.

¹⁴⁷ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), prvi odstavek 8. člena.

¹⁴⁸ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006), tretji odstavek 9. člena.

opredeli; daje pobude Programskemu svetu za obravnavanje vprašanj s področja narodnostnih programov; opravlja druge naloge s področja narodnostnih programov, kadar tako določa statut. ...»¹⁴⁹.

Podrobnejša določila o delu programskih odborov za narodnosti je mogoče najti še v Statutu RTV Slovenije, kar je tudi predvideno v 29. členu Zakona o Radioteleviziji Slovenije. Radijska in televizijska postaja v madžarskem jeziku (podobno velja tudi za programe v italijanskem jeziku) delujeta v okviru nacionalne radiotelevizije (70. člen: »V okviru RTV Slovenija so organizirane te enote: (...) programsko produkcijska enota Regionalni RTV-center Koper – Centro regionale RTV Koper – Capodistria (PPE-RC KP); programsko-produkcijska enota Regionalni RTV-center Maribor s studiem za madžarski program v Lendavi – Magyar Músorok Stúdiója, Lendva;«; 77. člen: »Regionalni center Maribor ustvarja, pripravlja, oddaja in arhivira regionalni televizijski in radijski program, televizijski in radijski program za madžarsko narodno skupnost, televizijski in radijski program za slovensko manjšino v Avstriji in Madžarski ter pripravlja oddaje za nacionalne radijske in televizijske programe ter radijski program za tujo javnost.«; 78. člen: »Radijske in televizijske programe, opisane v prejšnjem členu, pripravljajo: uredništvi regionalnega radijskega oziroma televizijskega programa v slovenščini, uredništvi radijskega in televizijskega programa za madžarsko narodno skupnost v madžarskem jeziku ter uredništvo radijskega programa za tujo javnost. Pripravo regionalnega televizijskega in radijskega programa v slovenščini, televizijskega in radijskega programa za madžarsko narodno skupnost v madžarščini in radijskega programa za tujo javnost vodijo in usklajujejo odgovorni uredniki teh programov. Odgovorna urednika radijskega in televizijskega programa za madžarsko narodno skupnost delujeta skladno z navodili pomočnikov generalnega direktorja za narodnostna programa.«)¹⁵⁰. K temu pa se zdi primerno opisati tudi mesto, status in obseg avtonomije narodnostnih programov v tej tako pomembni medijski ustanovi.

Za narodnostne programe delujeta v okviru Radiotelevizije Slovenije dva programa, ki jim predsedujeta dva pomočnika generalnega direktorja (41. člen: »Vodilni delavci RTV Slovenija so: generalni direktor, direktor Radia in direktor Televizije, pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko in madžarsko narodno skupnost.«)¹⁵¹. Pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost in pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost imenuje generalni direktor v soglasju s programskim odborom za italijanski oziroma programskim odborom za madžarski narodnostni program.¹⁵² Med posebnimi zahtevami za zasedbo delovnega mesta pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono italijansko narodno skupnost oziroma za pomočnika generalnega direktorja za Radio in Televizijo za avtohtono madžarsko narodno skupnost je pogoj, da mora kandidat aktivno obvladati znanje najmanj enega svetovnega jezika in aktivno znanje jezika avtohtone narodne skupnosti, na katero se nanaša narodnostni program. Navedeni

¹⁴⁹ Zakon o Radioteleviziji Slovenija (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006).

¹⁵⁰ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006).

¹⁵¹ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006).

¹⁵² Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006), 58. člen.

pogoj velja tudi za kandidate za odgovorne urednike radijskih in televizijskih programov za avtohtoni narodni skupnosti.¹⁵³ Pomembna organa RTV Slovenija sta tudi programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program.¹⁵⁴

Programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program pri svojem delu zastopata in varujeta interese javnosti. Svojo programsko politiko vodita na način, ki je predvsem prilagojen potrebam avtohtonih narodnih skupnosti, zagotavljanju uresničevanja ustavnih pravic madžarske in italijanske narodne skupnosti v zvezi z radijskim in televizijskim javnim obveščanjem in spodbujanjem povezovanja narodnih skupnosti z matičnim narodom ter vključevanju kulturnih ter drugih dosežkov italijanskega oziroma madžarskega naroda v narodnostne programe. Pri uresničevanju svojih pristojnosti sta prav tako kot programski svet RTV tudi programska odbora za italijanski in madžarski narodnostni program zavezana načelu svetovnonazorske pluralnosti ter politične neodvisnosti javne RTV Slovenija v razmerju do države kot tudi drugih formalnih in neformalnih centrov politične moči.

Prvi korak na področju informiranja pripadnikov madžarske narodnosti v njihovem maternem jeziku je bil storjen leta 1956, ko je bila lokalnemu časopisu Pomurski vestnik dodana priloga v madžarskem jeziku z naslovom *Népújság*. Od leta 1958 dalje pa izhaja kot samostojni tednik. Naklada znaša približno 2000 izvodov, naročnikov pa je kakšnih 1600. Vsako leto uredništvo pripravi tudi izdajo almanaha z naslovom *Neptár*. V letu 1986 je v tedniku *Népújság* izšla prva številka posebne priloge z literarno in kulturno tematiko *Muratáj*, iz katere je v letu 1988 nastala samostojna istoimenska literarna revija. Izdajatelj vseh omenjenih publikacij je Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti, ki je bil ustanovljen leta 1993.

Knjižnična dejavnost madžarske narodne skupnosti je organizirana v okviru Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti. V Lendavi je odprta tudi knjigarna za knjige v madžarskem jeziku. Nekatere občine avtohtone poseljenosti (gorički Madžari: Moravske Toplice, Šalovci, Hodoš) s pripadniki madžarske narodne skupnosti pa obiskuje tudi potujoča knjižnica.

Kot samostojni javni zavod s sedežem na narodnostno mešanem območju deluje Knjižnica Lendava - Könyvtár Lendva. Njena ustanoviteljica sta občina Lendava in občina Dobrovnik, soustanoviteljica pa Madžarska samouprava občine Lendava in Samoupravna skupnost občine Dobrovnik (Odlok o ustanovitvi javnega zavoda Knjižnica Lendava – Könyvtár Lendva (Uradni list RS, št.8/2004)). Za ostale občine izvaja knjižnica dejavnost na osnovi predpisanih pogodb. Knjižnica je na narodnostno mešanem območju in zagotavlja knjižnično dejavnost, namenjeno tudi pripadnikom madžarske narodne skupnosti. Spada v III. skupino knjižnic in s svojo knjižnično dejavnostjo pokriva območje občin Lendava, Dobrovnik, Črenšovci, Kobilje, Odranci, Turnišče in Velika Polana. Na tem območju deluje v okviru matične knjižnice 12 krajevnih knjižnic, 7 na enojezičnem in 5 na dvojezičnem območju. Knjižnica v okviru svoje dejavnosti skrbi za strokovnost in organiziranost knjižničarske dejavnosti, namenjene madžarski narodni skupnosti. Knjižnica nabavlja, strokovno obdeluje, hrani, obnavlja in posreduje knjižnično gradivo tudi v madžarskem jeziku ter skrbi za zbiranje domoznanskega gradiva.

¹⁵³ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija (Uradni list RS, št. 106/2006), 59. in 64. člen.

¹⁵⁴ Statut Javnega zavoda Radiotelevizija Slovenije (Uradni list RS, št. 106/2006), 10. člen.

Za madžarsko narodno skupnost se radijski in televizijski programi pripravljajo v okviru javne RTV Slovenija, in sicer pri Regionalnem RTV centru Maribor – Studio madžarskih programov Lendava. Radijski program obsega 18 ur in 15 minut dnevno, tudi ob sobotah in nedeljah, televizijski program pa zajema TV oddaje MOSTOVI-HIDAK, ki se predvajajo tako na nacionalni televiziji (I. program) kot tudi na regionalnem TV programu Maribor. Na nacionalni televiziji poteka predvajanje večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami, v poletnem času pa 3-krat tedensko po 30 minut z enkratnimi ponovitvami. Na regionalnem TV programu Maribor pa se oddaje MOSTOVI-HIDAK predvajajo večji del leta 4-krat tedensko po 30 minut in v poletnem času 3-krat tedensko po 30 minut. Za delovanje te ustanove, ki sodi v sistem RTV Slovenija (v ta namen nacionalna televizija tudi pobira poseben prispevek), je določeno število redno zaposlenih delavcev ter določeno število stalnih honorarnih delavcev. Število redno zaposlenih pri Studiu madžarskih programov Lendava je za radijski in televizijski program skupaj 29. Poleg redno zaposlenih delajo v sklopu tega centra tudi stalni pogodbeni delavci, ki jih je na področju za radijski in televizijski program skupaj 13, ter občasni pogodbeni delavci, ki jih je skupaj 67. Preko študentskega servisa je zaposlen 1 delavec. Radijski in televizijski program za madžarsko narodno skupnost v Republiki Sloveniji ustvarja tako 110 oseb. Programe narodnih skupnosti dodatno sofinancira tudi država (Urad Vlade RS za narodnosti), in sicer glede na določbo 30. člena Zakona o Radioteleviziji Slovenije (Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006).

DODATNI POJASNILI

Dodatni pojasnili na nekatera vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 11. člena Listine:

Točke št. 115, 116, 174 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Novi Zakon o RTV Slovenija¹⁵⁵ je upošteval utemeljena pričakovanja narodnih skupnosti.

Točka št. 173 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

O trenutnem stanju na tem področju poročamo v poglavju, ki se nanaša na 11. člen.

¹⁵⁵ Uradni list RS, št. 96/2005, ..., 105/2006.

12. člen: KULTURNE DEJAVNOSTI IN USTANOVE

UVOD

Republika Slovenija se je obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke in pododstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1 a, d, e, f,
odstavek 2,
odstavek 3.

Kulturno dediščino in sodobno kulturno ustvarjalnost obeh narodnosti je Republika Slovenija vključila v dediščino slovenske države in jo varuje podobno kot kulturno produkcijo večinskega naroda, kar je razvidno tudi iz Zakona o uresničevanju javnega interesa na področju kulture¹⁵⁶ (več v nadaljevanju). Zakon o varstvu kulturne dediščine¹⁵⁷ v drugem odstavku 1. člena določa, da so dediščina dobrine, podedovane iz preteklosti, ki jih Slovenke in Slovenci, pripadnice in pripadniki italijanske in madžarske narodne skupnosti in romske skupnosti, ter drugi državljanke in državljani Republike Slovenije, opredeljujejo kot odsev in izraz svojih vrednot, identitet, verskih in drugih prepričanj, znanj in tradicij. Republika Slovenija se je torej zavezala varovati kulturno dediščino na svojem ozemlju ne glede na etnični izvor. Določila, ki se nanašajo na kulturno področje narodnih skupnosti, je mogoče najti še v Zakonu o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti (drugi odstavek 5. člena: »Sklad lahko na podlagi pogodbe z lokalno skupnostjo oziroma s samoupravno skupnostjo avtohtone italijanske in madžarske narodne skupnosti v Sloveniji opravlja naloge iz prejšnjega odstavka tudi zanjo.«)¹⁵⁸, Zakonu o knjižničarstvu¹⁵⁹ (več v nadaljevanju) in nenazadnje Zakonu o zavodih (četrti odstavek 3. člena: »Samoupravna narodnostna skupnost ima pravico soustanoviti in tudi sama ustanoviti javni zavod, ki opravlja dejavnost, pomembno za uresničevanje pravic narodnosti.«)¹⁶⁰.

Za uresničevanje kulturnih dejavnosti narodnih skupnosti, romske skupnosti in različnih manjšinskih etničnih skupin je bil v Ministrstvu za kulturo RS ustanovljen Sektor za kulturne pravice manjšin in razvoj kulturne raznolikosti (v nadaljevanju: sektor). Temeljno izhodišče za delo sektorja je razumevanje kulturnih pravic kot kategorije človekovih pravic in predpostavka o kulturni raznolikosti kot bogastvu skupnega bivanja ter zavezanost k ustvarjanju pogojev enakih možnosti za vse, ki želijo sodelovati v kulturnem življenju.

Sektor neposredno uporablja naslednje pravne podlage v notranji zakonodaji: 61. člen Ustave RS za različne manjšinske etnične skupine, 64. člen Ustave RS za italijansko in madžarsko narodno skupnost, 65. člen Ustave RS za romsko skupnost. Splošni področni zakon je Zakon o uresničevanju javnega interesa za

¹⁵⁶ Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture (Uradni list RS, št. 96/2002, ..., 56/2008).

¹⁵⁷ Zakon o varstvu kulturne dediščine (Uradni list RS, št. 16/2008).

¹⁵⁸ Zakon o skladu Republike Slovenije za ljubiteljske kulturne dejavnosti (Uradni list RS, št. 1/1996, ..., 22/2000).

¹⁵⁹ Zakon o knjižničarstvu (Uradni list RS, št. 87/2001, ..., 16/2002).

¹⁶⁰ Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 12/1991, ..., 127/2006).

kulturo, 2007 (v nadaljevanju ZUJIK). 6. člen ZUJIK določa, da se morajo kulturne prireditve na območjih, ki so določena kot narodnostno mešana, najavljati (plakati, uradna vabila ipd.) tudi v italijanščini oziroma v madžarščini. V 8. členu je med drugim zapisano, da se javni interes za kulturo uresničuje tudi z zagotavljanjem pogojev za kulturno raznolikost. Zelo pomemben člen, ki ustvarja pogoje za kulturni razvoj oz. za profesionalizacijo kulturnega dela, je 31. člen ZUJIK, ki navaja, da sredstva za financiranje javnih zavodov, ki jih lahko za uresničevanje svojih potreb na področju kulture ustanovita italijanska in madžarska narodna skupnost, zagotavlja italijanski in madžarski narodni skupnosti država, v okviru sredstev za italijansko oziroma madžarsko narodno skupnost.

V 59. členu ZUJIK je zapisano, da se določbe, ki se uporabljajo za zagotavljanje javnih kulturnih programov, smiselno uporabljajo tudi za zagotavljanje programov italijanske in madžarske narodne skupnosti, pri čemer se pogodba iz 93. člena ZUJIK sklepa brez javnega razpisa na podlagi neposrednega poziva. S tem členom je tako dosledno implementirana pravna subjektiviteta osrednjih organizacij narodnih skupnosti, ki je opredeljena v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih, 1994. V 65. členu ZUJIK so zapisane pristojnosti države pri financiranju programov in projektov, med katerimi so tudi tisti, ki so namenjeni avtohtonima italijanski in madžarski narodni skupnosti ter romski skupnosti, pa tudi kulturni integraciji drugih manjšinskih skupnosti in priseljencev, če njihovi kulturni programi oziroma projekti presegajo lokalni pomen. Za širše ustvarjanje pogojev za izvajanje raznolikih kulturnih projektov v Republiki Sloveniji pa so pomembni tudi naslednji členi ZUJIK: 74. člen navaja, da ministrstvo, pristojno za kulturo oziroma pristojni organ lokalne skupnosti da javno infrastrukturo v upravljanje oziroma v uporabo drugim pravnim osebam in posameznikom, ki izvajajo javne kulturne programe in kulturne projekte na podlagi javnega razpisa s pogodbo iz 93. člena ZUJIK. V 75. členu je zapisano, da se da javno infrastrukturo lahko v uporabo tudi brezplačno pod pogojem, da izvajalci prevzamejo obveznost rednega tekočega vzdrževanja. Po 79. členu pa lahko država oz. lokalna skupnost celo zagotavlja sredstva za pokrivanje stroškov, ki so povezani z zagotavljanjem prostorskih pogojev za delovanje. Z ZUJIK so torej ustvarjeni normativni pogoji za širšo skrb državnih in lokalnih oblasti za integracijo manjšinskih programov.

Tudi v novem Nacionalnem programu za kulturo (v nadaljevanju NPK), ki ga napoveduje 10. člen ZUJIK, in je bil sprejet leta 2008 v Državnem zboru z Resolucijo, je posebna pozornost namenjena kulturni zavesti in ozaveščenosti različnih etničnih skupin o njihovih kulturnih pravicah kot enemu od pogojev za integracijo v odprto družbo, ki temelji na avtonomiji in svobodi posameznika. V NPK je namreč zapisano, da se bo podpirala raba jezikov romske skupnosti in drugih manjšinskih etničnih skupin v Sloveniji, posebno še v medijih teh skupnosti, od tiskanih do elektronskih, na jezikovnih tečajih in pri kulturnih manifestacijah, ki jih prirejajo etnične skupnosti. Prav tako je v Zakonu o romski skupnosti, in posebej še v NPK, navedeno, da bo kulturno dejavnost različnih etničnih skupnosti kulturna politika podpirala tudi v njihovem prizadevanju za ohranjanje njihovih jezikov. Prednostna podpora bo dana vsebinam z raznoliko etnično tematiko, manjšinskim kulturam ter programom in projektom ranljivih skupin. V konkretnih ciljih je zapisano, da je eden od ukrepov pri cilju

izboljševanje pogojev za kulturno raznolikost tudi podpora jezikovnim projektom in posebna podpora ustvarjalcem iz vrst narodnih skupnosti, romske skupnosti, različnih manjšinskih etničnih skupin, priseljencev in ranljivih skupin in podpora profesionalno vodenim projektom za izboljšanje jezikovne zmožnosti, nadalje je pri cilju izboljševanje pogojev za medkulturni dialog posebej opredeljena skrb za sodelovanje manjšinskih skupnosti pri oblikovanju ukrepov, ki so jim namenjeni, pri cilju izboljševanje pogojev za socialno vključevanje pa je posebna skrb posvečena prednostni podpori projektom v programu, ki se financira iz sredstev Evropskega socialnega sklada in je namenjen reševanju predvsem kadrovske težave.

Zakon o javni rabi slovenščine (2004) v 3. členu navaja, da se na območjih občin, v katerih živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, javna raba italijanščine ali madžarščine kot uradnih jezikov zagotavlja na način, kot omenjeni zakon ureja javno rabo slovenščine in v skladu z določbami posameznih področnih zakonov. V 1. členu omenjenega zakona pa je zapisano, da je slovenski jezik uradni jezik Republike Slovenije. V njem poteka govorno in pisno sporazumevanje na vseh področjih javnega življenja v Republiki Sloveniji, razen kadar je v skladu z Ustavo RS poleg slovenščine uradni jezik tudi italijanščina in madžarščina in kadar določbe mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Slovenijo, posebej dopuščajo tudi rabo drugih jezikov. Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko (2007) na več mestih govori o zagotavljanju ustreznega položaja jezikov avtohtonih manjšinskih skupnosti v Sloveniji in posebej o razvijanju romskega jezika.

Zakon o knjižničarstvu v 25. členu določa, da splošne knjižnice na narodnostno mešanih območjih zagotavljajo tudi knjižnično dejavnost, namenjeno pripadnikom italijanske in madžarske skupnosti ter romske skupnosti. Te knjižnice zagotavljajo pripadnikom teh skupnosti komuniciranje v njihovem jeziku. Splošne knjižnice pripravijo program dejavnosti v soglasju s predstavniki narodnih skupnosti. Za ustvarjanje širših pogojev za kulturno raznolikost sta pomembna tudi 16. in 33. člen. 16. člen je pomemben zato, ker navaja, da splošne knjižnice v svojem okolju zagotavljajo storitve tudi za skupine prebivalcev s posebnimi potrebami, 33. pa zato, ker zelo široko opredeljuje delovanje nacionalne knjižnice, ki je osrednja državna knjižnica. Slednja zbira, obdeluje, hrani in posreduje tudi knjižnično gradivo pripadnikov italijanske in madžarske narodne skupnosti, romske skupnosti in drugih manjšinskih skupnosti ter temeljne tuje literature. Spremembe in dopolnitve Pravilnika o pogojih za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe so začele veljati v letu 2008 in zajemajo manjše spremembe za poenostavitev postopkov in enopomenskost razlage ter redakcijske popravke. Poglavitno načelo Pravilnika je določiti minimalne pogoje za izvajanje knjižnične dejavnosti kot javne službe v Republiki Sloveniji. Cilj je bil dopolniti rešitve, ki v praksi povzročajo težave pri financiranju. Z dopolnitvami Pravilnika se dvigajo standardi zaloge in prirasta knjižničnega gradiva, namenjenega italijanski in madžarski narodni skupnosti.

Na tem mestu velja dodati še informacijo, da je bil v okviru informacijsko-dokumentacijskega centra na področju varstva kulturne dediščine (INDOK) na Metelkovi 4 v Ljubljani, kjer ima sedež tudi sektor, septembra 2004 vzpostavljen poseben kotiček, v katerem se nahajajo dela v različnih manjšinskih jezikih, ki jih

je doslej financiralo Ministrstvo za kulturo RS. Kotiček predstavlja tudi ustvarjanje v jezikih na območju Republike Slovenije.

Na splošno lahko ugotovimo, kar je razvidno tudi iz zapisanega zgoraj, da je na normativni ravni dokaj dobro zajeto ustvarjanje pogojev za kulturno raznolikost. Kar zadeva konkretne organizacijske ukrepe Ministrstva za kulturo RS, pa velja v nadaljevanju izpostaviti naslednje.

Ministrstvo za kulturo RS je za ustvarjanje pogojev za varovanje kulturnih pravic manjšin in razvoj kulturne raznolikosti kot bogastva skupnega bivanja vzpostavilo doslej že tri programe: **posebni** za posebno zaščito pravic pripadnikov manjšin, upoštevajoč posebne okoliščine, v katerih le-ti živijo, in skladno z etiko spoštovanja nekakšnih predpravil manjšinskih in ranljivejših skupin, **integracijski** za realizacijo načela enakih možnosti za vse, ne glede na etnično identiteto, in **program, ki se financira iz Evropskega socialnega sklada**, namenjen usposabljanju in zaposlovanju kadrov. V letu 2008 je bil vpeljan še tretji, evropski program. Ministrstvo za kulturo je objavilo v letu 2008 javni razpis za izbor razvojnih projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti v okviru Evropskega socialnega sklada. Cilj javnega razpisa je krepitev zaposljivosti pripadnikov ranljivih skupin na področju kulture z usposabljanjem lastnih strokovnih kadrov, krepitev ob hkratni skrbi za vključevanje ranljivih družbenih skupin v kulturno življenje in družbo nasploh.

Ministrstvo za kulturo RS je izoblikovalo dinamični model (doktrino) za varovanje kulturnih pravic posebnih socialnih skupin (doktorska disertacija vodje sektorja), ki ga še nadgrajuje, in vsebuje instrumente (normativne, organizacijske in finančne), s katerimi hkrati razvija ukrepe za posebno zaščito in ukrepe za integracijo manjšinskih kultur. Ker izhaja iz načela podpore kulturni raznolikosti, je s svojimi storitvami in razpoložljivimi finančnimi sredstvi odprto za zelo različne izvajalce kulturnih programov in projektov, seveda pa je pri tem dolžno upoštevati Ustavo RS in veljavno zakonodajo. Skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku in ZUJIK pa je seveda možno obravnavati le vloge, ki se uradno posredujejo na Ministrstvo za kulturo RS.

Iz preglednic v Prilogi 1 na strani 114 (Projekti, vezani na jezik v posebnem manjšinskem programu Ministrstva za kulturo RS 2006, 2007, 2008) je razvidno, kateri projekti so bili financirani s strani Ministrstva za kulturo RS v okviru posebnega in integracijskega programa. Ministrstvo za kulturo RS je italijanski narodni skupnosti, na podlagi odobrenega kulturnega programa, ki je vezan na ohranjanje jezika in obsega knjižnično dejavnost, izdajateljsko in založniško dejavnost, ohranjanje jezika ter tečaje in predavanja, za leta 2006, 2007 in 2008 odobrilo skupaj 193.014,04 evrov, madžarski narodni skupnosti je, na podlagi odobrenega kulturnega programa za ohranjanje jezika, ki obsega knjižnično dejavnost, izdajateljsko in založniško dejavnost, dejavnost za ohranjanje maternega jezika ter predavanja in seminarje, za leta 2006, 2007 in 2008 odobrilo skupaj 308.967,46 evrov, romski skupnosti pa je bilo, na podlagi odobrenih projektov, vezanih na ohranjanje jezika, za literarno dejavnost, izdajateljsko in založniško dejavnost, medijsko dejavnost ter predavanja in seminarje, odobreno za leta 2006, 2007 in 2008 skupaj 107.960,11 evrov.

Prav tako Ministrstvo za kulturo RS sodeluje z Upravno akademijo v Ljubljani in vodja sektorja je pripravila učna gradiva za seminarje o kulturnih pravicah manjšin, ki naj bi jih kot predavateljica Upravne akademije izvajala tudi v lokalnih skupnostih z etnično mešanim prebivalstvom z namenom, da bi tudi na lokalni ravni prišlo do boljšega razumevanja pomena integracije in torej boljše osveščenosti tudi večinskega prebivalstva o kulturnih pravicah pripadnikov manjšinskih skupnosti. Sektor izvaja tudi posebne storitve, ki so namenjene manjšinskim umetnikom za dvig njihove kulturne ustvarjalnosti in za promocijo. Uveden je ukrep: dan odprtih vrat vodje sektorja za ustvarjalce.

Poleg splošnih in konkretnih navedb zgoraj, ki se nanašajo na zakonodajo in politiko ter na konkretno prakso, ki neposredno in posredno odraža implementacijo Listine, naj v nadaljevanju navedemo še posebne poudarke v povezavi s posameznimi določbami 12. člena.

Ad. 12.1.a

Ministrstvo za kulturo RS sistematično (prek vzpostavljenega posebnega in integracijskega programa ter evropskega programa) spodbuja in financira različne pobude ter pospešuje različne možnosti glede dostopa do del v različnih jezikih (podpora kulturni raznolikosti): v knjižnicah, v knjižnici INDOK ipd. Iz Priloge 1 na strani 114 so razvidni konkretni projekti, vezani na manjšinske jezike, ki jih je v letih 2006, 2007 in 2008 financiralo Ministrstvo za kulturo RS.

Pri tem kaže še posebej izpostaviti novost, ki jo je v letu 2007 uvedlo Ministrstvo za kulturo RS za nemško govorečo skupino. Gre za dodatni program, utemeljen na meddržavnem sporazumu z Avstrijo. V Prilogi 2 na strani 124 so razvidni projekti, ki jih je financiralo Ministrstvo za kulturo RS.

Ad 12.1.d.

Cilji manjšinske kulturne politike izhajajo iz ugotovitev o večkulturnosti slovenske družbe, obstoju različnih kultur na ozemlju Republike Slovenije, ki so vir za bogastvo različnosti in omogočajo ustvarjalno prepletanje kulturnih vzorcev in tudi spodbujanje kulturne dejavnosti v jezikih manjšinskih etničnih skupnosti. Posebna podpora bo dana razvojnim projektom, ki se prijavljajo v posebni program Ministrstva za kulturo RS s kasnejšo perspektivo vključitve v integracijski program. Ministrstvo za kulturo RS bo prav tako vzpodbujalo profesionalno zasnovane oziroma vodene dejavnosti za ohranjanje jezika (npr. raziskovanje jezika) in takšne, ki razvijajo jezikovno kulturo in jezikovno ustvarjalnost (npr. literarni natečaji).

Ad 12.1.e

Osebe sektorja govori naslednje jezike: angleški, italijanski, madžarski, hrvaški, srbski in nemški. S takim jezikovnim znanjem je sektor sposoben spremljati jezikovno ustvarjanje v različnih jezikih. Sektor sistematično pregleduje poslane publikacije in gradiva ter oblikuje mnenja in predloge.

Ad 12.1.f

Sektor zagotavlja pogoje za neposredno sodelovanje predlagateljev manjšinskih programov in projektov pri oblikovanju posebnega programa skladno z načelom subjektivitete manjšinske skupnosti. Še več, organizirana so svetovanja manjšinskim izvajalcem v smislu nadrobnega seznanjanja z zakoni in podzakonskimi akti, s cilji in načeli ter s kriteriji manjšinske kulturne politike z namenom, da bi bilo načrtovanje njihovih kulturnih dejavnosti tako, da ne bi prihajalo do formalnih zavržb predlogov. Vsako leto se pripravlja tudi problemsko poročilo o izvajanju programa, v katerem so izvajalci pozvani tudi k predlogom za izboljšanje manjšinske kulturne politike. Sektorju je bilo s strani pripadnikov ustavno priznanih manjšinskih skupnosti večkrat izraženo priznanje za dosledno implementacijo 15. člena Zakona o samoupravnih narodnih skupnostih, ki zahteva pridobitev mnenja teh skupnosti k zadevam, ki se jih tičejo, in za analogno obravnavo romske skupnosti v skladu z zakonom o romski skupnosti, ki ureja položaj in opredeljuje področja posebnih pravic romske skupnosti v Republiki Sloveniji, pristojnosti državnih organov in organov samoupravnih narodnih skupnosti za njihovo izvajanje ter sodelovanje predstavnikov oziroma predstavnic romske skupnosti pri uresničevanju njihovih pravic in obveznosti, določenih z zakonom. Zakon o romski skupnosti nadalje v tretji točki 4. člena določa, da Republika Slovenija spodbuja ohranjanje in razvoj romskega jezika ter kulturno, informativno in založniško dejavnost romske skupnosti.

Ad 12. 2.

Iz Priloge 3 na strani 126 (Kulturna dejavnost različnih manjšinskih skupnosti po občinah) je razvidno, v katerih krajih v Sloveniji so organizacije narodnih skupnosti, romske skupnosti in različna manjšinska društva, ki so se doslej že prijavila na razpis Ministrstva za kulturo RS in so jim bile nudene storitve Ministrstva za kulturo RS. Občine, navedene v Prilogi 3 na strani 126, so območja, na katerih delujejo manjšinska društva in tako tudi jezikovno bogatijo tamkajšnje kulturno življenje.

Ad. 12.3.

Slovenija torej promovira kulturno raznolikost kot vrednoto skupnega bivanja in se predstavlja tudi navzven kot kulturno raznolika družba, v kateri se govorijo različni jeziki in gojijo različne kulturne posebnosti.

Zaključek

Ker so bila finančna sredstva do leta 2004 na posebnem programu za različne manjšinske skupnosti relativno skromna, je Ministrstvo za kulturo RS v letu 2005 za več kot 100 % povečalo finančna sredstva za do takrat finančno najbolj skromen posebni program za različne manjšinske skupnosti (v letu 2004 je bilo odobreno 82.445,00 EUR, v letu 2005 pa 174.708,00 EUR). Ministrstvo za kulturo RS je tudi za te skupnosti vzpostavilo še dodatno možnost financiranja v okviru Evropskega socialnega sklada. Vodja sektorja prav tako aktivno deluje na vladni ravni v različnih delovnih telesih. Sektor je manjšinskim skupnostim nudil

različne storitve za izboljšanje pogojev za kulturne dejavnosti manjšinskih skupnosti, kot so: strokovno svetovanje pri pripravi vlog za pozive in razpise, storitve za manjšinske umetnike, pravno svetovanje pri udejanjanju kulturnih pravic, pojmovanih kot kategorije človekovih pravic, posredovanja, priporočila in pogovori s predstojniki javnih zavodov o integraciji manjšinskih programov, izvajanje mediacij, izvajanje strokovnih delavnic ipd. Posebej velja izpostaviti tudi sodelovanje sektorja z znanstveno raziskovalnimi organizacijami in z uglednimi strokovnjaki na področju manjšin pri oblikovanju strokovnih podlag za odločanje (npr. Inštitut za narodnostna vprašanja, Filozofska fakulteta, Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti ipd.). V sektorju je pomembno zavedanje, da je manjšinsko področje zelo občutljivo, zato mora priprava predlogov za ukrepe kulturne politike temeljiti na tehtnih teoretičnih in empiričnih podlagah. Vzpostavljeno je tudi sodelovanje sektorja z nevladnimi organizacijami (Amnesty International, Mirovni inštitut ipd.), vse z namenom, da bi bile strokovne podlage in kulturna politika na tem področju strokovno čim bolj domišljene in odzivne na izražene kulturne potrebe pripadnikov manjšinskih skupnosti in da bi hkrati omogočale oboje: ohranjanje kulturnih in jezikovnih posebnosti ter kvalitetno družbeno integracijo, ki bi omogočala polno udejanjanje kulturnih pravic, polno družbeno odgovornost nosilcev teh pravic in tudi enakost možnosti za participacijo v kulturnem življenju ne glede na etnično identiteto posameznika.

12. člen: KULTURNE DEJAVNOSTI IN USTANOVE **ITALIJANSKI JEZIK**

Zavod italijanske narodne skupnosti Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno središče Carlo Combi Koper¹⁶¹ - Centro Italiano di Promozione, Cultura, Formazione e Sviluppo Carlo Combi Capodistria je bil ustanovljen v letu 2007. Glavni cilj je postati referenčna točka vsem, ki želijo razvijati ideje in projekte v sklopu italijanskega jezika, kulture in medsebojnih odnosov italijanske skupnosti in slovenskega prebivalstva. Velik pomen za ustvarjanje italijanske narodne skupnosti ima tudi obnovljena Manziolijeva palača v Izoli. Država je pri tem projektu finančno podprla obnovo palače in hkrati sofinancirala opremo knjižnice v tej palači. Poleg že omenjenih institucij za kulturne dejavnosti italijanske narodne skupnosti je potrebno omeniti še dve instituciji, ki imata sedež na Hrvaškem: Center za zgodovinska raziskovanja v Rovinju ter Italijanska drama na Reki. Za obe omenjeni instituciji slovenska država prispeva sorazmeren finančni delež za njuno delovanje.

Za italijansko narodno skupnost je pomembna Osrednja knjižnica Srečka Vilharja Koper - Biblioteca centrale Srečko Vilhar Capodistria. Knjižnica ima oddelek za italijanistiko. Ta izvaja matično dejavnost za knjižnice v Slovenski Istri ter ustanove in šole italijanske narodne skupnosti na Obali. Knjižnično gradivo v italijanskem gradivu hranita še Mestna knjižnica Piran - Biblioteca Civica di Pirano ter knjižnica Izola - Biblioteca Civica di Isola.

¹⁶¹ Spletna stran zavoda: <http://www.centrocarlocombi.net/ita>.

12. člen: KULTURNE DEJAVNOSTI IN USTANOVE **MADŽARSKI JEZIK**

Zavod za kulturo madžarske narodnosti – Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, ki razvija tudi številne projekte za ohranjanje madžarskega jezika, se redno financira iz sredstev Ministrstva za kulturo RS. Zavod usklajuje in usmerja delo več kot tridesetih kulturnih društev madžarske narodnosti. Kulturna društva delujejo na mnogih področjih kulturnega ustvarjanja in poustvarjanja – od etnofolklornih do izvirnih kulturnih dosežkov. Pogosto pa se kulturna produkcija madžarske narodne skupnosti predstavlja tudi na Madžarskem. V okviru Zavoda za kulturo madžarske narodnosti deluje tudi kulturni Center Bánffy, kjer se prodaja le madžarska literatura in periodični tisk. Z internetno kavarno ter s sodobno multimedijско opremo služi center za različna srečanja in manjše prireditve. Z odprtjem Kulturnega doma Lendava (2004) pa se je omenjena dejavnost še dodatno razširila v smeri zbirališča madžarskih besednih in drugih ustvarjalcev.

Knjižnično gradivo v madžarskem jeziku se zbira in hrani v knjižnicah v Murski Soboti in Lendavi. V Pokrajinski in študijski knjižnici v Murski Soboti deluje poseben oddelek za hungaristiko. Zbirka gradiva v madžarskem jeziku šteje okrog 30.000 enot, kar je dobrih 13% vsega knjižničnega gradiva. Nič manj pomembna ni dejavnost Knjižnice Lendava - Könyvtár Lendva. Knjižnica je samostojni zavod s sedežem na narodnostno mešanem območju. Njen ustanovitelj je Občina Lendava, soustanovitelj pa Madžarska samoupravna narodna skupnost občine Lendava. Knjižnica obsega okoli 96.000 enot, od tega 40% v madžarskem jeziku. Na narodnostno mešanem ozemlju poleg matične knjižnice v Lendavi deluje še pet krajevnih knjižnic: Dolina, Dobrovnik, Gaberje, Genterovci in Petišovci.

DODATNO POJASNILO

Dodatno pojasnilo na vprašanje Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 12. člena Listine:

Točka št. 175 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Načelna možnost za financiranje kulturnih potreb zunaj območja avtohtone poselitve obstaja. To je sestavina vsakokratnega razpisa. Pobuda v tej smeri na Ministrstvo za kulturo RS dosedaj ni bila naslovljena.

Priloge: 3

1. Ohranjanje jezika- jezikovni projekti 2006,2007 in 2008, stran 114;
2. Program za nemško govorečo skupnost za leto 2007 in 2008, stran 124;
3. Kulturna dejavnost različnih manjšinskih društev v Republiki Sloveniji - po občinah, stran 126.

13. člen: GOSPODARSKO IN DRUŽBENO ŽIVLJENJE **ITALIJANSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za italijanski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1,
odstavek 2.

Urad Vlade RS za narodnosti je leta 2004 v okviru priprave »Analize o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonov, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj« predlagal nekatere rešitve za izvajanje dvojezičnosti na področju gospodarskih dejavnosti. Iz predstavljene zakonodaje v prejšnjih poglavjih pa izhaja, da je na narodnostno mešanem ozemlju prepovedano vsakršno odvrčanje od uporabe ali izključevanje regionalnih ali manjšinskih jezikov v gospodarskih dejavnostih. Prav nasprotno, 11. člen Zakona o gospodarskih družbah¹⁶² napotuje, da se v aktih družbe na območjih, kjer živita madžarska in italijanska narodna skupnost, povsem enakopravno uporabljata tudi madžarski in italijanski jezik.

Tudi dlje časa odprto vprašanje uporabe jezika pri poslovanju podjetij s potrošniki na mešanih območjih je dokončno rešeno v korist narodnima skupnostima. Na normativni ravni je bilo navedeno vprašanje rešeno z zadnjimi spremembami Zakona o varstvu potrošnikov¹⁶³ iz leta 2007, v 2008 pa je bilo vprašanje rešeno tudi na izvedbeni ravni s sprejetjem podzakonskega akta, t.j. Pravilnika o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost¹⁶⁴. Pravilnik podrobneje določa procese poslovanja podjetij, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti (informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, namembnosti, sestave in uporabe izdelka ali storitve, ceniki, obvestila o obratovalnih časih). Da se zagotovi podjetjem dovolj časa za prilagoditev novim pogojem poslovanja, bo začel veljati 1. avgusta 2009. Nad izvajanjem Pravilnika s strani podjetij bo bdel Tržni inšpektorat Republike Slovenije.

Tudi oglaševalska sporočila so v skladu z veljavnim Zakonom o varstvu potrošnikov na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, lahko v jeziku narodne skupnosti. Prav tako ni nobene dileme pri uresničevanju dvojezičnosti v javnih ali zasebnih gospodarskih in socialnih službah, saj obveznosti, ki jih nalaga Zakon o varstvu potrošnikov (1. člen) podjetjem, veljajo tudi za zavode in druge organizacije, ki zagotavljajo potrošnikom blago in storitve, torej tudi zdravstvene in socialnovarstvene ustanove (bolnišnice, domovi za starejše občane itd.). Tudi za nadzor izvajanja Zakona o varstvu potrošnikov je pristojen Tržni inšpektorat Republike Slovenije, ki doslej ni zaznal pomembnejših kršitev določb zakona na trgu.

¹⁶² Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) Ur.l. RS, št. 42/2006 (60/2006 popr.), 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008.

¹⁶³ Zakon o varstvu potrošnikov (Ur.l.RS, št.98/2004-UPB2 in 126/2007).

¹⁶⁴ Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost (Ur.l. RS, št. 78/2008).

Uporaba jezikov italijanske in madžarske narodne skupnosti je urejena tudi na področju zdravstvenega varstva. Zdravstveni delavec in zdravstveni sodelavec, ki opravljata svoje delo v neposrednem stiku z bolniki, morata obvladati slovenski jezik, na dvojezičnih območjih pa tudi jezik narodnosti. Izpolnjevanje navedenega pogoja se dokazuje z javnim spričevalom o končani srednji šoli ali s potrdilom izobraževalnega zavoda (63. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti¹⁶⁵).

Tudi Zakon o zdravniški službi¹⁶⁶ v 11. členu določa, da uporablja zdravnik pri opravljanju zdravniške službe slovenski jezik, na dvojezičnem mešanem območju italijanske in madžarske narodne skupnosti pa uporablja tudi italijanski oziroma madžarski jezik. Znanje jezika se dokazuje s spričevalom o končani srednji šoli ali s potrdilom izobraževalnega zavoda.

V zvezi z navedenima zakonskima aktoma je potrebno omeniti tudi 6. člen Zakona o opravljanju zdravstvenih poklicev v Republiki Sloveniji za državljane drugih držav članic EU,¹⁶⁷ ki med drugim določa, da se z dnem pristopa Republike Slovenije k Evropski uniji za **tuje** zdravstvene delavce prenehata uporabljati 63. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti ter 11. člen Zakona o zdravniški službi.

Navedeni zakon določa tudi, da tuji zdravstveni delavec pri svojem delu uporablja slovenski jezik, na območju italijanske ali madžarske narodne skupnosti pa tudi italijanski ali madžarski jezik. Delodajalec v svojih aktih določi stopnjo znanja jezika in način preverjanja izpolnjevanja tega pogoja za posamezna delovna mesta (3. člen). Kadar uporabnik zdravstvene storitve ne obvlada jezika iz 3. člena tega zakona, lahko poteka sporazumevanje med tujim zdravstvenim delavcem in uporabnikom zdravstvene storitve v jeziku, ki je uporabniku razumljiv.

Zakon o pacientovih pravicah¹⁶⁸ določa, da ima pacient pravico, da zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci z njim govorijo ali drugače komunicirajo v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti na območjih lokalnih skupnosti, kjer je poleg slovenskega jezika uradni jezik tudi italijanski oziroma madžarski jezik (19. člen).

V skladu s prvim odstavkom 10. člena Pravilnika o oglaševanju zdravil¹⁶⁹ morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, na katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, pa so lahko tudi v jeziku narodne skupnosti. Ne glede na določilo prvega odstavka je literatura, ki je priložena oglaševalskemu gradivu za strokovno javnost, lahko tudi v izvirnem jeziku članka. Na mednarodnih strokovnih srečanjih na območju Republike Slovenije so oglaševalska sporočila in gradiva lahko tudi v jeziku dogodka ali jezikih udeležencev teh dogodkov.

13. člen: GOSPODARSKO IN DRUŽBENO ŽIVLJENJE **MADŽARSKI JEZIK**

Republika Slovenija se je za madžarski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavek 1,

¹⁶⁵ Uradni list RS, št. 9/92, ..., 77/08.

¹⁶⁶ Uradni list RS, št. 98/99, ..., 58/08.

¹⁶⁷ Uradni list RS, št. 86/02, 2/04.

¹⁶⁸ Uradni list RS, št. 15/08.

¹⁶⁹ Uradni list RS, št. 105/08.

odstavek 2.

Urad Vlade RS za narodnosti je leta 2004 v okviru priprave »Analize o položaju in uresničevanju posebnih pravic italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji v luči izvajanja zakonov, podzakonskih in drugih predpisov ter opredelitev možnih ukrepov za njuno ohranitev, podpiranje in nadaljnji razvoj« predlagal nekatere rešitve za izvajanje dvojezičnosti na področju gospodarskih dejavnosti. Iz predstavljene zakonodaje v prejšnjih poglavjih pa izhaja, da je na narodnostno mešanem ozemlju prepovedano vsakršno odvrčanje od uporabe ali izključevanje regionalnih ali manjšinskih jezikov v gospodarskih dejavnostih. Prav nasprotno, 11. člen Zakona o gospodarskih družbah¹⁷⁰ napotuje, da se v aktih družbe na območjih, kjer živita madžarska in italijanska narodna skupnost, povsem enakopravno uporabljata tudi madžarski in italijanski jezik.

Tudi dlje časa odprto vprašanje uporabe jezika pri poslovanju podjetij s potrošniki na mešanih območjih je dokončno rešeno v korist narodnima skupnostima. Na normativni ravni je bilo navedeno vprašanje rešeno z zadnjimi spremembami Zakona o varstvu potrošnikov¹⁷¹ iz leta 2007, v 2008 pa je bilo vprašanje rešeno tudi na izvedbeni ravni s sprejetjem podzakonskega akta, t.j. Pravilnika o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost¹⁷². Pravilnik podrobneje določa procese poslovanja podjetij, v katerih mora podjetje na območjih, kjer avtohtono živita italijanska in madžarska narodna skupnost, s potrošniki uporabljati poleg slovenskega jezika tudi jezik narodne skupnosti (informacije glede značilnosti, prodajnih pogojev, namembnosti, sestave in uporabe izdelka ali storitve, ceniki, obvestila o obratovalnih časih). Da se zagotovi podjetjem dovolj časa za prilagoditev novim pogojem poslovanja, bo začel veljati 1. avgusta 2009. Nad izvajanjem Pravilnika s strani podjetij bo bdel Tržni inšpektorat Republike Slovenije.

Tudi oglaševalska sporočila so v skladu z veljavnim Zakonom o varstvu potrošnikov na območjih, kjer avtohtono živita italijanska ali madžarska narodna skupnost, lahko v jeziku narodne skupnosti. Prav tako ni nobene dileme pri uresničevanju dvojezičnosti v javnih ali zasebnih gospodarskih in socialnih službah, saj obveznosti, ki jih nalaga Zakon o varstvu potrošnikov (1. člen) podjetjem, veljajo tudi za zavode in druge organizacije, ki zagotavljajo potrošnikom blago in storitve, torej tudi zdravstvene in socialnovarstvene ustanove (bolnišnice, domovi za starejše občane itd.). Tudi za nadzor izvajanja Zakona o varstvu potrošnikov je pristojen Tržni inšpektorat Republike Slovenije, ki doslej ni zaznal pomembnejših kršitev določb zakona na trgu.

Uporaba jezikov italijanske in madžarske narodne skupnosti je urejena tudi na področju zdravstvenega varstva. Zdravstveni delavec in zdravstveni sodelavec, ki opravljata svoje delo v neposrednem stiku z bolniki, morata obvladati slovenski jezik, na dvojezičnih območjih pa tudi jezik narodnosti. Izpolnjevanje navedenega pogoja se dokazuje z javnim spričevalom o končani srednji šoli ali s potrdilom izobraževalnega zavoda (63. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti¹⁷³).

¹⁷⁰ Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1) Ur.l. RS, št. 42/2006 (60/2006 popr.), 26/2007-ZSDU-B, 33/2007-ZSReg-B, 67/2007-ZTFI (100/2007 popr.), 10/2008, 68/2008.

¹⁷¹ Zakon o varstvu potrošnikov (Ur.l.RS, št.98/2004-UPB2 in 126/2007).

¹⁷² Pravilnik o uporabi jezikov narodnih skupnosti v procesih poslovanja podjetij s potrošniki na območjih, kjer živita italijanska in madžarska narodna skupnost (Ur.l. RS, št. 78/2008).

¹⁷³ Uradni list RS, št. 9/92, ..., 77/08.

Tudi Zakon o zdravniški službi¹⁷⁴ v 11. členu določa, da uporablja zdravnik pri opravljanju zdravniške službe slovenski jezik, na dvojezičnem mešanem območju italijanske in madžarske narodne skupnosti pa uporablja tudi italijanski oziroma madžarski jezik. Znanje jezika se dokazuje s pričevalom o končani srednji šoli ali s potrdilom izobraževalnega zavoda.

V zvezi z navedenima zakonskima aktoma je potrebno omeniti tudi 6. člen Zakona o opravljanju zdravstvenih poklicev v RS za državljane drugih držav članic EU,¹⁷⁵ ki med drugim določa, da se z dnem pristopa Republike Slovenije k Evropski uniji za **tuje** zdravstvene delavce prenehata uporabljati 63. člen Zakona o zdravstveni dejavnosti ter 11. člen Zakona o zdravniški službi.

Navedeni zakon določa tudi, da tuji zdravstveni delavec pri svojem delu uporablja slovenski jezik, na območju italijanske ali madžarske narodne skupnosti pa tudi italijanski ali madžarski jezik. Delodajalec v svojih aktih določi stopnjo znanja jezika in način preverjanja izpolnjevanja tega pogoja za posamezna delovna mesta (3. člen). Kadar uporabnik zdravstvene storitve ne obvlada jezika iz 3. člena tega zakona, lahko poteka sporazumevanje med tujim zdravstvenim delavcem in uporabnikom zdravstvene storitve v jeziku, ki je uporabniku razumljiv.

Zakon o pacientovih pravicah¹⁷⁶ določa, da ima pacient pravico, da zdravstveni delavci in zdravstveni sodelavci z njim govorijo ali drugače komunicirajo v slovenskem jeziku ali v jeziku narodne skupnosti na območjih lokalnih skupnosti, kjer je poleg slovenskega jezika uradni jezik tudi italijanski oziroma madžarski jezik (19. člen).

V skladu s prvim odstavkom 10. člena Pravilnika o oglaševanju zdravil¹⁷⁷ morajo biti oglaševalska sporočila v slovenskem jeziku, na območjih, na katerih živita italijanska in madžarska narodna skupnost, pa so lahko tudi v jeziku narodne skupnosti. Ne glede na določilo prvega odstavka je literatura, ki je priložena oglaševalskemu gradivu za strokovno javnost, lahko tudi v izvirnem jeziku članka. Na mednarodnih strokovnih srečanjih na območju Republike Slovenije so oglaševalska sporočila in gradiva lahko tudi v jeziku dogodka ali jezikih udeležencev teh dogodkov.

DODATNA POJASNILA

Dodatna pojasnila na vprašanja Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 13. člena Listine:

Točke št. 124, 127, 129, 132, 136 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine in

Točke št. 184, 187, 190, 196 in 197 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Prispevek za področje gospodarsko in družbeno življenje - 13. člen vsebinsko odgovarja na vsa vprašanja Odbora strokovnjakov. Zato menimo, da dodatna

¹⁷⁴ Uradni list RS, št. 98/99, ..., 58/08.

¹⁷⁵ Uradni list RS, št. 86/02, 2/04.

¹⁷⁶ Uradni list RS, št. 15/08.

¹⁷⁷ Uradni list RS, št. 105/08.

pojasnila niso potrebna, ker je kot rečeno vse pojasnjeno v samem členu: zakonske in podzakonske določbe, kot tudi zagotavljanje nadzora na trgu.

Točka št. 193 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Dvojezičnost mora biti in je zagotovljena v naslednjih domovih: Obalni dom upokojencev Koper - Casa costiera del pensionato Capodistria, Dom upokojencev Izola - Casa del pensionato Isola, Dom starejših Lendava - Idösebb Polgárok Otthona Lendva. Zaposleni morajo obvladati tudi manjšinski jezik. V vseh navedenih domovih nimajo problemov glede dvojezičnosti.

14. člen: ČEZMEJNE IZMENJAVE

ITALIJANSKI JEZIK

Republika Slovenija se je za italijanski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavka a in b.

Slovenija se je že v ustavi zavezala (prvi odstavek 64. člena: »Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanavljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja izobraževanja v svojem jeziku. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.«)¹⁷⁸, da bo, ne samo moralno, ampak tudi materialno podpirala pravico pripadnikov narodnih skupnosti do ohranjanja in razvijanja svobodnih stikov, še posebej z matičnimi narodi in njihovimi državami. V področnih zakonih je to še podrobneje opredeljeno. V Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih je določilo, da se sredstva za ohranjanje svobodnih stikov narodnih skupnosti na različnih ravneh zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti (občin), iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov (drugi odstavek 18. člena: »Sredstva za delovanje organizacij in javnih zavodov, ki delujejo za potrebe narodnih skupnosti in za financiranje dejavnosti iz 16. člena, se v skladu z zakonom zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti, iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov.«)¹⁷⁹. Določbo, ki bi jo lahko umestili pod naslov »ohranjanje svobodnih stikov«, je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (4. člen (sodelovanje z institucijami matičnega naroda): »Za uresničevanje ciljev, določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi, sodelujejo

¹⁷⁸ Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, ..., 68/2006).

¹⁷⁹ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994).

javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in šole (v nadaljevalnem besedilu: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.«¹⁸⁰. Pri čezmejnem sodelovanju velja omeniti reden pretok publikacij in knjig iz Italije oziroma Madžarske, ki se uporabljajo v izobraževalnih ustanovah.

V okviru čezmejnega sodelovanja sta RTV Slovenija in RAI v Trstu 21. maja 1999 podpisali sporazum o projektu čezmejne televizije (z imenom Lynx NT 2000). Bistvo podpisanega sporazuma je dogovor o eksperimentalnem čezmejnem programu v okviru obogatitve obstoječih programov. Tako bi na programih TV Koper dnevno posredovali tudi informativno oddajo RAI Trst v slovenskem in italijanskem jeziku, na frekvencah RAI 3 bis (za področje Trsta in Gorice) pa bi prenašali dnevno obe informativni oddaji regionalnega centra Koper (v slovenskem in italijanskem jeziku). Kot nadgradnjo takšnih programskih bogatitev bi poskušali v enournem večernem pasu v pripravljalnem obdobju pripravljati še skupne programe (kulturne, informativne, izobraževalne in drugih vsebin), kar ne bo vplivalo na avtonomnost programov, namenjenih manjšinam in brez zmanjševanja, niti po obsegu niti po vsebini, sedanjega in prihodnjega obsega ur oddajanja, ki ga RAI in RTV Slovenija zagotavljata narodnostnim manjšinam.

Poskusna faza oddajanja Čezmejne televizije se je začela 11. oktobra 1999. Vsak dan poteka izmenjava TV dnevnikov med Regionalnim RTV Centrom Koper - Capodistria in deželnim sedežem RAI-a za Furlanijo Julijsko Krajino, v skladu z osnutkom programske sheme, ki je sestavni del dogovora, Regionalni RTV Center Koper -Capodistria in deželni sedež RAI-a za Furlanijo Julijsko Krajino, poskusno predvajajo, od aprila 2001, mesečno 30-minutno dvojezično oddajo »Lynx magazine«. Letno izmenjajo približno 400 ur programa. RTV Slovenija je do sedaj financirala projekt izključno iz lastnih sredstev.

Čezmejna televizija povezuje sosednja območja Furlanije Julijske Krajine in Slovenije ter manjšini na obeh straneh meje. Gre za načrt evropske razsežnosti, odpira možnost novih kvalificiranih namestitev, utrjuje dialog, sožitje, medsebojno spoznavanje manjšin in večin.

Maja 2008 sta RAI in RTV Slovenija obnovila sporazum o obogatitvi programov, namenjenih jezikovnim manjšinam, ki živijo ob meji.

Čezmejno sodelovanje med Republiko Slovenijo in Republiko Italijo pa ureja tudi nekaj meddržavnih sporazumov, in sicer: Akt o notifikaciji nasledstva sporazumov nekdanje Jugoslavije z Republiko Italijo, med katerimi je tudi Osimska pogodba, Zakon o ratifikaciji Memoranduma o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov¹⁸¹, Izvedbeni program kulturnega sodelovanja med Republiko Slovenijo in Italijansko republiko v letih 2004-2007 (Rim, februar 2004). Omeniti pa velja tudi Zapisnik za področje izobraževanja za manjšine (Ljubljana, 25. maj 1995).

¹⁸⁰ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001).

¹⁸¹ Zakon o ratifikaciji Memoranduma o soglasju o vzajemnem priznavanju slovenskih in italijanskih diplom in strokovnih naslovov (Uradni list RS, št. 17/1996).

14. člen: ČEZMEJNE IZMENJAVE

MADŽARSKI JEZIK

Republika Slovenija se je za madžarski jezik obvezala, da bo uporabljala naslednje odstavke:

za italijanski in madžarski jezik: odstavka a in b.

Slovenija se je že v ustavi zavezala (prvi odstavek 64. člena: »Avtohtoni italijanski in madžarski narodni skupnosti ter njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da svobodno uporabljajo svoje narodne simbole in da za ohranjanje svoje narodne identitete ustanavljajo organizacije, razvijajo gospodarske, kulturne in znanstvenoraziskovalne dejavnosti ter dejavnosti na področju javnega obveščanja in založništva. V skladu z zakonom imata ti narodni skupnosti in njihovi pripadniki pravico do vzgoje in izobraževanja v svojem jeziku ter do oblikovanja in razvijanja izobraževanja v svojem jeziku. Zakon določa območja, na katerih je dvojezično šolstvo obvezno. Narodnima skupnostima in njunim pripadnikom je zagotovljena pravica, da gojijo odnose s svojima matičnima narodoma in njunima državama. Država gmotno in moralno podpira uveljavljanje teh pravic.«)¹⁸², da bo, ne samo moralno, ampak tudi materialno podpirala pravico pripadnikov narodnih skupnosti do ohranjanja in razvijanja svobodnih stikov, še posebej z matičnimi narodi in njihovimi državami. V področnih zakonih je to še podrobneje opredeljeno. V Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih je določilo, da se sredstva za ohranjanje svobodnih stikov narodnih skupnosti na različnih ravneh zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti (občin), iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov (drugi odstavek 18. člena: »Sredstva za delovanje organizacij in javnih zavodov, ki delujejo za potrebe narodnih skupnosti in za financiranje dejavnosti iz 16. člena, se v skladu z zakonom zagotavljajo iz sredstev samoupravnih lokalnih skupnosti, iz proračuna Republike Slovenije in iz drugih virov.«)¹⁸³. Določbo, ki bi jo lahko umestili pod naslov »ohranjanje svobodnih stikov«, je mogoče najti tudi v Zakonu o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodne skupnosti na področju vzgoje in izobraževanja (4. člen (sodelovanje z institucijami matičnega naroda): »Za uresničevanje ciljev, določenih s tem zakonom, in v skladu z meddržavnimi sporazumi, sodelujejo javni vrtci oziroma šole v jeziku narodne skupnosti in dvojezični vrtci in šole (v nadaljevalnem besedilu: vrtci in šole) z ustreznimi institucijami matičnega naroda v sosednjih državah.«)¹⁸⁴. Pri čezmejnem sodelovanju velja omeniti reden pretok publikacij in knjig iz Italije oziroma Madžarske, ki se uporabljajo v izobraževalnih ustanovah.

Čezmejno sodelovanje med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko pa ureja tudi nekaj pomembnih meddržavnih sporazumov, in sicer: Bilateralni sporazum o zagotavljanju posebnih pravic slovenske narodne manjšine v Republikli Madžarski in madžarske narodne skupnosti v Republikli Sloveniji (leto 1993), Sporazum o sodelovanju na področju kulture, izobraževanja in znanosti med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (leto 1992), Pogodba o

¹⁸² Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/1991, ..., 68/2006).

¹⁸³ Zakon o samoupravnih narodnih skupnostih (Uradni list RS, št. 65/1994).

¹⁸⁴ Zakon o posebnih pravicah italijanske in madžarske narodnosti na področju vzgoje in izobraževanja (Uradni list RS, št. 35/2001).

prijateljstvu in sodelovanju med Republiko Slovenijo in Republiko Madžarsko (leto 1993).

V skladu s sporazumom o sodelovanju na področju izobraževanja, znanosti in kulture, sklenjenim med Vlado Republike Madžarske in Vlado Republike Slovenije v Budimpešti 2. septembra 1992, oziroma v skladu s Programom sodelovanja v izobraževanju, znanosti in kulturi v obdobju 2006-2008, sklenjenim na podlagi tega sporazuma, so Inštitut Balassi Bálint Intézet iz Budimpešte, Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost ter Zavod za kulturo madžarske narodnosti 14. marca 2008 v Lendavi podpisali Sporazum o sodelovanju na področju kulture in jezika.

DODATNO POJASNILO

Dodatno pojasnilo na vprašanje Odbora strokovnjakov v zvezi z uresničevanjem 14. člena Listine:

Točka št. 139 Drugega poročila Odbora strokovnjakov Listine

Iz državnega proračuna se preko Urada Vlade RS za narodnosti dvojezičnim občinam Koper, Izola, Piran ter Lendava, Dobrovnik, Hodoš, Moravske Toplice, Šalovci namenijo finančna sredstva za dvojezično poslovanje občin ter poslovanje občinske samoupravne narodne skupnosti. V okviru slednjega se krijejo tudi stroški zagotavljanja stikov z matičnim narodom.

Priloga 1:

OHRANJANJE JEZIKA – JEZIKOVNI PROJEKTI 2006, 2007 IN 2008

Odobreni kulturni program italijanske narodne skupnosti od 2006 do 2008, vezan na ohranjanje jezika v EUR

Vsebina programa italijanske narodne skupnosti	2006	2007	2008	Skupni znesek v obdobju 2006 - 2008
• knjižnična dejavnost	21.411,49	22.110,71	21.439,59	
• izdajateljska in založniška dejavnost	33.921,72	32.865,96	34.200,19	
• ohranjanje jezika	3.275,75	3.303,71	5.211,55	
• tečaji in predavanja	5.362,21	5.390,17	4.521,55	
SKUPAJ	63.971,16	63.670,55	65.372,33	193.014,04
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo	22,36	22,26	21,75	

Odobreni kulturni program madžarske narodne skupnosti od 2006 do 2008, vezan na ohranjanje jezika v EUR

Vsebina programa madžarske narodne skupnosti	2006	2007	2008	Skupni znesek v obdobju 2006 - 2008
• knjižnična dejavnost	37.556,33	6.551,00	3.167,15	
• izdajateljska in založniška dejavnost	33.921,72	34.218,00	46.000,00	
• ohranjanje maternega jezika	3.275,75	60.424,00	62.000,00	
• predavanja in seminarji	5.007,51	8.346,00	8.500,00	
SKUPAJ	79.761,31	109.539,00	119.667,15	308.967,46
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo	19,09	25,33	27,45	

Odobreni kulturni projekti romske skupnosti za leto 2006, vezani na ohranjanje jezika v EUR

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK V EUR
Založba Karantanija	Prevod Prešernovih Poezij v romščini	2.503,76
Romsko društvo Amala	Izdaja knjige Otroci zapojte z nami II	3.755,63
Zveza Romov Slovenije	Romano them- Romski svet	6.259,39
	Predstavitve del romskih literarnih	1.043,23

	ustvarjalcev	
	Izdaja knjige z dramsko vsebino Romni- Rominja RD Romani Union Murska Sobota	1.669,17
	Izdaja zgoščenke z romskimi pravljičami in pripovedkami RD Romani Union Murska Sobota	2.086,46
	Izdaja romskega časopisa Romano Nevijpe-Romske novice RD Romani Union Murska Sobota	2.503,76
	Izdaja knjige Otroci zapojte z nami II	3.755,63
	Pru Prešerniskro dij- Na Prešernov dan RD Čapla Vanča vas Borejci	625,94
	Časopis Romano glauso/ Glas Romov RD Čapla Vanča vas Borejci	1.669,17
	Stroški dela kulturnega animatorja	3.505,26
	Izdaja knjige Romske in belokranjske ljudske pravljice in pripovedi RD Vešoro Črnomelj	3.338,34
SKUPAJ		28.960,11
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo		14,99

Odobreni kulturni projekti različnih drugih manjšinskih etničnih skupin za leto 2006, vezani na ohranjanje jezika v EUR

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK V EUR
Makedonsko društvo Koco Račin Obala	Makedonija v sliki in besedi	4.172,93
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	Knjiga Ja stranac avtorja J. Stavrova	2.086,46
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi	Vezi med ljudmi- Zwischenmenschliche Bindungen	2.503,76
Bošnjaška kulturna zveza	Časopis Bošnjak	10.432,32
Zveza srbskih društev v Sloveniji	Izdajanje časopisa Zveze srbskih društev v Sloveniji Mostovi	8.345,85
	Večer književnikov	1.251,88
	Srbski internet portal v Sloveniji	4.172,93
Kulturno društvo Brdo	Večeri književnosti, poezije, delavnice za otroke in mladino	4.172,93
	Multietnična folklorna manifestacija "Razigrana	3.338,34

	mladost", kulturna prireditev	
	Izdaja pesniške zbirke, založniška dejavnost	2.086,46
	Izdaja glasila društva Naš Glas	6.259,39
Srpsko kulturno društvo Maribor	Literarni dnevi: "Srpska reč"	2.086,46
	Časopis Kontakt	4.172,93
Makedonsko kulturno društvo Ohridski biseri Nova Gorica	Dnevi makedonske kulturne na Goriškem 2006	1.251,88
Kulturno društvo Albancev Migjeni	Revija za kulturo in znanost Alternativa	8.345,85
	Likovne delavnice za otroke	2.921,05
	Literarno lutkovna delavnica	1.669,17
Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru	časopis Glasilo HKDM	4.172,93
	Literarni večer	417,29
Društvo Srbska zajednica - Društvo Srbska skupnost	Beseda - Časopis za kulturo	8.345,85
	Gledališka predstava Sumljiva oseba B. Nušića	7.511,27
	Trans-formation Branka Bačovića	2.921,05
	Razmišljanja o jeziku (II.del)	2.086,46
Kulturno društvo Međimurje Ljubljana	Interni listek Pušlek	4.172,93
Društvo za razvoj socialno kulturnega dela Kulturni vikend	Korjeni-list Zveze hrvatskih društev v Sloveniji	5.424,80
Makedonsko kulturno društvo Makedonija	Literarno glasbeni dogodki s spremljevalnimi delavnicami za mlade	2.921,05
SKUPAJ		107.244,22
	% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo	55,53

Odobreni kulturni projekti romske skupnosti za leto 2007, vezani na ohranjanje jezika v EUR

ODOBRENO

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK V EUR
Zveza Romov Slovenije	Predstavitev del romskih literarnih ustvarjalcev	1.000,00
	Romano them – Romski svet	6.000,00
	Stroški dela kulturnega animatorja v letu 2007	3.750,00
	Gledališka predstava Rdeča kapica RD Zeleno vejš	500,00

Založništvo-izdaja romskega časopisa Romano Nevijpe/Romske novice RD Romani Union Murska Sobota	2.000,00
Gledališka dejavnost RD Romani Union Murska Sobota	2.200,00
Izdaja knjige z dramsko vsebino Romane sune/Romske sanje RD Romani Union Murska Sobota	1.500,00
Izdaja zgoščenke z romskimi pravljicami in pripovedkami RD Romani Union Murska Sobota	2.000,00
Izdaja knjige: Marlenina skrita omara RD Romani Union Murska Sobota	1.500,00
Literarno glasbeni večer RD Vešoro	400,00
Izdaja romsko-slovenskega in slovensko- romskega slovarja RD Vešoro	1.000,00
Večer v spomin na velikega pesnika Franceta Prešerna RD Cigani nekoč-Romi danes	500,00
Žepni slovarček »Gadjo vakere« RD Cigani nekoč-Romi danes	2.900,00
Raziskovanje romskih besed 3 RD Romano vozo	500,00
Večer romske poezije in plesa RD Romano vozo	500,00
Usposabljanje in delovanje animatorja za romsko kulturo RD Romano vozo	1.250,00
Delovanje folklorne in pesniške skupine RD Romano vozo	500,00
Romske pravljice in pesmi »Romane paramiče taj dija« RD Romano vozo	1.600,00
Izdaja časopisa Romano glauso/Glas Romov RD Čapla	500,00
Prešernov dan/Pru	500,00

	Prešerniskro dij RD Čapla	
	Po sledih jutra RD Romano vozo (knjiga pesmi)	1.500,00
Romsko kulturno društvo Rom Črnomelj	Literarni natečaj: Jezik nas družī	1.000,00
Franc-Franc, podjetje za promocijo kulture	Priprava in izdaja knjige romskega ustvarjalca Jožeta Liviena Podedovane brazgotine	2.000,00
Romsko društvo Amala	Izdaja knjige Otroci zapojte z nami 3	3.900,00
SKUPAJ		38.000,00
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo		45,58

Odobreni kulturni projekti različnih drugih manjšinskih etničnih skupin za leto 2007, vezani na ohranjanje jezika v EUR

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO MK V EUR
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Časopis Bošnjak	14.605
	Bošnjaški internet portal www.slotekbir.net	4.500
Društvo Srpska zajednica- Društvo Srbska skupnost	Časopis za kulturo Beseda št. 8 in 9	8.345
	Spominski recital ob 130-letnici Petra Kočiča	1.000
	Izdaja knjige Pričevanja- prevod v slovenščino	2.000
Društvo rojakov Plava i Gusinja Izvor	Časopis Izvor 2007	1.500
Hrvaško kulturno društvo v Mariboru	Časopis Glasilo HKDM	4.000
Kulturno društvo Albancev Migjeni	Revija za kulturo in znanost Alternativa	9.500
Kulturno društvo Međimurje Velenje	Pisatelji nam predstavijo	100
Kulturno društvo Brdo	Dramski studio	1.838
	Večeri književnosti, poezije, delavnice za otroke in mladino	2.000
Hrvatsko kulturno društvo Međimurje Ljubljana	Interni listek Pušlek Kulturno športno društvo Bošnjakov Biser Jesenice	2.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Biser Jesenice	Literarno lutkovna delavnica	1.000
	Izdaja knjige »Bošnjaki na Soški fronti«	3.000
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	Otroški krog – spoznavanje poezije za otroke in mladino	8.750

	Knjiga Bratstvo Nikolići, avtor Svetislav Nikolić	2.087
Kulturno društvo Srbska kulturna zajednica	Literarni natečaj za najlepšo književno pesem	1.252
	Organizacija literarnih srečanj s priznanimi literati iz SCG in Republike Srpske	2.087
	Izdaja knjige pesmarice v slovenskem in srbskem jeziku	4.173
Kulturno umetniško društvo Mladost, Ljubljana	Knjižni salon	1.252
	Delavnica dramske igre	1.500
Makedonsko kulturno društvo Ilinden Jesenice	Mladinski časopis Deteljica	1.000
Makedonsko kulturno društvo Makedonija	Monografija MKD Makedonija ob 15. obletnici ustanovitve	4.000
Srpsko kulturno društvo Maribor	Časopis Kontakt	3.000
Srbsko prosvetno društvo Nikola Tesla	Dramska sekcija	5.000
Zveza srbskih društev Slovenije	Izdajanje časopisa Zveze srbskih društev v Sloveniji Mostovi	3.000
	Srbski internet portal v R Sloveniji- nadgradnja	3.338
	Večer književnikov	1.669
Kulturno združenje v Sloveniji Sandžak	Postavitev internetnega portala	3.000
	Izdaja knjige »Zlati ščit«	3.500
	Književni večer	3.000
SKUPAJ		106.996,00
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo		54,1

Odobreni kulturni projekti romske skupnosti za leto 2008, vezani na ohranjanje jezika v EUR

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENO
Zveza Romov Slovenije	Romske novice-Romano Nevijpe	2.000,00
	Romano Them – Romski svet	4.000,00
	Predstavitev del romskih literarnih ustvarjalcev	500,00
	Stroški dela kulturnega animatorja v letu 2008	3.700,00
	Izdaja zgoščenke "Romske	1.000,00

	pravljice in pripovedke 3" RD Romani Union	
	Gledališka dejavnost RD Romani Union	2.000,00
	Založništvo : izdaja romskega časopisa za otroke "MRI NEVI MINIMULTI" RD Romani Union	1.500,00
	Romski zbornik RD Cigani nekoč Romi danes	1.000,00
	Pravljica o Rdeči kapici RD Cigani nekoč Romi danes	500,00
	Mothavama po romane – povejmo po romsko RD Cigani nekoč Romi danes	500,00
	Pru Prešerniskro dij – Na Prešernov dan RD Čapla	500,00
	Časopis Romanu glauso – Glas Romov RD Čapla	500,00
	Izdaja Romsko-slovenskega in slovensko-romskega slovarja RD Vešoro	1.000,00
	Predstavitev slovarja RD Vešoro	300,00
	Literarna delavnica za otroke RD Vešoro	200,00
	Melauli reca – grda račka RD Zeleno vejš	500,00
Romsko društvo Romano Pralipe	Izid romskega časopisa	1.500,00
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Prva dvojezična slikanica za romske otroke	2.000,00
Romsko društvo Rom Črnomelj	Literarni natečaj : jezik nas družī	800,00
Romsko društvo Amala	Izdaja četrtega dela knjige "Otroci, zapojte z nami!" (Chavalen, galiven amencar!) z dodatno zgoščenko s posnetimi skladbami	2.500,00
Romsko društvo Romano vozo	Pesniška zbirka "Romane čilja – Romske pesmi"	600,00
	Prireditev ob Svetovnem dnevu Romov – Literarni večer Razlike nas obogatijo	600,00
	Jezikovna delavnica – "Raziskovanje romskih besed 4	500,00
	Založniška dejavnost izdaja mladinske romske revije "Črni kamen – Kalo bar"	600,00
	Usposabljanje in delovanje animatorja za romsko kulturo	1.500,00

	Založniška dejavnost- izdaja pesniške zbirke "Moja pesem je moje zrcalo – Mungri čilji si mungro ogledalo"	600,00
	Redno delovanje kulturne skupine: Pesniška in folklorna skupina RD Romano vozo	500,00
	Založniška dejavnost izdaja knjige "Romski jezik – Romani čib"	700,00
FRANC-FRANC, Podjetje za promocijo kulture d.o.o.	Jože Livijen: Zadimljeni spomini, zgodbe iz romskega življenja	2.000,00
Romsko kulturno in turistično društvo Pušča	Revija Romane sune / romske sanje (Izdaja časopisa v maternem jeziku in literarni natečaj)	500,00
Zavod Radio Študent	Radijsko ustvarjanje Romov	2.500,00
Društvo za razvoj kulture in glasbenega izobraževanja romske populacije NEVO DI	Opus "NEVO DI"	4.000,00
SKUPAJ		41.000,00
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo		47,98

Odobreni kulturni projekti različnih drugih manjšinskih etničnih skupin za leto 2008, vezani na ohranjanje jezika v EUR

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ODOBRENA SREDSTVA V EUR
Kulturno društvo Srbska kulturna Zajednica	Gostitev gledališča iz Prijedora ter izvajanje kulturne gledališke predstave	4.000
Kulturno društvo Petar Kočić	Zbirka pesmi srbskih pesnikov, ki živijo v Sloveniji	3.000
Kulturno društvo Petar Kočić	Postavitev internetne strani Petra Kočića	2.000
Srpsko kulturno društvo Maribor	Časopis Kontakt in Kontakt na DVDju	3.000
Srbsko kulturno humanitarno društvo Desanka Maksimović	Nova knjiga "Srbske pesmi zaljubljenih"	3.000
Zveza srbskih društev Slovenije	Izdajanje časopisa ZSDS "Mostovi"	3.000
Makedonsko kulturno društvo Makedonija	Likovni-glasbeni-literarni mozaik	5.000
Kulturno makedonsko društvo Pella	"Pesmi 1.B" – pesniška zbirka	3.000
Kulturno umetniško	"Delavnica dramske igre"	1.500

društvo Mladost		
Kulturno umetniško društvo Mladost	"Knjižni salon"	1.200
Kulturno društvo Brdo	"Izdaja glasila Naš glas"	3.000
	"Večeri književnosti, poezije, delavnice za otroke in mladino"	2.000
	Dramski studio	5.000
Srbsko kulturno humanitarnodruštvo Desanka Maksimović	"Dramska sekcija"	4.000
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Mediji - časopis "Bošnjak"	12.000
	Podalpski selam - radijska oddaja v bosanskem jeziku Radia Študent	2.000
Bošnjaška kulturna zveza Slovenije	Bošnjaški internet portal www.bosnjak.si	1.000
Društvo bosansko hercegovskega in slovenskega prijateljstva Ljiljan	Gledališki festival "Bogastvo raznolikosti"	2.000
Društvo bosansko hercegovskih študentov Slovenije	Bajka o sevdalinki	1.500
Madžarsko kulturno društvo Petofi Sandor Ljubljana	Spletna stran	1.000
Internacionalno kulturno društvo Štajerska skupnost	Internetna stran: www.stajerska.eu	1.000
Kulturno društvo Albancev "Migjeni"	Revija za kulturo in znanost v albanskem jeziku "Alternativa"	5.000
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	"Ko pamet zamuja" - roman	3.000
Hrvaško kulturno društvo v Mariboru	Časopis GLASILO HKDM	7.000
Hrvaško kulturno društvo Međimurje - Ljubljana	Izdajateljska in založniška dejavnost - listek "PUŠLEK"	3.000
	Festival hrvaških amaterskih gledališč	1.000
Kulturno prosvetno športno društvo Vuk Karadžić	Dnevi srbske ljudske pesmi	2.000
Kulturno društvo Mihajlo Pupin	Zbirka pesmi "Ljubezen je ljubezen"	2.000
Društvo Srpska zajednica-Društvo srbska skupnost	Časopis za kulturo Beseda št. 10 in 11	5.000
	"Pesmi za mojo dušo" – avtorja	3.000

	Đorđa Radovića	
	Panorama srbske književne besede v Sloveniji	1.000
	Gledališka predstava Krivda	4.000
Društvo rojakov Plava i Gusinja Izvor	Časopis "Izvor"	1.000
	Izdaja knjige poezij "Čekajući proleće"	1.500
Srpsko kulturno prosvetno društvo Sveti Sava - Kranj	Postavitev internetne strani SKPD Sveti Sava	2.000
Zveza srbskih društev Slovenije	Nadgradnja internetne strani ZSDS	1.000
Kulturno športno društvo Bošnjakov Biser	Literarno lutkovne delavnice	1.500
Kulturno športno društvo Bošnjakov Biser	Likovne delavnice	1.000
Srbsko prosvetno društvo Nikola Tesla	Dramske impresije	3.000
Makedonsko kulturno društvo Ilinden Jesenice	Mladinski časopis Deteljica	2.000
Vukova zadužbina, Ustanova za preučevanje in ohranjanje srbske kulturne dediščine	Zgodovinsko-antropološko mapiranje kulturnega nomadizma in družbenih migracij srbske skupnosti v Sloveniji (medkulturni dialog in perspektiva sodelovanja)	2.000
Srbsko kulturno umetniško društvo Vidovdan	Nadgradnja spletne strani Srbskega kulturno umetniškega društva Vidovdan	800
Zveza hrvatskih društev v Sloveniji	Korjeni – List Zveze hrvatskih društev v Sloveniji	2.000
Kulturno združenje v Sloveniji SANDŽAK	Časopis "Glas Sandžaka"	2.000
	Književni večer	1.000
	Administriranje na WEB portalu	1.000
	Moje druženje z Feridom Muhićem	3.000
SKUPAJ		123.000,00
% celotnega zneska podpore Ministrstva za kulturo		<i>60</i>

Priloga 2:

KULTURNI PROJEKTI POSEBNEGA PROGRAMA, NAMENJENGA PRIPADNIKOM NEMŠKO GOVOREČE ETNIČNE SKUPINE V REPUBLIKI SLOVENIJI ZA LETO 2008 - SEZNAM IZBRANIH PREDLAGATELJEV

PREDLAGATELJ	NASLOV PROGRAMA / PROJEKTA	ZNESEK MK V EUR
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi – Kultur Verein deutschsprachiger Frauen Bruecken	<i>Izdaja-natis zbornika-letopisa 2008: Vezi med ljudmi – Zwischenmenschliche Bindungen</i>	2.000,00
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi – Kultur Verein deutschsprachiger Frauen Bruecken	<i>Otroške jezikovne delavnice – Tečaji nemškega jezika v obliki jezikovnih delavnic ter delovanje otroške gledališke skupine za nastope na kulturnih prireditvah</i>	500,00
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi – Kultur Verein deutschsprachiger Frauen Bruecken	<i>Tečaj nemškega jezika za odrasle člane društva</i>	500,00
Društvo Kočevarjev Staroselcev	<i>Ohranjanje kočevarskega narečja</i>	2.000,00
Društvo Kočevarjev Staroselcev	<i>Ureditev društvenega muzeja</i>	1.000,00
Društvo Kočevarjev Staroselcev	<i>Izdaja knjige: Življenjskih zgodb Kočevarjev iz cele Kočevske, avtor dr. Marija Makarovič</i>	500,00
Mladinski kulturni center Maribor	<i>Literatura nemško govoreče etnične skupine v slovenskem prostoru</i>	2.300,00
Podporno društvo za nemški dopolnilni pouk v materinščini	<i>Mach mit – Pridruži se</i>	2.000,00

SKUPAJ: 12.000,00 EUR

KULTURNA DEJAVNOST DRUŠTEV, V KATERIH SO ORGANIZIRANI
PRIPADNIKI »NEMŠKO GOVOREČE SKUPINE« IZ SLOVENIJE

Posebni program Ministrstva za kulturo

Vir za podatke:

Sklenjene pogodbe za financiranje med izvajalci in Ministrstvom za kulturo

▪ **Leto 2007**

ODOBRENO

PREDLAGATELJ	NASLOV PROJEKTA	ZAPROŠENO V EUR	ODOBRENO MK V EUR
Kulturno društvo Apaško polje	Jezikovni tečajji slovenščine in nemščine	5.000	1.000 za tečaje za otroke
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi	Tečajji nemškega jezika za otroke v obliki jezikovnih delavnic in gledališke skupine	1.000	500
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi	Izdaja-natis zbornika-letopisa »Vezi med ljudmi/Zwischenmenschliche Bindungen 2007«	2.500	2.000
Slovensko kočevarsko društvo Peter Kozler	Potujoča razstava »Izgubljena kulturna dediščina kočevski Nemcev«	8.266	2.000
SKUPAJ V EUR		16.766	5.500

Skupaj Kočevarji: 2.000,00 EUR

Skupaj Nemci: 3.500 EUR

Priloga 3:

KULTURNA DEJAVNOST RAZLIČNIH MANJŠINSKIH SKUPNOSTI V RS – PO OBČINAH

(v seznamu so navedeni tisti, ki so dosedaj že kakorkoli izrazili zahtevo na Ministrstvo za kulturo)- stanje dne 11.01.2007

- **Ljubljana:**
 - Romsko društvo Amala
 - Društvo Afriški center, Ljubljana
 - Kulturno društvo Albancev Migjeni, Ljubljana
 - Arabski klub v Sloveniji, Ljubljana
 - Bošnjaška kulturna zveza Slovenije, Ljubljana
 - Društvo bosansko-hercegovega in slovenskega prijateljstva "Ljiljan", Ljubljana
 - Zveza hrvatskih kulturnih društev v Sloveniji, Ljubljana
 - Hrvatski kulturni dom v Sloveniji, Ljubljana
 - Judovska skupnost Slovenije, Ljubljana
 - Slovensko kočevsko društvo "Peter Kozler", Ljubljana
 - Zveza makedonskih kulturnih društev Slovenije, Ljubljana
 - Makedonsko kulturno društvo "Makedonija, Ljubljana
 - Društvo srbska skupnost, Ljubljana
 - Kulturno društvo Srbska kulturna zajednica, Ljubljana
 - Zveza srbskih društev Slovenije, Ljubljana
 - Kulturno društvo Mihajlo Pupin, Ljubljana
 - Kulturno umetniško društvo Mladost, Ljubljana
 - Madžarsko kulturno društvo Petőfi Sándor, Ljubljana
 - Kulturno društvo Međimurje Ljubljana
 - Športno kulturno in zabavno društvo Semberija, Ljubljana
 - Kulturno makedonsko društvo Pella, Ljubljana
 - Srpsko kulturno društvo Vidovdan, Ljubljana
- **Medvode:**
 - Kulturno združenje v Sloveniji Sandžak, Medvode
- **Kranj:**
 - Društvo rojakov Plava i Gusinja Izvor, Kranj;
 - Črnogorsko kulturno prosvetno in športno društvo Morača, Kranj
 - Makedonsko kulturno društvo "Sv. Ciril in Metod" Kranj, Kranj
 - Kulturno društvo Brdo, Kranj
 - Srbsko kulturno in prosvetno društvo Sveti Sava, Kranj
- **Jesenice:**
 - Društvo Sintov Gorenjske, Jesenice
 - Zveza društev Sintov Slovenije, Jesenice
 - Makedonsko kulturno društvo "Iliden" Jesenice Jesenice
 - Kulturno športno društvo Bošnjakov Biser Jesenice
 - Kulturno društvo Hrvaška izseljenska skupnost, Jesenice
- **Škofja Loka:**

Hrvatski klub Komušina Škofja Loka, Škofja Loka

- **Radovljica:**
Združenje Sintov, Radovljica
Kulturno posvetno in športno društvo Vuk Karadžić Radovljica, Radovljica
- **Maribor:**
Hrvatsko kulturno društvo v Mariboru, Maribor
Folklorno makedonsko društvo Vardarka Maribor, Maribor
Makedonsko kulturno društvo Biljana, Maribor
Internacionalno društvo Most Svobode- Freiheitsbrücke-Freedomsbridge
Maribor
Kulturno društvo nemško govorečih žena Mostovi, Maribor
Srbsko kulturno društvo Maribor, Maribor
- **Celje:**
Zveza srbskih kulturnih društev v RS, Celje
Srbsko humanitarno društvo Desanka Maksimović, Celje
- **Novo mesto:**
Hrvaško kulturno združenje Novo mesto, Novo mesto
Kulturno umetniško društvo Žumberak Novo mesto, Novo mesto
Rajko Šajnovič, Šmihel, Novo mesto
Bogdan Miklič mlajši, Stranska vas, Novo mesto
Kulturno umetniško društvo Sevdah, Novo mesto
- **Dolenjske Toplice:**
Društvo Kočevarjev Staroselcev, Dolenjske Toplice
- **Apaško polje:**
Internacionalno društvo Most Svobode Apaško polje, Apače
- **Piran:**
Samoupravna skupnost italijanske narodnosti Piran
Hrvatsko kulturno umetniško in športno društvo Istra Piran, Piran
- **Izola:**
Italijanska samoupravna narodna skupnost Izola
- **Postojna:**
Srbsko prosvetno društvo Nikola Tesla, Postojna
- **Solkan:**
Srbsko kulturno društvo Sloga Nova Gorica, Solkan
- **Koper:**
Obalna samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper
Promocijsko, kulturno, izobraževalno in razvojno italijansko središče Carlo
Combi Koper
Samoupravna skupnost italijanske narodnosti Koper

Makedonsko kulturno društvo Kočo Racin Obala, Koper

- **Velenje:**
Romsko društvo Romano vozo Velenje
Kulturno društvo Međimurje Velenje, Velenje
- **Murska Sobota:**
Zveza Romov Slovenije
Romsko kulturno in turistično društvo Pušča, Murska Sobota
Prof. Borovšak, Murska Sobota
- **Črnomelj:**
Romsko društvo Roma Semič, Črnomelj
Romsko društvo Rom Črnomelj
- **Kočevje:**
Romsko društvo Maj Kočevje
- **Semič:**
Romsko društvo Roma Semič
- **Črenšovci:**
Romsko društvo Romano Pejtaušago Kamenci, Črenšovci
- **Lendava:**
Pomurska madžarska samoupravna narodna skupnost Lendava
Zavod za kulturo madžarske narodnosti Lendava
Galerija muzej Lendava
Knjižnica Lendava
Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota
Zavod za informativno dejavnost madžarske narodnosti
Zavod za kulturo in promocijo